

คำนำ

หนังสือโบราณเรื่อง “ธรรมดาสอนโลก” เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ท่านได้เขียนไว้เพื่อสอนให้คนอยู่ด้วยกันอย่างมีสันติสุข เพราะแฝงไปด้วยธรรมคติ มีเหตุมีผล สอนให้ทุกคนใช้ปัญญาให้เป็นประโยชน์ สอนให้ทุกคนมีความรอบคอบ ถึงแม้ว่าเนื้อหาจะไม่ละเอียดลึกซึ้งพอ แต่ก็สามารถนำไปขยายต่อได้อีกหรือสามารถนำไปปรับใช้ได้ในทุกสถานการณ์ คนทุกเพศทุกวัย สามารถนำไปปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างดี อาจจะมีบางศัพท์ที่คนสมัยใหม่ไม่ค่อยคุ้น อ่านแล้วจะเข้าใจได้ยาก แต่ก็มีเป็นส่วนน้อย ถ้ามีเวลาพอจะได้ทำเชิงอรรถเอาไว้จะได้หมดปัญหา แต่บางศัพท์ก็จนปัญญาจริงๆ อธิบายยากมาก

ฉะนั้นจึงขอให้ศึกษาเรื่องนี้ให้มากๆ จะเข้าใจเอง การตั้งชื่อแต่ละตอนก็เป็นไปโดยกระทันหัน ถ้าชื่อไม่เหมาะกับเนื้อเรื่องก็ต้องขออภัยด้วย และขอขอบคุณผู้เขียนต้นฉบับไว้ และขอขอบคุณท่านที่มีส่วนในการปริวรรตในครั้งนี้โดยทั่วกัน

ด้วยความปรารถนาดี

พระครูสุเทพสารคุณ

ผู้ปริวรรต

๙ กรกฎาคม ๒๕๔๗

ตอนไหว้ครูขอพร

(๑) นามะทัสสะไหว้

ขออย่ามีพยาธิ์ต้อง

ข้าขออนไหว้แก้ว

อินทร์พรหมทั้งเทพา

(๒) ข้าขอทั้งธรณีเจ้า

ครุฑนาคผายผ่อเยี่ยม

คุณครุบาพร้อม

สี่พระคุณพร้าพร้อม

(๓) ให้ข้ามีใจมั่น

อันว่าใจเป็ยงเลี้ยว

สี่พระโภยกัยฮ้า

ขอให้กลับกายเสี้ยง

(๔) ข้าจักแปลเอาห้อง

ไว้ให้เหลนหล่อนน้อย

ตุราเจ้า

นักบวชพร้อม

(๕) เสนาเฒ่า

ฝูงหมู่ชาวไพร่น้อย

หญิงชายพร้อม

ไผผู้มานั่งใกล้

(๖) บิไซสี่พระเหลวหลีน

ตั้งหากโพธิญาณไซ

ตั้งแมนคำพระเจ้า

ไผบมีใจฟัง

(๗) ไผผู้มีใจตั้ง

ให้ค่อยฟังแจบแจ้ง

ไผฮู้แล้ว

อย่าได้รวนกลายคำ

ในคุณพุทธบาท

ตนข้าอยู่กระเสริม แต่ถ้อน

ดวงประเสริฐทั้งสาม

คู่ชู้ตนอย่าวางตัน

เมขลาฮีศูรใหญ่ กิติ

ตัวข้าอย่าสุวาง แต่ถ้อน

คุณบิดาพ่อและแม่ กิติ

กุนาข้าอย่าสุไล แต่ถ้อน

ขันติตั้งเที่ยง

ฝูงนั้นอย่าให้มี แต่ถ้อน

ยอนตายทุกเอียง กิตินั้น

หายฮ้อนคู่ชู้ฮ้อน พระเอี้ย

ธรรมดาสอนโลก

ฟังแจ้งต่อไป พระเอี้ย

ราชาผู้ศใหญ่ กิติ

อาจารย์เจ้าจงค์อยฟัง แต่เนอ

เศรษฐีหลวงน้อยใหญ่ กิติ

ขุนข้าจงค์อยฟัง แท้ตาย

สาวฮามน้อยใหญ่ กิติ

ฟังแล้วให้จื่อเอา แท้ตาย

คำมุ่นแปงสาร พี่ตาย

ต่อมาจิ้งเอาเว้า

สอนโลกโลกา นี้แหละ

ให้นั่งไกลอย่ามาใกล้

ในคุณพุทธบาท

เอาเว้าต่อไป นั้นเถิน

ให้เฮียนฮ้าตริกตรอง แท้ตาย

พระสั่งสอนคำฮู้ ๆ

ตอนชาวเมืองราชคฤห์ประสพภัย

(๘) ธรรมดาโลกนี้ ตั้งแต่พระเจ้าอโนมะทัสสี หลายกัปสัน จึงมาถึงโคตมะแท้ (๙) พระกัณหาในห้อง พิมพิสารทรงมอบให้ ราชคฤห์ใหญ่ไกร ตั้งอยู่ในมครรัฐ (๑๐) คนหลายแสนหลายล้าน มีชาวบ้านกับพระสังฆะเจ้า เมืองนั้น มีขัตติยะมหาเศรษฐีเฒ่า ข้างและม้า (๑๑) ของมีล้วน ไผ่ก็มาเพิงเจ้า แต่นั้น เลยเล่าขำเชือกฮ้อ ฝูงหมูเงินคำของ (๑๒) ไพฑูร์ยกแก้ว ข้างและม้า ฝูงหมูพงศ์พันธุ์เชื้อ ก็หากตายมิ่งเมี้ยน (๑) อันว่าเศรษฐีเฒ่า สองก็ตายลงเลือด อันหนึ่ง เมืองเวสาลีกว้าง ทุพภิกขภัยโรคระบาดพร้อม (๒) แต่มานั้น อรหันตาเจ้า โจทะนาพราหมณ์ สนทนาต้าน เวสาลีใหญ่กว้าง (๓) แต่มานั้น พระพุทธเจ้า พระก็เห็นอรหันตาชุม	สอนกันแต่ปฐมมา พุนตาย เที่ยวชมพุกว้าง แสนกัปอนันตชาติ เป็นเจ้าของเฮา นี้แหละ เวฬุวันอารามใหญ่ ถวายเป็นที่หน่อพุทธโธ เป็นชื่อนครหลวง ว่าเป็นไทยคือแคว้น เขาทำนากล้าหวาน ชาวแปดแควดระวัง เงินคำแสนโกฏิ คนข้าอเนกนอง เพียงพระยาองค์ใหญ่ จริงแหละ เศรษฐีเฒ่าอเนกนอง มากแหละ นของมากสูญเสีย กัวชินก็หายเกลี้ยง นองาและผ้าผ่อน ก็ดี คนข้ากะเล่าตาย วงศาป่าแม่ เสียเสี้ยงบ่ยัง ผิวเมียมูลมั่ง ก็ดี เพราะอิดข้าวหอดแอง แท้แหละ เป็นโภยแล้งไฉน หิวข้าวหอดตาย มากแหละ ทั้งหลายชาวแปด พระองค์นั้น เศรษฐีเฒ่ามิ่งมรณ ไปมาทุกสิ่งอย่าง อิดข้าวกะเล่าตาย เสด็จจากกุฎี ต่อกันจาเว้า

สัพพัญญูเจ้า

สั่งมาชุมนุมงั่ว

(๔) แต่นั้น อรหันตาเจ้า

ถวายเหตุเบื่อง

แต่นั้น พระพุทธเจ้า

อันว่ามหาเศรษฐีตาย

(๕) ดุราเจ้า

หากอยู่หากเดือดร้อน

เศรษฐีนั้น

ก็จ้งตายมิ่งเมี้ยน

(๖) บุพเพพุ้น

บไซมีแต่เฒ่า

เมื่อนั้น ภิกขุเจ้า

ขอเชิญพระเทศณีให้

(๗) ตางให้เฮื่องท้าวเท่า

อันว่าโลกาไผ

พระบ่เทศนาให้

ดีและฮ้าย

(๘) แต่นั้น พระพุทธเจ้า

ว่าดุราภิกขุเอี้ย

ชัตติยะเศรษฐีนี้

หากเผาผีบ่ชอบ

(๙) มันก็เอาผีย้าย

เผาจุดให้

อันนี้ ขวางขนาดแท้

เงินค้ำทั้งทาสา

(๑๐) บ่หน้าซำ

เฮาก็เทเทศณีให้

อันหนึ่ง แต่พระเจ้า

พระโผดสัตว์และคนทุกค้ำเข้า

(๑๑) ยังมีเมืองอันหนึ่งกว้าง

พระยาศากยะมุนี

จึงตรัสถามหาเหตุ

กันแท้ชั่วแฉว ดังนี้

วันทากัมกราบ

ชุมเว้าต่อกัน

ไซเป่งทวารหลวง

ก็เพราะมีภโยตอง

ชาวภิกขุเป็นหมู่

สนั่นบ่หอนมี

ผิดคองธรรมคาโลก จริงแท้แล้ว

เสียเสียงฮอดสิ่งของ

กะยังมีหลายชาติ มากดาย

เศรษฐีนี้แต่ผู้เดียว ท่านเอี้ย

วันทากัมกราบ

ไซแจ้งเรื่องราว แต่ถ้อน

ขงชอบชมพู พระเอี้ย

ก็ใคร่หุมเห็นฮู้

ไผบ่หวนเห็นชอบ จริงแท้แล้ว

กระทำแท้คู่ฮ้อน หั้นแท้แล้ว

ต่านกล่าวเทศนา

จงค้อยฟังเฮาเว้า

ผิดคองธรรมคาโลก จริงแท้แล้ว

คองแท้ก็จ้งตาย นั้นดาย

เทิงชั่วหามไต่ ไปนั้น

ดีแล้วจ้งต้วมา

พระเจ้าเทศนามา นั้นดาย

โคตรวงศ์ก็หายเสียง

ตัวตายจมจุ่ม ไปแท้แล้ว

ไซแจ้งจงจื่อเอา นั้นเนอ

นามทัสสี่เทียวโลก ปางนั้น

ชู้วันแท้บ่ขาดสาย

เฮียกชื่อโผสา

อยู่ทรงเมืองนั้น

พระยานั้นมีใจตั้ง	ในธรรมทุกคำ
ศีลแปดไว้	ในเนือบ่หล่าหลง ได้แล้ว
(๑๒) ฮ้อยเอ็ดหัวเมืองเข้า	วันทาเต้าส่วย
พระก็สอนสั่งให้	คำสู้คู่ชู้วัน
บัดนี้บุญเขาได้	เป็นองค์คุ้มไพร่
เจ้าทั้งปวงมาอ่อนน้อม	ขอเข้าส่วยไฮ่ ดั่งนี้
(๑๓) อันนี้กองบุญให้	มีใจตั้งต่อ ชูคนตาย
บุญนี้เป็นแก่นกล้า	พาขึ้นสู่สวรรค์ แท้ตาย
อันหนึ่ง ภาษาไฟไว้	ภาษามันอย่าเฮียนฮ่ำ เอาตาย
กับทั้งคองฮืดเสื่อ	ผีด่าอย่าวาง นั้นเนอ
(๑๔) อันหนึ่ง คำบูชาณตั้ง	คองเมืองตั้งแต่เก่า สุนั้น
อย่าได้ไลหล่าม้าง	คองเฒ่าแต่ปฐม แท้ตาย
ไผหากไลลาม้าง	คำบูชาณเฒ่าเก่า เสีย นั้น
จักจิบหายมุดเสี้ยง	เมืองบ้านเปล่าสุญ แท้ตาย
(๑๕) เขาจักเล่าแต่เค้า	พื่นก่อนปฐมมา
พระยาทั้งหลาย	ให้ค้อยฟังเฮาเว้า ๆ

ตอนชาวเมืองพาราณสีถึงกลียุก

(๑๖) ยังมีเมืองใหญ่กว้าง	เสียดชื่อพาราณสี
มีราชา	อยู่เสวยเมืองนั้น
ชื่อว่าโพธิราชเจ้า	ทรงธรรมยศใหญ่
ใจต่อตั้ง	บุญเบื่องฮ้อยศีล
(๑๗) ก็หากลือซาเท่า	จักวาลทุกถิ่น
ข้าขอบใต้แผ่นดินฟ้า	ก็มีเจ้าผู้เดียว นั้นแล้ว
หลายประเทศด้าว	มาเต้าส่วยสินทอง
สะภาหลาย	หลั่งมาชมเหย้า
(๑๘) เขาก็เห็นเมืองจำ	ยุสบายสนุกอยู่
เขาลวดลิมที่ห้อง	เมืองบ้านแห่งเขา
เขาก็เอาเมียช้อน	แบ่งเฮือนบ้านอยู่
หลายมากลั่น	เมืองกว้างคั่งนอง
(๑๙) ผุ่งไพร่น้อย	ชาวหมู่นิคมคาม ก็ดี

เขาก็ไหลนองมา

ไผ่ก็ยืนตีเต้า

เหือนจิบฮั่ว

(๒๐) อันว่าฝูงไพร่น้อย

เขาก็บุกเหือนซาน

แต่นั้น ราชาให้

ทั้งพระธาตุม้าง

(๒๑) ทั้งหมู่โพธิ์ต้น

ชูดก่นต้น

แล้วให้เขาไปสร้าง

เขาจึงไปสร้างบ้าน

(๒๒) แต่มัน ข้าเชือกฮ้อน

อนตายเถิง

โภยภัยเข้า

ย่อนว่าฮืดข้าวพร้อม

(๒๓) บังเกิดมีโจรต้น

เจ้าของนำไปทัน

บังเกิดมีผีเข้า

หูฮาเข้า

(๒๔) กลียุคใหญ่เข้า

เขาก็ตายต่างล้า

กลางคนตายน้ำ

กลางคนตายเสื่อเอา

(๒๕) กลางคนตายด้วยเลือด

กลางพ่องนอนอยู่ห้อง

กลางคนตายด้วยค้อน

กลางคนตายควายชน

(๒๖) อันว่าคนหลายล้น

ผีทำเข้า

อันว่าผีหุงฆ่า

นักสนมหนุ่มเหน้า

(๒๗) อันว่าเมืองหลวงกว้าง

อยู่เมืองกระทำเหย้า

ชมแสวดอมพระบาท

ชานนั้นก็กายกัน

บ้านนอกคาเม ก็ดี

อยู่เต็มหมัดถ้วน

ชุดอารามฮ้างเก่า

ให้ชุดไว้ที่ควร

ตายยืนให้พันล่าว

ถมให้ฮาบเพียง

บุกเหือนบ้านอยู่

เหือนพร้อมไสนา

โภยพยาธิโรค

ขอบเมืองพระยาเจ้า

มาถึงหลายอย่าง

ตายเจ็บท้องปวดหัว

ลักรอบเอาของ

ฆ่ากันตายเมี้ยน

กินคนออกปาก

กินข้าวเนกนอง มากแล้ว

มาเมืองกว้างใหญ่

กันแท้ปลีกลาง

ไฟหอกหลาวแหลม

แซ่กินในน้ำ

ดำแดงเหลืองอ่อน

ตายแท้เที่ยงจริง

คาซึกชวนเหล็ก ก็มี

ข้างทางหลายล้น

เมืองหลวงคับคั่ง

เลยตายแท้บ่ล่อ นั้นตาย

พระราชาที่ตายจุ่ม ไปนั้น

เทวีเจ้าก็เล่าตาย แท้แล้ว

คนนั้นเค็งครื่น

ตายจุ่มม้วย

อันว่าตัวพระองค์เจ้า

พระกัศกรรชอัน

(๒๘) พระกัศกรรชได้

ก็จึงนำสงสาร

ฟังเอาถ้อย

ไผ่ผู้ทำดังนี้

(๒๙) อันหนึ่ง เป็นพระยาสร้าง

ลูกชายหญิงมีพร้าพร้อม

ไผ่ผู้เป็นแล้ว

ไผ่ผู้เป็นคนพลอย

(๓๐) คั้นว่าไผ่เอาให้

ลิมี่ฆ่าเชือกฮ้อน

คั้นว่าจักเอาเขาให้

ให้ค่อยหลังล่าเหยี่ยว

(๓๑) ชายใดมีใจตั้ง

กับทั้งใจสะดวกฮู้

กับทั้งมีปัญญาแก้

คำคิดดีสอดแผ้ว

(๓๒) อันหนึ่ง คั้นจักเอาหญิงให้

หญิงใดฮู้

อันหนึ่ง ฮู้ฮิตแต่

การเหื่อนนาง

(๓๓) หญิงนี้ ควรเอาแท้

เขานี้บุญมากแท้

อันให้สมควรแท้

ให้เอาลูกท่อนท้าว

(๓๔) มาเป็นหน้า

แล้วจึงเอาหนุ่มหน้า

อันว่าเอาแนวเชื้อ

มาเป็นนางเอกเค้า

เสียเสียงเปล่าแปน

ราชาศใหญ่

นำใช้ส่งเวร แท้ตาย

กับหนึ่งบมีนาน

สู้บุญพระองค์สร้าง

ทั้งปวงพระยาใหญ่

เชิญเข้าฮ่วมเมือง แท้ตาย

ทรงเมืองตุ้มไพร่

บ่ควรให้ผู้ต่ำถอย แท้ตาย

มีลูกหญิงชาย ก็ดี

อย่าให้เอาเทียมซ้อน

เขาเทียมเป็นคู่ กันนั้น

โภยฮ้ายคู่ฮ้อน นั้นแล้ว

เป็นเขยใช้ช่วง ตัวนั้น

ดีฮ้ายคู่ฮ้อน นั้นเนอ

ในบุญเข้าค่า

คลองเผาสั่งสอน

ปัญหาได้ทุกสิ่ง

ดีฮ้ายคู่ฮ้อน แท้ตาย

เป็นนางสะใภ้ฮ่วม เหื่อนนั้น

กระทำบุญสร้างก็จึงดี แท้ตาย

สอนสั่งตามคอง

แต่งเป็นบมีคร้าน

เป็นนางสะใภ้ฮ่วม เหื่อนแล้ว

หญิงแก้วแก่นคน เจ้าเอี้ย

ในธรรมด้านกล่าว มานี้

แนวเชื้อเก็งกัน นั้นแล้ว

เทวีเทียมพ่าง

สนมใช้ช่วงมือ ชอบแล้ว

หญิงตระกูลที่ต้อยต่ำ

ยศศักดิ์เจ้าก็ต่ำลง

ตอนคนทูลเกล้าทูลกระหม่อม

(๓๕) ยังมีเมืองหนึ่งกว้าง พระยาเอกราชา ใจเพียรเข้า เทพดาอยู่ล้อม (๓๖) อันว่าเทวีเจ้า เป็นเอกไท พระกัสมฤทธิตั้ง มีวิชาดี (๓๗) เข็ดยาแท้ พระกับเดือคฮ้อน หลายเมืองมาช่วยเจ้า ฤทธิ์เดชพระยาเกล้า (๓๘) ยังบ่มาช่วยเจ้า บริวารมัน มันก็กลัวเกรงย่าน ก็บ่ได้โคบฮื้อ (๓๙) ก็ท้อเอาตัวลี คือตั้งกว้างอยู่เฮื้อ แต่นั้น หลายปีล้ำ ขึ้นสู่ฟ้า (๔๐) ยังแต่วงษาเชื้อ ฝูงหมู่เสนตเจ้า พระกัเอาลูกไพร่บ้าน พระกัมีบุตรแก้ว (๔๑) งามยิ่งย้อย อันว่าอาคมน้อย เทพดาอยู่เฝ้า ยังฮักษาเจ้า (๔๒) ยังอีกส่วนหนึ่งนั้น เทพดาตัน	เสียดชื่ออุตรมมหานคร อยู่เสวยเป็นเจ้า ในคองพุทธบาท ฮักษาเจ้าอเนกนอง มหาวงศ์เชื้อใหญ่ เทียมเจ้าฮุ่งเฮือง ตามแพ่งคองธรรม คู่ฮู้อันเลิงลั่น เสมอใจทุกสิ่ง จจริงแล้ว ทางใต้ฝ่ายเหนือ ย่าแยงศาสตรเพท ดูตำมเก็งพระอินทร์ นั้นแล้ว ท้อแต่พระยาโจร หมื่นปลายพันห้า ราชาท้อลื้ออยู่ เมืองบ้านแห่งใด อยู่ในภูเขใหญ่ ดงกว้างป่าไพร่ นั้นแล้ว ราชาดล่อง วางข้าไพร่พล ชาวเมืองน้อยหนุ่ม ทรงเมืองเป็นใหญ่ เป็นเค้าเอกโทน ลำชายคนหนึ่ง โสมหน้าดั่งเขียน ก็ถอยไปส่วนหนึ่ง ก็ยินฮ้ายฝ่ายหนี พอประมาณส่วนหนึ่ง ก็หนีแท้เพื่ออาย ชুমกันซีซั่ว

เสียดายพระบาทเจ้า

อันว่าพ่อแม่เจ้า

(๔๓) สั่งมาเอาชาวเมือง

ฝูงหมู่เทวดาเจ้า

เพื่อนั้นเป็นใหญ่แท้

เพื่อนจึงจำเอาเฝ้า

(๔๔) เขาอย่าเห็นที่ฮ้าย

เทวดาว่า

หลายขบเข้า

อันว่าองค์ตนเจ้า

(๔๕) ปัญจขันธ์ถึง

เขาก็เอาบาท้าว

บาก็เอาไพร่น้อย

มีบุตรพร้อม

(๔๖) งามปล้วน

อันว่าอะวิชานั้น

เทวดาอยู่เฝ้า

อันว่าหัวเมืองท้าว

(๔๗) ว่างเมืองชดอยู่แท้

ยศศักดิ์เลยต่ำค้อย

เลยเล่ามรณาตาย

เขาจึงเอาแนวเจ้า

(๔๘) เอาลูกไพร่น้อย

เทวดาซ้ำ

ฝูงหมู่เมืองส่วยเจ้า

อันว่าอาคมเจ้า

(๔๙) อันว่าเมืองใหญ่กว้าง

อันว่าเทวีเจ้า

โสมฮูปฮ้าย

ฝูงหมู่สาวสนมได้

(๕๐) ก็บตีบฮ้าย

แต่นั้น ราชาเจ้า

เฮานี้หน่อพุทโธ แท้หนา

ก็เป็นเอกพงศกษัตริย์ แท้หนา

อยู่เทียมเป็นเค้า

หนีไปเลยบ่อยู่ เสียสิ้น

ลือล้ากว่าเฮา แท้ตาย

พระยาเมืองส่วนหนึ่ง

ดีแท้ค้อยฮักษา เจ้าเฮี้ย

ชুমกันแล้วอย่า

ปีล้าถ่ายฤดู

พระบาททรงเมือง

มิงมรณเมื่อฟ้า

ทรงเมืองแทนพ่อ

เป็นเค้าเอกโทน

หญิงชายหลายมาก

คิงฮ้ายต่างกัน

ก็ถอยลงส่วนหนึ่ง

ก็ยังแท้บ่หลาย

ฝูงมาเต้าส่วย ก็ดีนั้น

บ่มาเต้าส่วยสิน

ถอยลงหลุดหล่ม เสียสิ้น

จากเมืองสุญเศร้า

ทรงเมืองแทนพ่อ พระนั้น

เป็นเค้าอยู่เทียม

หนีไปส่วนหนึ่ง

ก็หนีแท้มากหลาย

ถอยลงส่วนหนึ่ง

สุญเศร้าต่างหลัง แท้แท้แล้ว

มีกุมารพระองค์หนึ่ง

ใจนั้นกะบตี

บุตรีพร้อมพรำ กันแล้ว

เขานั้นกะทอกัน

ทรงเมืองมรณาต

ยังแต่เสเนตเฝ้า

เขาจึงหาฮือไว้

(๕๑) เขาจักเอาท่อนท้าว

อันว่าบาคาญท้าว

ก็บ่มีปัญญา

ยังแควนแท้

(๕๒) ไผหากพอสมควร

เขาก็จักกันแล้ว

เป็นอาจตัน

อันว่าเทวีเค้า

(๕๓) พาสร้างบ้าน

ตามแต่หมั้นและคร้าน

เห็นว่าตัวมีคำสุข

ฝูงหมู่เทวดาเจ้า

(๕๔) อันหนึ่ง อันว่าเมืองส่วยเจ้า

อาคมนั้น

เมืองมิ่งบ้าน

บังเกิดเป็นโภยฮ้าย

(๕๕) ฝูงหมู่ขุนกวนเจ้า

ฮุงคำเช่า

ในศาลาลูกขุน

อันว่าโจรเข่าลี

(๕๖) เขาจึงมาโคบบ้าน

อันว่าอาคมนั้น

เขาเล่าฮวยเป่าหย้อ

ฝูงหมู่เสนาฮู้

(๕๗) ก็หากถอยหลี้ยค้อย

ก็ลวดเลยอ่อนน้อม

เอาโจรอาชญา

คำนี้ในธรรมแท้

(๕๘) ให้ค้อยจำจื่อไว้

อันจักหาพระยาสร้าง

เมืองกว้างอยู่หงา

ดอมกันซีซั่ว

ผู้ใดให้นั่งเมือง นี้ได้

ลูกแห่งเทวี

สินั่งเมืองบ่ควรแท้

ลูกหมู่นางสนม นั้นแหละ

จึงให้ทรงแสงสร้าง

เอาบาจันพระราช

ทรงสร้างสืบเมือง

แนวนามลูกไพร่

เมืองกว้างก็บ่ใส

บ่ฮู้ปิ่นบัวระบัด

ก็บ่กลัวคำเว้า

ก็หนีไปถ่องหนึ่ง

ก็ยังน้อยบ่หลาย

ก็ถอยลงสืบส่วน

กะสุญเศร้ายบ่สำราญ

หลายอันเป็นต่าง

หัวจิ้นแต่ว่าความ

ตั้งแต่งกระทำบุญ

แต่ว่าความนั้นพิน

ในดงแต่ปางก่อน

เหม้างมุ่นวาย

ไผเรวตั้งต่อ ก็ดีนั้น

คินแท้บ่ท่อเขา นั้นตาย

อาคมมาแต่เช่นเก่า ก็ดีนั้น

ลงแท้บ่ท่อเขา นั้นแหละ

ขอส่วยสินทอง

แก่กว่าโตเป็นน้อย

เทศนาสอนสั่ง มานั้น

เมื่อหน้าอย่ากระทำ เจ้าเอี้ย

ทรงเมืองก็ยากยิ่ง จริงแหละ

เอาบ่เป็นประโยชน์แท้
 บทนี้ขอยกไว้
 (๕๙) ให้ค่อยจำจ้อไว้

เอาได้กะบตี แท้แท้แล้ว
 สิจาไปบทใหม่ พระยาเอี้ย
 เมื่อหน้าอย่ากระทำ แท้ตายฯ

ตอนคู่ชีวิตจำเป็นต้องเลือก

(๖๐) อันว่า สับปรีสะเชื้อ
 จักให้เขาเป็นคู่แก้ว
 คั่นว่าบิดาแก้ว
 ยังพราพร้อมทั้งสองข้าง

(๖๑) ฮีตหากมีสันไต่
 อย่าได้ไลหล่าม้าง
 อย่าได้เห็นแก่หน้า
 ให้แม่นใจแม่ด้า

(๖๒) คั่นว่าฮีตรูปปร่าง
 ฝีบได้มาวาจา
 มันจักขวางขาแท้
 บ่ตายก็เล่าฮ้าง

(๖๓) บ่ตั้งนั้น
 ทั้งบิดามารดา
 หากสร้างเป็นการฮ้อน
 เพื่อว่าทำบ่ชอบด้า

(๖๔) ควรให้เอาตามเฒ่า
 คั่นว่าจักโผดเลี้ยง
 อันหนึ่ง หลึงชายนั้น
 พ่อแม่ขำมึงเมี้ยน

(๖๕) อันนี้ บ่ควรให้
 ชูคนชูเป็นกำพริ้า
 ขำหากยังสิ้นถ้อย
 ให้ลงปุกตูปตั้ง

(๖๖) แล้วให้สมมาเจ้า
 ให้พรมงคลแล้ว

แนวคนเมืองลุ่ม เหานี้
 กันนั้นให้ล่าดู แท้ตาย
 มารดาพ่อและแม่ ชำนั้น
 ก็ควรแท้แต่งดอง ชอบแท้แล้ว

ให้กระทำตามทุกสิ่ง
 คองค้ำฮีตผี แท้ตาย
 อีดูคนที่ลั้งแก่น
 ฝีเฮือนนั้นก็จ้งดี แท้แท้แล้ว

มั่งกายคองผี
 ต่อเฮาคำแจ้ง
 ฝัวเมียสมสู่ กันตาย
 ทำสร้างก็บ่เฮือง นั้นแท้แล้ว

จักขวางหมุง้วควาย
 บ่มันยีนถึงเฒ่า
 บ่หมายเย็นเป็นปวด ไปแท้แล้ว
 ฝีเฮือนนั้นหากช่างเป็น แท้ตาย

บุฮานตั้งแต่ง มาตาย
 ภายท่ายจ้งค่อยขึ้น หั้นถ้อน
 เป็นกำพลอยเสมอภาค กันนั้น
 ตายแท้ตั้งกัน

เอากันเป็นคู่ พระยาเอี้ย
 ขวางแท้บตี
 จักเอากันบ่อย่า สันนั้น
 กลางบ้านจ้งสู่ขวัญ นั้นเทอญ

วงศาเฒ่าแก่
 จ้งเอาขึ้นสู่เฮือน นั้นเนอ

คั้นว่าทำขวัญให้
 มั่นจักฮ้อนเผ่าเชื้อ
 (๖๗) ข้านั้น คั้นบ่เป็นหม้ายแท้
 ข้าจักทำการไต่
 อันหนึ่ง ทางขายนั้น
 หลึงผู้นั้น
 (๖๘) ข้านี้ ก็บ่ควรสมสร้าง
 จักเดือดฮ้อน
 ผุงหมู่ชาวเมืองพร้อม
 เอือนเดือดไหม้
 (๖๙) อันหนึ่ง ทางขายนั้น
 หลึงผู้นั้น
 ข้าหากเอากันแท้
 ก็บ่ชอบที่ห้อง
 (๗๐) เกรงจักเสียบุตรน้อย
 อันจักทำสืบสร้าง
 ชุคนชูทุกข์ไเฮ้
 เบื้องหนึ่งมีเบื้องหนึ่งไเฮ้
 (๗๑) อันนี้ในธรรมเจ้า
 พระยาจงจำจ้อไว้
 อันหนึ่ง ทาสาข้า
 เฮาไถ่ซื้อ
 (๗๒) ได้ด้วยจ้าว
 บ่ควรเอาเป็นเมีย
 มั่นจักจิบหายเสี้ยง
 เทวดาจูงขึ้นฟ้า
 (๗๓) เป็นดั่งพระยาตนหนึ่งนั้น
 เสวยเมืองโพธิยนคร
 เทวีเจ้า
 พระกัซลเนตรย้อย
 (๗๔) ผุงหมู่เสนาพร้อม
 พระกัซมเปิดแล้ว

ในเอือนกะขวางยี่ง จริงแท้แล้ว
 ควายข้างมิ่งมรณ
 ก็ฮ้างเปล่าหนีกัน บ่อย่าแท้แล้ว
 บ่ฮุ้งเอียงใสได้
 บิดาตายจาก
 บิดาเผ่าก็เล่าตาย
 ดอมกันเป็นคู่
 พงศ์เชื้อและหมู่หลาน
 จัวควายสัตว์สิ่ง ก็ดี
 ชูอันแท้ก็เพื่อมัน นั้นแท้แล้ว
 ตายเสียทางพ่อ
 มารดาแก้วผันเล่าตาย ดั่งนั้น
 คั้นบ่ตายกะฮ้างเปล่า จริงแท้แล้ว
 พระธรรมเจ้าได้กล่าวมา
 หลึงชายลูกอ่อน
 เอือนเหย้าก็บ่เอียง
 เอากันนับมือชั่ว ไปตาย
 ปานนั้นก็จั่งแควน
 ธรรมดาสอนโลก จริงตาย
 เอาถ้อนอย่าสุหลง แต่ถ้อน
 กลางเอือนตั้งแต่เก่า ก็ดี
 มาใช้ช่วงมือ ก็ดี
 ปลายหอกหลาวแหลม ก็ดี
 แทบเทียมขวางแท้
 ตัวตายจุมจุ่ม ไปตาย
 ตัณหาเจ้าก็จ้องลง นั้นแท้แล้ว
 ข้าของมากแสนอีกโข
 หมื่นเมืองมาเต้า
 มรณาตายจาก
 นำแท้อยู่ชู่วัน
 เอาสาวมาถวยบาท
 ขึ้นให้ส่งเขา

พระเล่าเอาผู้ใหญ่ขึ้น

ชมเขามีหลายวัน

(๗๕) พระก็ชมไปแท้

ชมไฟหากอิมแล้ว

ข้าเล่าเอาใหม่ขึ้น

ทั้งเล่าเอาทาส

(๗๖) แต่นั้น เมืองหลวงกว้าง

ผีฮ่าเข้า

ช่างและม้า

โยธาทั้งชาวเมือง

(๗๗) ตัวพระองค์เจ้า

วางไพร่น้อย

ฝูงนี้ ผิดคองเจ้า

มักกินมักนุงแท้

(๗๘) คองดินั้น

เรียกว่าเอาหน่วยหม้อ

ตั้งสู่กามคุณ

ก็จึงวางไลแท้

ตามใจทุกสิ่ง

วางไว้ไปเสีย

มาอยู่เลิง ๆ

แทบเทียมเป็นหน้า

เป็นโภยหลายสิ่ง

ตายลั่นอเนกนอง

พร้อมพร่างจ้วควาย

มีมรณห์เหลือล้น

ราชาก็ตายจุ่ม

เมืองบ้านง่วมเหงา แท้แท้แล้ว

ธรรมดาสอนโลก มาตาย

สันนั้นกะบตี เจ้าเอี้ย

บ่เอาใจตั้งต่อ

อะเวจิ้นนั้นอาบเย็น นั้นตาย ๆ

ตอนคิดก่อนทำสบายปลายมือ

(๗๙) ยังมีเมืองอันหนึ่ง

มีมหาเศรษฐี

มีข้าวมามากล้น

ยูท่างบายกินทาน

(๘๐) มันก็มีบุตรน้อย

ฝูงหมู่บ่าวสำน้อย

เศรษฐีมันก็โกธาเข็ม

ไผไปเว้าทำเพศสิ้นล้น

(๘๑) เหิงนานได้

มันจึงเอาลูกแก้ว

เข้าของหลายมากล้น

จ้วควายฝูงทาส

(๘๒) ฝูงหมู่พงศ์พันธ์

เสียดซื้อคันระรัฐ

มันมีของล้น

ฮ้อยสี่สิบเอ็ดเหลือหลาย

ชู้วันบ่มีฮ้อน

นางงามผู้หนึ่ง

ไปหลีนชู้วัน

หวงแหนบ่ยอมห่าง

เหลือด้ามกะบตีคือ

เมี่ยมันเลยตายจาก ไปแท้แล้ว

เป็นหน้าแทบเทียม

ก็เลยเล่าเสียหาย

ชะช่ายหายสิ้น

ล้มตายไปดับชาติ

อันนี้ ขวางขนาดแท้
 อันว่าเศรษฐีเฒ่า
 มันก็ตกนรกเสี๋ยง
 (๘๓) ฮู้แล้วและบ่ฮู้
 จักได้ตกอะเวจี
 อันหนึ่ง ยังมีกะภูมพิตเจ้า
 สีสิบโกฏิแท้
 (๘๔) เมียมันนั้นได้
 มันได้เอาข้อยี่
 บ่นานแท้
 เลยเล่าเป็นเหียงค้อย
 (๘๕) แล้วก็บ่มีสังเสี๋ยง
 อันว่าฝูงข้อยี่
 กะเลยเป็นคนทุกข์
 กะเลยถือกระเบื้องหม้อ
 (๘๖) หาขอกินแต่ละม้อ
 ขำอันนี้
 ขาดที่พิชुरยี่หล่าง
 บ่หอนไปอยู่แก้ว
 (๘๗) ฮ้อยเอ็ดเจ้า
 อันใดผิดฮิตบ้าน ดาย
 อันบ่ควรกระทำนั้นเฮีย
 เขาจักสอนสั่งให้
 (๘๘) อันหนึ่ง น้ำบ่แก้ว
 คั้นว่าไฟไปถม
 ก็จักจับหายแท้
 อันนี้ ธรรมกล่าวห้าม
 (๘๙) อันหนึ่ง คั้นมีไม้
 ขุดกันจิ้ม
 แล้วเล่าปลุกเฮือนตั้ง
 ขวางขนาดแท้
 (๙๐) อันว่าจอมปลวกนั้น

เนอเจ้าอย่ากระทำ
 ตายไปมรมิ่ง
 กับแท้กะจ้งหาย นั้นตาย
 นี่เป็นบาปแสนถนัด แท้ตาย
 จุ่มจมอยู่ในหม้อ
 มีสมบัติหลายยิ่ง
 ทาสาข้าก็มากหลาย
 ตายไปหนีจาก
 มาเป็นแก้วมิ่งเมีย
 เฮือนชานกะหมองหม่น
 ถอยฐานต่ำลง
 ชีวังข้าวขาดเงิน
 ก็หนีจากสองเขือ
 สิ่งของบ่เหลือค่าง
 หาขอทานบ้านเพื่อน
 ทะผองเท่าข้าวชีวัง
 ตามตั้นหมักก้อ
 เขาคำดีแซบ
 หนองน้ำเยี่ยวควาย เจ้าเฮีย
 ราชาจำจื่อ เอาถ้อน
 คองเฒ่าอย่ากระทำ นั้น
 มีหลายอันต่าง ๆ พระยา
 ฟังแล้วให้จื่อจำ แท้ตาย
 ทั่งหมู่ฮูเฮลา
 สร้างเฮือนกวมไว้
 บ่มีน่านสิตายจุ่ม ไปแล้ว
 เอาไว้อ่าลวงเกิน แท้ตาย
 เป็นตอล่าใหญ่
 แพงแล้วก็ราบงาม
 กวมขุมตอใหญ่
 ฉิบหายเสี๋ยงคู่ฮู้อัน นั้นแล้ว
 ขุดกันหนีเสี๋ยง ก็ดี

แล้วเล่าปุกเหือนกวม
อันหนึ่ง สระหนองนั้น
ถมให้งามฮาบกเลี้ยง

(๙๑) อันหนึ่ง เหือนสองหลังแล้ว
ก็หากขวางขนาดแท้
อันหนึ่ง เป็นเหือนแล้ว
แม่นยำจักซื้อช้างม้า

(๙๒) จันทโหล่ง
บ่หอนแปรพลิกขึ้น
เหือนได้มีหญิงผู้
บ่ควรตกแต่งสร้าง

(๙๓) สร้างกฐินพร้อม
พระธรรมดาเจ้าห้ามไว้
อันหนึ่ง สร้างชั้วพร้อม
หากแม่นยำในธรรมสอน

(๙๔) อันหนึ่ง สร้างกุฎีพร้อม
กับทั้งสร้างอุปัชฌาย์
กับทั้งเอาเขาให้
ว่าจักเสียปู่ย่าพร้อมนั้นตาย

(๙๕) อันหนึ่ง อย่านำซื้อช้างม้า
ทั้งหญิงชาย
ฝูงนี้ในธรรมห้าม
ให้พากันจำใจไว้

(๙๖) คำพระพุทธเจ้านี้
ให้ค่อยพากันฟัง
อันหนึ่ง ไผ่ผู้ยังหนุ่มน้อย
กับทั้งฝูงเจตีย์

(๙๗) อันหนึ่ง ขุดวิดพร้อม
บ่แม่นยำคนฮา
ก็จักมรณาลัม
อายุยังหนุ่มน้อย

(๙๘) ไผ่ผู้ยังคิดสร้าง

ก็บ่ตีขวางฮ้าย
มีมาแต่เช่นเก่า
ปุกเหือนนั้นกะบ่ตี
เอามาเป็นหลังหนึ่ง

คำไฮ่บ่เหือดเหือน นั้นแล้ว
พลอยเอามาแบ่งคุ่ม สันนั้น
ควายพร้อมกะบ่ตี แท้ตาย
แสงใสเอียงฮ้าง

เป็นแก้วหน่วยดาว แท้ตาย
ถือพาคัพพะวีก
บุญกว้างบวชเณร

สร้างศาลาอัฐฐะใหญ่ ก็ดี
เฮาอย่าได้ล่วงเกิน แท้ตาย
ให้ลูกบวชเป็นเณร ก็ดี
ว่าบ่เป็นนาเจ้า

อาฮามพระธาตุใหญ่ ก็ดีนั้น
ฝูงนี้ว่าบ่เป็น แท้ตาย
เป็นเมียสมสู่ กันนั้น
ตานายเฒ่าพ่อแม่เขา

ฝูงหมุ่งจิวควาย
อย่าให้เอามาแท้
จักจิบหายทุกสิ่ง จจริงตาย
เอาไปเว้าคู้เมือง นั้นเนอ

หนักเก็งธรณี แท้ตาย
ให้จื่อจจริงจำมัน

บ่ควรสร้างตุงดอกคำ เจ้าเอี้ย
ก็บ่ควรกระทำแท้

สร้างหีบให้เป็นทาน ก็ดี
มสิสร้างแปงจจริงแท้
ตายไปบ่เหมิดชาติ

พระธรรมห้ามอย่าสุทำ แท้ตาย
ก็ผิดธรรมดาสอนโลก จจริงตาย

เป็นคองครูฮ้าย
 ขาคีที่เดินไกลหล้า
 อย่าได้ลัดชื่อแท้
 (๙๙) อันหนึ่ง เหาจักทำการสร้าง
 เหาจักเว้าให้แจ้ง
 อันว่าไปหาไม้
 ไม้บ่เป็นประโยชน์แท้
 (๑๐๐) อันหนึ่ง คั้นเอาไม้
 นำเอามาก่อสร้าง
 มันจักจิบหายเสี้ยง
 หากค่อยถอยต่ำต้อย
 (๑๐๑) อันหนึ่ง ไม้เกิดตั้ง
 ใผผู้เอาแปงเอือน
 อันหนึ่ง ไม้ที่มันลุ่ม
 ใผหากเอามาสร้างเหย้า
 (๑๐๒) อันหนึ่ง หากมีไม้ที่
 ใผเอามาสร้างเหย้า
 อันหนึ่ง ไม้อยู่น้ำ
 มันจักเป็นลำงาม
 (๑๐๓) ไม้ที่ฟ้าผ่านั้น
 อย่าได้เอามาเป็น
 อันหนึ่ง เพิ่นว่าไม้ที่
 ก็หากขวางยิ่งล้ำ
 (๑๐๔) อันหนึ่ง ไม้ที่ตายแล้ว
 อย่าได้เอามาแปง
 อันหนึ่ง เพิ่นว่าไม้
 ธรรมหากไขกล่าวห้าม
 (๑๐๕) อันหนึ่ง เพิ่นบอกไว้
 สุริโยผัน
 กับทั้งไม้
 ก็บ่เป็นที่จั้ง
 (๑๐๖) อันหนึ่ง เพิ่นว่าไม้

หนักแท้เก็งเสมร นั้นแหละ
 นำทางให้ถามต่อ ไปตาย
 ลีคาหันป่าหัน เจ้าเอี้ย
 เอือนชานตั้งอยู่ สันนั้น
 ธรรมเจ้าปานแปล
 ปุกเอือนคองว่างาย นั้นรือ
 ก็ขวางฮ้ายลิกัดโอย แท้ตาย
 กลางพรรษาพระเจ้าอยู่
 เอือนเหย้ากะบตี แท้ตาย
 ของในเอือนสัตว์สิ่ง จริงแหละ
 ลงแท้ก็บ่เห็น นั้นตาย
 จุมปลวกเทิงจอม ก็ดี
 ก็บ่ดีจริงแท้
 จมดินฝังอยู่ ก็ดี
 ก็ขวางแท้เที่ยงจริง
 นอนคอนลุ่มถ่าว
 จิบหายเสี้ยงสิ่งของ แท้แหละ
 กะขวางยิ่งหนักหนา
 ก็อย่าเอามาสร้าง
 กะขวางยิ่งแสนถนัด มากแหละ
 เครื่องเอือนให้ควรว้น
 ตายยืนตั้งอยู่ ก็ดี
 คำไเฮ้บ่เหือดคิง นั้นแหละ
 ล้มอยู่เป็นขอน
 สร้างเอือนกระทำเหย้า
 เป็นโกนขวางยิ่ง จริงแหละ
 บ่ควรวัดลวงคอง นั้นเนอ
 ไม้เป็นงามทางปลา
 ฝ่าไปกะขวางแท้
 เครือเขาเกี่ยวกอด ดั่งนั้น
 เอาแท้สร้างเอือน
 ไกลเสื่อหลักเมือง

ก็บ่ควรไปถาง
 เอามาสร้าง
 มันหากขวางขนาดแท้
 (๑๐๗) อันหนึ่ง ไม้อยู่ใกล้
 ก็บ่ควรเอามา
 อันหนึ่ง เพิ่นว่าไม้
 จักเอามาทำเครื่องเหย้า
 (๑๐๘) แม่นว่าผู้หมู่ไม้
 จักเอาทำอันใด
 จักเอาทำกุฎีสร้าง
 ก็จักแพ้ผู้ใหญ่แท้
 (๑๐๙) คั้นเอาแปงข้าวให้
 มันจักแพ้อบ้าน
 ฟิงเอาถ้อน
 ผูงนี้ธรรมกล่าวห้าม
 (๑๑๐) ไม้สิ่งอื่นนั้น
 ไผหากเอาแปงเอือน
 อันนี้ มัชฌิมะแท้
 อันให้เถิงมหาอุตม์
 (๑๑๑) อันว่าเคหังห้อง
 เอาจักสอนสั่งให้
 ลำไต้ตั้ง
 บ่สูงบ่ต่ำค้อย
 (๑๑๒) ใบมันนั้น
 ลำปลอดเกลี้ยง
 หลิงคูแท้
 ก็บ่มีง่าค้ำ
 (๑๑๓) ให้มีมดสัมพร้อม
 มาอยู่เฮื้อ
 มีทั้งนกพรำพร้อม
 ลำนี้เป็นมุงคุณ
 (๑๑๔) ลำนี้เอามาให้

ถากฟันเกท่ม้าง
 เอือนชานบ้านอยู่
 เป็นไขบ่ห่างคิง แท้ตาย
 หัวไฮ่ปลายนา ก็ดินนั้น
 รางเอือนแปงเหย้า
 สีกันดังอยู่ ก็ดี
 อันใดแท้ก็บ่เป็น เจ้าเอี้ย
 อันเฮากว่าไขมา ดั่งนี้
 ก็บ่เป็นจริงแท้
 อาฮามหลวงผามใหญ่ ก็ดี
 เหมิดคูต่านผู้อยู่คอง
 คนทั้งหลายเที่ยวไต่ ก็ดี
 สิดอยหลุยต่ำลง แท้แท้แล้ว
 ทั้งหลายเอี้ยจำจื่อ เอาถ้อน
 ฟิงแล้วอย่าลวงเกิน นั้นเนอ
 ก็ควรอยู่พอประสม แท้แท้แล้ว
 ก็บ่พอดีฮ้าย
 พออยู่ปานกลาง นั้นตาย
 ก็บ่เป็นนาเจ้า
 อดตะม้งประเสริฐยิ่ง จริงแท้แล้ว
 ทั้งหลายแจ้งให้จื่อเอา แต่ถ้อน
 เหนือดินเพียงฮาบ ดั่งนั้น
 ไปแท้ฝ่ายไต่
 บ่คุงเคืองตันอื่น
 งามดั่งวังชุม
 คือโสมกั้งฮ่ม
 ตายค้ำอยู่แกม
 ดำแดงทุกสิ่ง
 ลำนั้นนอเนกนอง
 มาอยู่นอนคอน
 ประเสริฐดีเสาก้าว
 เป็นลำเสากแหก

ดีขนาดแท้
 อันว่าเสาวณีย์นั้น
 ลำนี้ยากยิ่งแท้
 (๑๑๕) ลำไต่ตั้ง
 ดินนั้นค้อยชูกล้า
 สูงแต่บ่อนต้นไม้
 บ่มีลำไต่ชุน
 (๑๑๖) เป็นลำคิ้ว
 บ่มีใบกิ่งก้าน
 พอเมื่อลมสัดแล้ว
 ใบหนึ่งดิงอยู่บ่แล้ว
 (๑๑๗) ควรที่เอามาให้
 อันว่าเสาวณีย์นั้น
 อันนี้อุตตะมั่งแท้
 แสนจักทุกขมอดไธ้
 (๑๑๘) อันไต่ นั้น
 ให้กระทำเที่ยงแท้
 บทนี้ ยุติกาไว้

เอือนแก้วเศรษฐี นั้นแล้ว
 ให้หาลำอันหนึ่ง
 นาเจ้าให้ค้อยเพียร นั้นเถิน
 ดินสูงพอสน้อย
 สูงแท้แต่บ่อนกลาง
 อยู่พอประสม
 งามไปพอต้อง
 สูงไปพันเพื่อน
 ตายแท้ชุ่มเย็น
 เสาค้อยเยี่ยมเป็ง
 ลำนั้นประเสริฐดี มากแล้ว
 เป็นเสาวณีย์ชาซึ่ง กันตาย
 ตามถ้อนแต่ช่างเอา
 เป็นเอือนเศรษฐีใหม่
 กะเลิงล้ำมั่งมูล แท้ตาย
 โดยตนดีชอบ
 ตามเจ้าเทศนา นั้นเนอ
 จักจาไปบั้นใหม่ ก่อนแล้ว ฯ

ตอนลักษณะการตายที่ควรเผาและไม่ควรเผา

(๑๑๙) พระยาทั้งหลายให้จื่อแจ้ง
 อันว่า คนตายนี้
 อันควรเผามีแต่น้อย
 อายุถึงสิบปีขึ้น
 (๑๒๐) จึงควรเผาเที่ยงแท้
 ก็จึงเป็นคุณแท้
 อายุบ่ถึงขบได้
 คั้นว่ายังเผาแท้
 (๑๒๑) ทั้งพี่น้อง
 ทั้งหมู่ข้างและม้า
 มั่นจักจิบหาย

จำน้อยอย่าลืม แท้ตาย
 บ่ควรเผาจะมีมาก จริงแล้ว
 นาเจ้าจงค้อยฟัง นี้เถิน
 ตายไปด้วยชื่อ
 สการสร้างส่งบุญ นั้นตาย
 ในธรรมสอนโลก มานี้
 สิบปีนั้นก็อย่าเผา แท้ตาย
 จักจิบหายถึงพ่อแม่
 วงศาเชื้อสิมมรงค์ แท้ตาย
 สัตว์สิ่งมั่งสัง ก็ดี
 ตายเสียลงบ่มีฮู้

อันหนึ่ง ตายด้วยลงท้อง

(๑๒๒) บ่ควรเอาไปเผา

อันหนึ่ง ตายตีกน้ำ

บ่ควรเอาไปเผา

อันหนึ่ง เป็นฟกเท่า

(๑๒๓) บ่ควรเผาเที่ยงแท้

ตายข้างฆ่า

ตายย่อนควายชน

ตายเพราะตกต้นไม้

(๑๒๔) ผูงนี้ในธรรมไซ

ตายด้วยน้ำมอก

ตายด้วยคมดาวพิน

ตายด้วยเชือก

(๑๒๕) ตายด้วยโรคามิ

ในธรรมต้าน

มันจักแพ่พ้อบ้าน

คั่นอี่ดูกันแท้

(๑๒๖) อย่าได้ฮ่วมป่าช้า

เขาจักเป็นโพงเป้า

คนดีเลยเล่าได้

ผูงหมู่คนตายลัม

(๑๒๗) อย่าได้เอาสืบไว้

คั่นว่าผิดเขาแท้

เฮาหากทำชอบแท้

บ่มีทำคุณให้

(๑๒๘) ผีปองกินแต่หมูไก่พร้อมแล้ว

ดีท้อเอาใจเข้า

อย่าได้ไปเกือกกั้ว

ให้ค้อยผัดสีล้าง

(๑๒๙) อย่าได้ไปอยู่กั้ว

อันหนึ่ง เมื่อจักหามผีเข้า

เฮาจักไขกล่าวด้าน

ตายออกตุ้มเป็นบวม

ส่งสะการจริงแท้

ตายหมู่ตักเฮือน กี่ดี

สี่เดือนแต่ขวางแท้

เต็มคิงตายไค้

นาเจ้าสิปดี

ม้าดีดและเสือบ กี่ดี

หมู่ขบเกี่ยว

ตายหมู่ผีกิน กี่ดี

ว่าบ่ควรเผาแท้

หอกดาบหลาวแหลม กี่ดี

ก็บ่ควรเผาแท้

คาซีกชวนเหล็ก กี่ดี

เลือดแดงไหลย้อย

บ่ควรเผาจักสิ่ง พระยาเอี้ย

พงค์เชื้อพ้อแม่มัน นั้นตาย

ไท้ไปเผาในหม้ออื่น

สิขวางแพ่ไพร่เมือง

กินคนเข้าค้ำ จริงแล้ว

เป็นฮ้ายปอบโพง นั้นตาย

เสมอธรรมไขกล่าว มานี้

เป็นด้าอยู่ฮักษา แท้ตาย

ปานโพงผีปอบใหญ่ จริงแล้ว

ก็พอด้ามอยู่เสมอ นั้นแล้ว

เป็นอันสักสิ่ง

ควายขึ้นอยู่ชู่วัน นั้น

ในคองพุทบาท

ผีเป้าป่าดง

คิงตัวให้เกลี้ยงปลอด ตีตาย

หมองน้ำเหยวควาย นั้นตาย

กองพอนเผาจุด ตั้งนั้น

พระธรรมเจ้าปานแปล นี้เนอ

คั้นว่าหามผีย้าย

(๑๓๐) เอาขี้เท่าไปหว่านอ้อม

ยามเมื่อเอาผีเข้า

ฝูงหมู่คนทั้งหลาย

ให้พากันทำแก้

(๑๓๑) ลักเอาเสื้อผ้า

คั้นว่าเผาผีแล้ว

จงอุบายไล่ฆ่าฝูงพี่น้อง

อย่าให้เหลือवलหลังแท้

(๑๓๒) จงให้เขาอาบน้ำ

เอาเขาขึ้น

ฝูงหมู่ขุนใหญ่เจ้า

แล้วจึงเอาเสื้อผ้า

(๑๓๓) คำใดดี

ไผ่ผู้ทำดังนี้

ก็บมีโรคาถึง

จึงไฮฮ้าย

(๑๓๔) บมีติดต่อไว้

คั้นบทำดังนี้

ไผ่หากตายแนวไต่

อันหนึ่ง ตายตกไม้

(๑๓๕) ตายข้างฆ่า

ตายกำเลือด

คั้นว่าใจมันยังบหันตาย

ครวที่สงเคราะห์แล้ว

(๑๓๖) มากระทำพิธีกรรมนิมิตเสีย

คั้นว่าป่วบตีให้

อย่าได้ฮ่วมป่าช้า

อันนี้ธรรมเจ้า

(๑๓๗) ฮ้อยเอ็ดพระยาพราหมณ์

ลงเหือนใต้ล่าง

เหือนนั้นก็จั่งตี แท้ตาย

ไปฮอดที่กองพอน ดั่งนั้น

นั่งอยู่เหือนทางบ้าน

กลขวางเข็ดขนาด

ฝูงพี่น้องมาไว้ที่ควร

ทั้งหลายมาพร้อมพรา กั้นนั้น

ผีนั่นให้แล่นหนี

แปงกระบวนให้ย่านสั้น จริงตาย

ดำหัวแล้วจั่งค่อยมา

มาเหือนเนานั่ง

จึงจาด่านส่งพร

มาส่งขึ้นเขา

กล่าวจาพรให้

สียหายโทษโทษา แท้แล้ว

เผ่าพงค์มันแท้

ตายมะเอ็งก็หายสว่าง

เถิงเชื้อฮุ่นหลาน แท้แล้ว

ก็ติดต่อตามมา นั้นแล้ว

ก็หากตายแนวนั้น

ควายขนงตอด ก็ดี

ม้าติดเสือบ ก็ดี

ตายสิ่งสันไต่ ก็ดี

แต่สียเอามาบ้าน

นิมนต์หมู่สังโฆ

จั่งเข้าป่วในบ้าน

เอาไปเผาหม้องฮีน

สียวางแพไฟรเมือง แท้แล้ว

สอนเฮาสืบต่อ มาตาย

ให้จำมันอย่าลืม แท้เนอ ๆ

ตอนข้อที่ควรถือปฏิบัติประจำวัน

(๑๓๘) อันหนึ่ง ไม้ลื้อและ บ่ควรสองแทบไว้ อันหนึ่ง บ่ควรแบ่งตั้งให้ ในธรรมไซ (๑๓๙) มันจักจิบหายแท้ ฝูงหมู่ซ้างและม้า อันหนึ่งนั้น จักแพ้วบ้าน ทั้งวงศา (๑๔๐) อันหนึ่ง เกิบตีนนี้ อย่าได้เอาค้ำไว้ กับทั้งผ้าถุงพร้อม อย่าได้พื่อไปแปะ (๑๔๑) มันจักถอยศักดิ์หล่อย แสนจักทำเวียกเหี่ยว อันหนึ่ง อย่าได้เอากะเตี่ยวผ้า มันจักเสียเงินค่า (๑๔๒) เป็นเศรษฐีได้ ก็หากกลับกายเสี้ยง จักสิไปเที่ยวบ้าน กลัวว่าเหมิดซีวังตัว (๑๔๓) เหตุว่ากลายคำเจ้า คงดีเลยเล่าเว้น อันหนึ่ง ผู้หนึ่งนอนอยู่แล้ว เหตุว่าเทวดาฮักษา (๑๔๔) คั้นว่าเคยไปหลีน ควรมีขันข้าวตอกและดอกไม้ คั้นว่าไผยังปลั่ง ให้ทำขวัญห้าฮ้อย (๑๔๕) อันหนึ่ง ผู้หนึ่งนั่งแล้ว จักได้ทำขวัญมัน	ตีนเกวียนที่หักมุ่น ไปนั้น ขึ้นได้ขึ้นย่ำลง ลูกเมียนั่งในเฮือน แท้ตาย ขาวมากวนห้าม เงินค่าทุกสิ่ง จัวควายพร้อมข้าเฮือน นั้นตาย ทั้งหมู่ชาวเมือง สาบสูญโภยต้อง เป็นของฐานต่ำ วางแท้ที่สูง นั้นเนอ ผ้ากะเตี่ยวในคิง ตากสูงบตีแท้ ลงไปทุกเมื่อ การสร้างก็บ่เฮือง นั้นแท้แล้ว เซ็ดหน้าเซ็ดขวางมากยิ่ง จจริงตาย สิ่งของจิบหายเสี้ยง ของมีแสนโกฏู้ ก็ตีนนั้น เสียแท้บ้านาน ดอมเพิ่นขอกิน ดั่งนั้น จุ่มจมลงหม้อ องค์พุทโธสอนสั่ง ไปกั้วเกือกควา นั้นเต อย่าไปนั่งเทิงหัว แท้ตาย คู่ชู้คนเฮาแท้ นำกันลั้งแก่น ก็ตีนนั้น สมมาแท้ก็จั้งควร บ่เคยกันไปนั่ง สันนั้น เถิงแท้ฮิตคอง นั้นเถิ่น อย่ายื่นปากถามสั่ง ผู้หนึ่งจาจริงแท้

อันหนึ่ง อย่างนี้เจ้า

ทั้งทนายชาว

(๑๔๖) บ่ทันเหมิดชิวังเสียง

ธรรมหากไขกล่าวด้าน

อันหนึ่ง อย่าได้คั้นเสื่อผ้า

ทั้งนองา

(๑๔๗) ทั้งหมู่แก้ว

มาสับปนคนคัว

มันจักแพ้

อายุจักจิสันแท้

(๑๔๘) อันหนึ่ง เป็นพ่อเฮือนนั้น

อย่าได้ฟันแป่ม้าง

ให้อีตูแท้

คั้นว่าไผหากฮ้าย

(๑๔๙) ผุงหมู่ให้อยู่ใกล้

บ่มีไผ่กวนา

มันจักมีของลัน

ไผ่ผู้ทำดั่งนั้น

(๑๕๐) อันหนึ่ง เอาฟันขึ้น

อย่าได้มัดขึ้นแท้

อันหนึ่ง อย่าได้เอาฟันขึ้นนั้นเนอ

บุงยังกวยกะตาพร้อม

(๑๕๑) สัพพะสรรพร้อม

ให้ค้อยถือขึ้นไว้

มันจักเป็นหลังค้อย

อันจักทำการไต่

(๑๕๒) ให้ค้อยทำนำเจ้า

หากจักลูที่แม้ง

อันหนึ่ง พ่อแม่นี้

อย่าได้เหิงสาสวย

(๑๕๓) อันว่าบุตรพร้อม

ผุงพี่น้อง

มหาธาตุเจดีย์

สิบยื่นตายแท้

สิตายไปเสียก่อน

จาห้ามให้จื่อเอา แต่เนอ

ผุงหมู่เงินคำ

เขี้ยวเขาผุงนั้น

ปักปิ่นสังวาลย์

แกลบแกลมกันนั้น

ตัวเองผู้เขาแต่ง

บ่ยื่นได้อยู่เหิง เจ้าเอี้ย

อย่าโกธากรีวโกธ

ของเข้าเครื่องเฮือน นั้นเนอ

ของในเฮือนหมดทุกสิ่ง จริงตาย

ฉิบหายแท้คู่ชู้อัน นั้นแล้ว

เขาก็ยอมจขง

กล่าวขวัญทั้งบ้าน

เต็มเยี่ยหลายหมื่น ก็ดีถ้อน

ก็หายเสียงบ่ยัง แท้ตาย

เหิงเฮือนให้แก้คัว เสียเนอ

สืขวางแพ้พ่อแม่เฮือน นั้นตาย

เหิงเฮือนบายแกว่ง

โยนขึ้นบ่ตี แท้ตาย

ของเฮือนเหมิดทุกสิ่ง

เหิงเฮือนแท้ก็จ้งดี

ถอยเสียวลงมาต่ำ บ่อยาแล้ว

บ่ฮุงเฮืองไปได้

เทศนาสอนสั่ง ไปเถิ่น

โดยได้ตั้งใจ นั้นแล้ว

เป็นใหญ่ในเฮือน แท้ตาย

เสียดของเฮือนเหย้า

หญิงชายน้อยใหญ่

พงศ์เชื้อข้าเฮือน ก็ดี

อย่าได้มีใจฮ้าย

ให้เจ้าฮักแก่งล้า

(๑๕๔) ล้าที่แท้

ไผ่ผู้มีปัญญา

อันหนึ่ง เป็นเมียให้

บัวระบัดผิวบ่ชอบแท้

(๑๕๕) ของขำมีเหลือล้น

เลยเล่าดับมุดเสี้ยง

บ่เป็นบ่ตายแท้

ข้าหากผิดฮิตเจ้า

(๑๕๖) เมียมักนอนแท้

อันว่าของกินผิว

อันว่าเศรษฐีฮ้าย

ก็จั่งเป็นกำพรว้า

(๑๕๗) เหิงนานได้

ข้าจึงพบพระเจ้า

แต่นั้น พระพุทธเจ้า

ดูราท่านเศรษฐีทั้งสอง

(๑๕๘) คั้นว่าเขืออยากได้

นางเศรษฐีจึ่งน้อมไหว้

อันหนึ่ง คั้นนอนให้

แล้วให้หาหมูน้า

(๑๕๙) อันว่าวันศีลให้

แล้วให้ปิดกวาดแผ้ว

เมื่อผิวกินข้าว

อย่าได้ปากกล่าวต๋าน

(๑๖๐) อย่าให้ผิวบัวระบัดแท้

เอาแต่เพิ่นหากคิดฮู้

อันหนึ่ง เทียวกลางเฮือนให้

อย่าได้ปากลั่นพัน

(๑๖๑) ยามจักนอนให้

ผมเซ็ดพื้น

จงช้งบังเบียด

กันแท้ก็จั่งควร

ในแห่งคำคิด

หากสืหวนเห็นแจ้ง

ย่ำผิวฮักยิ่ง จริงตาย

ก็คือเพียงดั่งเศรษฐี นั้นแหละ

หลายเยี้ยเก้าโกฎี

ถือกระเบื้องคว่ขอ

พอแต่ทรงลำบาก

พุทโรต๋านสั่งสอน

ผัดลูกเล่าลุนหลัง

ก็เจื่อนมันกินแท้

พินบุงซ้ากะต๋า

ขอข้าวเพิ่นกิน แท้แหละ

สิบปีเป็นขนาด

ก็เลยกัมกราบถวาย

จึงต๋านกล่าวเทศนาธรรม

จงค้อยฟังเฮาต๋าน

เงินคำเสมอเก๋า เขื่อนั้น

สมมาไ้ผู้ผิว นั้นเถิ่น

นอนลุนลูกก่อน

ทั้งผ้าเซ็ดโต นั้นเนอ

สมมาผิวทุกเมื่อ นางเอี้ย

เฮือนเหย้าให้ฮุ่งเฮือง

อย่าให้มิของกินที่เป็นเจื่อน ตัวตาย

คำฮ้ายตอบเถียง นั้นเนอ

ยังตัวเป็นบาป นางเอี้ย

เห็นถ้อนก็ช่างอวน นั้นเถิ่น

ลีลาค้อย่าง นางเอี้ย

เฮือนเหย้ามีนั้น นั้นแหละ

อย่าได้ลิมเข้าคำ

ตีนผิวแล้วจั่งค้อยนอน นั้นเนอ

อันหนึ่ง ทางผัวนั้น

อย่าได้ฟันแป่ม้าง

(๑๖๒) เชื่อหากทำเพียรได้

หากจักลูที่แม้ง

พระก็เทศนาให้

ข้าจึงลาพระเจ้า

(๑๖๓) เมียก็บวระบตีเจ้า

ตามพระพุทเจ้า

ข้าก็มีของล้น

ยูท่างทานทอดให้

(๑๖๔) ข้าก็เป็นเศรษฐีแท้

แปดสิบโกฏิแท้

อายุยืนมากล้น

ยูท่างกินทานไป

(๑๖๕) อันหนึ่ง ยังมีสองเศรษฐีเฒ่า

ในเมืองสาวตลิ่งใหญ่กว้าง

ข้าบมีลูกเต้า

มีข้าวของสามสิบ

(๑๖๖) ก็บมีผู้สืบเชื้อ

เศรษฐีก็กลัวตาย

ข้าก็หวงแหนไว้

ข้าจึงทานชูมือ

(๑๖๗) ข้าก็ทานไปแท้

ข้าเล่าได้

ข้าซื้อกินทานสร้าง

ของเล่าไหลหลั่ง

(๑๖๘) ข้าเล่าซ้ำ

เงินค่าของ

ข้าก็สนเท่ห์แท้

อยากให้เกิดมุดเสี้ยง

(๑๖๙) ข้าจึงเอากันเข้า

เล่าเหตุเบื่อง

อย่าโกธากรีวโกรธ จริงตาย

ของเหย้าเครื่องเรือน นั้นเนอ

ตามคำเขาไขกล่าว มานี้

ชูอันแท้ปานาน

สองขาแล้วอย่า

เมื่อห้องแห่งตน

ผัวขวัญตามฮีต

เทศนาให้คู่ชูอัน

มูลมาสันเก่า

ชูวันแท้ขาดสาย แท้ตาย

ลือชาสันเก่า

ของล้นอเนกนอง

เหลือยิ่งหลายปี

ชูวันบมีไฮ้

ผัวเมียยืนยั้ง

ปางนั้นแต่ปฐม

หลานต่อตามแนว

โกฏิปลายเหลือล้น

แทนหน่อเศรษฐีหลวง

ปละสิ่งของตัวแท้

บให้ไผมาแทนสืบ จริงแท้แล้ว

ก็ยงล้นอยู่เลิง

จำนวนมือละโกฏิ

มาแท้โกฏิปลาย

จำนวนวันละโกฏิ

ล้นมาแท้โกฏิก็อ

ทานสี่แสนค่า

ก็หลั่งมาเหลือล้น

ของหลายเหลือยิ่ง

ของแล้วก็จ้งตาย ว่าอัน

ไปทูลพุทธบาท

อาการไหว้อยู่ชูวัน ฯ

ตอนจาริตที่คนโบราณถือสืบๆ มา

(๑๗๐) เมื่อนั้น พระพุทธเจ้า ดุราเชื่อผิวเมีย ทั้งหลายหล้า เชื่อสั่งมาหลากร้าว (๑๗๑) อยากให้จับหายเสียด เขาจักไขให้แจ้ง อันหนึ่ง ให้เจ้าแก้ กับทั้งอาการผืน (๑๗๒) กับทั้งไม้ถั่วเหือด เอามาสีฟัน แล้วให้เอาเตี๋ยผ้า กับทั้งโกธขม (๑๗๓) ยามเมื่อเชื่อขึ้น ให้เชื่อเช็ดทาบแท้ อันหนึ่ง ดินจีนอย่าให้ หากจักมีคำทุกซ์ (๑๗๔) อันหนึ่ง กลางคืนให้ แล้วให้ผิวรับผ้า ยามเมื่อปิดเหือนซุกหลังผัวหนี คั้นเชื่อหากทำดังนี้ (๑๗๕) ข้าก็ฟังคำเจ้า ก็จึงลาพระพุทธเจ้า ข้าก็ทำเสมอเจ้า เลยเล่าดับมุดเสียด (๑๗๖) ฟังเอาถ้อย บ่อนไต่เพินว่าฮ้าย ธรรมโลกเจ้า อย่าได้เรียนกลายคำ (๑๗๗) อันว่าคงดีนี้ อันว่าคงหมุฮ้าย	จึงต๋านกล่าวเทศนา ตั้งหรือสั่งนี้ ปรารภนาของมาก จริงนา สันนี้ต่างใจ แท้นอ ของเชื่อตั้งว่าง่าย สิตาย เชื่อพร้อมจื่อเอา เสื่อนุ่นฮองนอน นุ่นทรงให้หมุนหัวไว้ และไม้ซื่อหางนอน ชูวันจริงแท้ เช็ดหน้าอย่าลิม ตากันทุกวันแท้ เทิงบันไดลูกต่ำ ดินเกลี้ยงจ้งขึ้นไป นันเถิน ยืนปายหลังผัว นันเนอ แก่เชื่อชู้อันหมดถ้วน ปิดเหือนลงใต้ล่าง กลางคืนแท้ชูวัน นันเถิน จากบ่อน สินอนนัน ของนันหลังสียเสีย บ่อย่าแหแล้ว เทศนาสอนสั่ง เมื่อห้องแห่งตน เทศนาสอนสั่ง ของนันคู่ชู้อัน แท้แหแล้ว นมโนเอี้ยจำจื่อ เอาเถิน เสียแล้วอย่ากระทำ เจ้าเอี้ย สอนสั่งโลกา แท้ตาย บาปสิมีมาต้อง มีหลายประการต่าง ๆ จริงแหแล้ว ก็หลายแท้ฮองนอน นันตาย

อันหนึ่ง เวียงหอมแล้ว

ก็หากขวางยิ่งล้ำ

(๑๗๘) อันหนึ่ง ฮั่วบ้านแคบ

ในบาลี

อันหนึ่ง ขุดเอาหน้า

อันว่าธรรมพระเจ้า

(๑๗๙) อันหนึ่ง ฮิตคองตัวมีแล้ว

อาฮักฝูงปู่เสื่อ

อันหนึ่ง อย่าได้ฟันลำไม้

ฝูงหมู่อาฮักเสื่อ

(๑๘๐) ห้าประการนี้

ไฟผู้กลายคำสอน

อันหนึ่ง ลักโลกฮื้อ

กับทั้งแปงเงินแดง

(๑๘๑) อันหนึ่ง ปลงเมียหลวงให้

เอาเมียปลายขึ้นให้

อันหนึ่ง เอาช้อยข้า

ฝูงนี้ผิดคองธรรม

(๑๘๒) อันว่าสาขานี้

ย่าแยงหมู่เจ้า

ค้นว่ามรณาตแล้ว

จักได้เป็นคนดี

(๑๘๓) ชายใต้ใต้

เรียกว่ามันได้แก้ว

ชายใต้ใต้

เรียกว่ามันอยู่ห้อง

(๑๘๔) คุราฮ้อย

เฮานี้เป็นท่อนท้าว

อันจักเป็นเหตุให้

โลกาคติสี่นี้

(๑๘๕) ไฟผู้โลกาพัน

เห็นว่าธรรมกล่าวตัน

พลอยยังยายออก ไปนั้น

คำไซ่ห่างคิง นั้นตาย

เล่าหยับออกไปไกล

ก็ว่าขวางจริงแท้

ไปกลายเป็นเขตเก่า

สอนไว้ว่าบ่ดี แท้ตาย

อย่าโลเสียดเอาฮืดใหม่ บ่ดีตาย

เมืองนั้นสิจ่มขวัญ แท้ตาย

สิมเมืองมาแต่เก่า

เทวดาเจ้าสิโรธเค็ม บ่อย่าแล้ว

เป็นมหาวินาศจิบหาย แท้ตาย

คว่ำเหือนเกทเหยา

เอาเขตไฮ่นาสวน กิติ

จ่ายกินชายชื้อ

เป็นปลายน้อยเพิน

เป็นเจ้าแม่เหือน

ชื้อไถ่มาเป็นเมีย ดั่งนั้น

กล่าวมาขวางแท้

กลางเหือนใช้ช่วง กิติ

ตัวแท้ก็ยอมยีน

จักหายบาปกรรมเวร

ผู้มีบุญกว้าง

เมียดผู้ประเสริฐ

มณีล้ำค่าเมือง นั้นแล้ว

เมียบ่ดีคนชื้อ

เหือนเหยาฮ่วมโจร นั้นแล้ว

เอ็ดตนพระยาใหญ่ ฟังเนอ

เทวดาค้ำช้อยชู แท้ตาย

จิบหายจ่มจุ่ม ตัวนั้น

เป็นเค้าแก่เฮา

ผีเอาของท่าน

กัมมังว่าเป็นกรรมอันดี จจริงตาย

อันว่าธรรมกล่าวไว้

ไผผู้ยำแยงตัน

(๑๘๖) ยำทั้งพุทธรูปเจ้า

ไผผู้ยำสังฆะเจ้า

ทั้งครูบาอาจารย์

ไผหากยำพ่อแม่แท้

(๑๘๗) ผุงหมูโรคาสัง

ยังได้ยำแยงยัน

อันจักทำสืบสร้าง

คั่นว่าตายไปแล้ว

(๑๘๘) ทรงสมบัติทิพย์

อันว่ากลางคนนั้น

โทสะทำโทษให้

โมหะทำตัวฮ้าย

(๑๘๙) ฉันทะเห็นแก่ได้

เห็นแก่สินท่านจ้าง

มานะทิฎฐิต่อเข้า

ก็บ่ฟังคำผู้

(๑๙๐) มักสิ้นได้

เมตตากุณานั้น

มุทิตาอุเบกขาจื่อไว้

อันหนึ่ง โภธาฮ้า

(๑๙๑) ให้พิจารณาถึถ้วน

อันหนึ่ง ผุงขุนเฒ่า

ให้เอาตามฮิตบ้าน

ในโลกนี้

(๑๙๒) อย่าได้เอาคองเมือง

เป็นขุนให้

อย่าได้เห็นใกล้

เป็นขุนให้

(๑๙๓) อย่าได้ฮักฝ่ายพุ้น

โตหากเที่ยวทางใกล้

โทโสแท้โทษมี นั้นแหล้ว

โทษ์ศรีทั้งพระธาตุ

คำไฮ่บ่แล่นเถิง แท้ตาย

สามเณรหมู่ทรงศีล

ลือค้อยมีบุญค้ำ

ทั้งเฒ่าแก่วงศา

บ่เกิดมีมาใกล้

ผัวตนบ่กริ้วโกรธ

เฮือนเหย้าก็ฮุ่งเฮือง แท้ตาย

ได้ขึ้นอยู่เสวยสุข

อยู่เทิงเมืองฟ้า

มีจิตใจเคียดงาย

เสียแล้วจั่งว่าเอา

ผีเอาของท่าน

บ่มีฮู้บาบุญ

เขามาสืบสอ

คำฮ้ายเกิดมี

มีผญาต้านกล่าว

ของแท้ก็บ่ดี แท้แหล้ว

อย่าได้หว่างจักยาม

จำมันอย่าโล แท้ตาย

ยออย่าทำตามทีโตเคียด จริงตาย

เสียแล้วก็จั่งทำ

พิจารณาคุณโทษ ก็ดีนั้น

เมืองแท้แห่งโต นั้นเนอ

ฮิตบ่หอนเสมอเหมือน กันแหล้ว

เพิ่นมาลงกว่า

จากความให้มันแน่ จริงเถิ่น

สายไล่โคตรวงศ์ แท้ตาย

คณิงไปปานว่าพ่อ เขาเถิ่น

แล้วซังพื้ก็บ่ดี แท้ตาย

ปักตูเฮือนตาสีฮอด เสียแหล้ว

อย่าได้ปั่นแค้นเต็น

คั่นว่าความมีให้

(๑๙๔) ทางงูก็อย่าให้เคียด

ก็จึงมั่งคะลิ่งเข้า

ตัดตามมีอาชญ์ด้าน

อันว่าหญิงชายห้อง

(๑๙๕) ไผ่ผู้เป็นชั่วฮ้าย

ลำดับขึ้น

ตามแต่ยศใหญ่่น้อย

มาฮักษาทางซ้าย

(๑๙๖) ทางหน้าพร้อม

ฮักษาพื้น

ทางอากาศพร้อม

อันว่าราชาเจ้า

(๑๙๗) ทำขอบครองฮิตบ้าน

เทวดาเจ้า

ไปมาหลับตื่นนั้น

ทั้งสิบหกชั้นฟ้า

(๑๙๘) ก็บมีโภยภัยสัง

คั่นว่าราชาเจ้า

เมืองนั้น จักเกิดเป็นเหตุฮ้อน

อันหนึ่ง ยามเมื่อกินทานสร้าง

(๑๙๙) อย่าได้ทำบาปฮ้ายอ

ฝูงหมู่เทวดาพร้าพร้อม

หลายอเนกกลัน

อันหนึ่ง ยามเมื่อแก้

(๒๐๐) เทวดามา

อันหนึ่ง พิจารณาถ้อย

เทวดาพร้าพร้อม

คองสามประการนี้

(๒๐๑) จักลิเป็นเหตุฮ้อน

เทวดาให้

ป็นขึ้นอยู่หลัง เพ็นนั้น

ตัดไปด้วยชื่อ

ทางเขียดก็อย่าให้ตาย แท้ตาย

ขุนพิจารณโสภาพ จริงแล้ว

คำฮ้ายบ่ฮอนดี

สงสารไต่ตำ เหาณี

เทวดาเข้าชูปสอง นั้นตาย

เทิงแสนปลายหมื่น

บุญสร้างแต่หลัง

ทางขวาอนันต์เนก

ทางหลังนั้นกะท่อกัน

ธรรณีไต่ตำ ก็มี

ฮักษาแท้ฮ้อยเอ็ง

องคี่ไต่เสวยราช เมืองนั้น

เมืองแท้แต่ปฐม ตั้งนั้น

ตนดีฮักษาอยู่

ฮักษาแท้บ่วง นั้นตาย

ก็หลังโลกแลดู

เกิดมีเมืองนั้น

กระทำการมอันบ่ชอบ

เมืองบ้านบ่สบาย แท้ตาย

ทำบุญผายแผ่ ไปนั้น

กุศลเข้าฮ่วมบุญ แท้ตาย

โมทนามาฮ่วม ดอมนั้น

มาน้อมต่อบุญ แท้ตาย

ปัญหาเหตุการณ์หนัก ตั้งนั้น

นั่งฟังคำแก้

ตัดความคุณโทษ

ฟังแท้ชู้ยาม นั้นแล้ว

ไผ่กระทำอันบ่แม่น

คือด้านตั้งแต่หลัง นั้นแล้ว

โรคาเข้ามาคอบ

เมืองมิ่งบ้าน	สิสุญเสร้าง่วมเหงา บ่อย่าแหล้ว
ไผ่ผู้ทำบุญเว้น	ปาณาเป็นบาป
(๒๐๒) เทวดาช้อยค้ำ	เมืองบ้านก็ฮุ่งเฮือง แท้ตาย
พีชะฝูงหมากไม้	ทุกสิ่งแสนอุดม
แดดฝนลมงามดี	คล่องเสมอสบายสร้าง
เป็นคนสร้าง	สงสารในโลก เฮานี้
(๒๐๓) ทำบุญอย่าได้ให้	คำฮ้ายเข้าอยู่แกม แท้ตาย
แม่นยำเป็นพระยาสร้าง	ตรงเมืองยศใหญ่ ก็ตายแหล้ว
ทำบุญเอาบาปกั้ว	ตายแล้วก็เล่าจน นั้นตาย
ไผ่ไม่เห็นตัวล้ม	ตายไปลดชั่ว เฮาเอี้ย
(๒๐๔) จักได้เป็นแผ่นหญ้า	ดินแท้ตั้งโต บ่ฮู้
ไผ่ผู้ทุกข์ยากไฮ้	ทำชอบคงบุญ ดั่งนั้น
ภายลุนมีปัญญา	ข้าวของก็เหลือล้น
อันนี้ ศากยมุละเจ้า	ราชาองค์เอก
(๒๐๕) สอนสั่งฝูงหมู่มาก	พระยานั้นชู่เมือง
แต่เช่นพระ	เจ้าอโนมทัสสีติดต่อ มาแหล้ว
คู่ตนพระพุทเจ้า	มาถึงเท่าเช่นเฮา นี้แหล้ว
พระก็เทศนาให้	อรหันตาสองร้อยแปด พระองค์นั้น
(๒๐๖) ในเมืองราชคฤห์ใหญ่กว้าง	ปางนั้นสืบมา นี้แหล้ว
ไผ่ผู้มาฟังพิน	ธรรมดาสอนโลก
ให้จื่อไว้	ไปเว้าอย่าสุลิม แท้ตาย
อันนี้ ในธรรมแท้	แปลมาแปลอ่าน จริงแหล้ว
(๒๐๗) บทใดยังบ่ต้อง	ขออาจารย์เจ้าช้อยหา แต่ถ้อน
อย่าได้เตียนเว้า	ทานขวัญให้หาช้อย เขียมเถิน
คิดว่าเขียนขีดเว้า	ตามเจ้าชะหลังความ บ่ฮู้
บทนี้ โยติกาไว้	จักไซ้ไปบทใหม่ ก่อนแหล้ว
(๒๐๘) ฝูงหมู่นักปราชญ์พร้อม	อาจารย์เจ้าอย่าเตียน แต่ถ้อน ๗

ตอนไขความอาการ ๓๒

(๒๐๙) อันว่า ทวัตติงสการนี้	สามสิบสองไขต่อ ไปตาย
ไผ่หากยังบ่ฮู้	ให้ฟังถ้อนจื่อเอา เจ้าเอี้ย

อันว่าผมชนเส้น

ข้อยจักไขกล่าวตำนาน

(๒๑๐) ทั้งหมู่หนึ่งและขึ้น

เฮาจักไขตามคอง

ทั้งกระดูกพร้อม

ทั้งหัวใจท้อ

(๒๑๑) ผูกหมู่ดับและพังผืดพร้อม

ผูกหมู่ไส้แม่หญิงและชาย

ผูกหมู่อาหารเก่าพร้อม

ทั้งชมองหัวเฮา

(๒๑๒) อัญญิ อิมสมิง กาเย นี้

ชื่อว่ารูปชั้นก่อไว้

อันว่า ธาตุเบื้องแม่นั้น

จึงให้พากันฟัง

(๒๑๓) อันว่า ปีเสลดพร้อม

น้ำตาทั้งมันเหลว

ทั้งขี้มูกพร้อม

น้ำมูกเฮาทั้งหลาย

(๒๑๔) อตถิ อิมสมิง นี้

เวทนาชั้นไรต่อไว้

อันว่ารูปชั้นนี้

หากแม่นธรรมพระเจ้า

(๒๑๕) กับทั้งอักขระเจ้า

แปงให้เป็นธาตุเบื้องพ่อแท้

ผมเฮาได้ห้าล้านเส้นนั้น

เกสาไข

(๒๑๖) โลมานั้น

ชนเฮาได้เก้าล้านเส้น

นขา อันว่าเล็บเฮาได้

อันว่า คะ น้อยนี้

(๒๑๗) ทันตา อันว่าแข้ง

คือว่า ฆะ ตัวใหญ่ตั้ง

เล็บมือทั้งชั่ว เหานี้

ตามเจ้าเทศนา นี้เนอ

เอ็นน้อยทั้งเอ็นหลวง ก็ดีเนอ

พระปานแปลสอนไว้

ชมองดูกลมมากไขหลัง ก็ดี

ดอกบัวสี่ไขแจ้ง

พุงปอดในคิง ก็ดี

สีปานแปลไขแจ้ง

อาหารใหม่กะโองหัว ก็ดี

สีปานแปลไขให้

ในตนเฮาเป็นธาตุพ่อ จริงแท้แล้ว

ในเนื้อแห่งเฮา เจ้าเอี้ย

เฮาจักปานไขไป ก่อนเนอ

จื่อเอาเนอเจ้า

หนองเลือดทั้งโคล

และน้ำลายสี่ไขแจ้ง

โคลค้ำวอยู่ในคิง

สีปานแปลไขให้

ในตนเฮาเป็นเบื้องแม่ จริงแท้แล้ว

ในเนื้อแห่งเฮา นี้แท้แล้ว

ในตนเฮาทุกทั่ว

แปงปั้นก็จั้งเป็น แท้ตาย

ยี่สิบเอ็ดตัวตั้งแต่ง

สีแปลให้ค้อยฟัง นั้นเนอ

ตัวกะมาตั้งแต่ง แปงตาย

ว่าผมจริงแท้

ตัว ฆะ มาตั้งแต่ง แปงตาย

ตัว ฆะ นี้เกิดเป็น เจ้าเอี้ย

พอชาวตัดเที่ยง จริงแท้แล้ว

แปงให้ก็จั้งเป็น แท้ตาย

วสามสิบสองในปาก เหานี้

แปงให้ก็จั้งเป็น เจ้าเอี้ย

ตะโจ หนึ่งโลมหุ้ม

คือว่า จะ ตัวนี้ปั่น

(๒๑๘) มั่งสัง คือว่าขึ้น

ได้ห้าอ้อยต่อหน้า

นหารู เส้น

เอ็นหลวงได้เก้าอ้อยเอ็นน้อยได้

(๒๑๙) คือว่า สะสั ตัวนี้

อันว่าเอ็นหมู่นี้

ฟังเอาถ้อย

อย่าได้เบี่ยงแต่หน้าข้อยแท้

(๒๒๐) อัญญิ อันว่ากระดูกได้

คือว่า สะ น้อยนี้เป็น

อัญญิมิณฺณัง นี้

ชมองดูในสามอ้อยท่อนั้น

(๒๒๑) คือว่า ณะ ใหญ่ตัวนี้แท้

ให้พากันจ้อมัน

วิกัง นั้น

ณะ ตัวน้อยนี้

(๒๒๒) ทะยัง ได้

ทะ ดอกบัวปิง

คือว่า ตะ ตัวนี้

ให้พากันจ้อมัน

(๒๒๓) ยะกะนัง นี้

คือว่าดับเที่ยงแท้

กิโละมะกั นัน

คือว่า ทะ เพื่อตัวนี้แท้

(๒๒๔) ปีทะกั นัน

คือว่า ะ เพื่อแท้

ปีปผาสัง นัน

คือว่า นะ หน้าจัวตัวนี้

(๒๒๕) อันตัง นัน

หากแม่น ตะ หัวมนตัวดี

ในคิงทุกทัว เหานี้

แบ่งให้ก็จั่งเป็น แท้ตาย

ในคิงเฮาทุกทัว คิงนั้น

จะตัวนี้แต่งเป็น นั้นตาย

เอ็นเฮาหลายยั้ง จริงตาย

เจ็ดพันแท้เที่ยงจริง

แบ่งเป็นจั่งได้เกิด

สะสั เจ้าหากแต่งแบ่ง แท้แล้ว

ทั้งหลายเอี้ยจ่าจื่อ เอาเถื่อน

หุ้้นให้เหยียงฟัง แต่ถ้อย

สามอ้อยท่อนเหลือหลาย แท้ตาย

นิยายแต่งปุนเป็นแท้

เฮาไซไปให้จื่อ เอาถ้อย

จริงแท้ฮีหลี

แบ่งเป็นชมองดูจ กจริงแล้ว

จำไปเว้าต่อไป นั้นเนอ

หมากไซหลังในรูป เหานี้

แบ่งปั่นจั่งเกิดเป็น แท้ตาย

หัวใจเฮาทุกทัว คนนี้

ของงามล้ำเมื่อจุม นั้นแล้ว

แบ่งเป็นตัดเที่ยง จริงตาย

จำไว้อย่าสุลิม แท้เนอ

มีบาลีไขกล่าว

ณะ ตัวนี้แต่งเป็น

เฮาแปลว่าฟังผิด

แบ่งปั่นเกิดเป็น

พุงเฮาที่โลมท้อ

ตัวนี้แต่งเป็น แท้แล้ว

บาลีไขมาว่าปอด เฮาแล้ว

เป็นผู้แต่งตั้งเป็นแท้เที่ยงจริง

แม่นใส่แก่นคิงเฮา นี้แล้ว

บังเกิดเป็นแบ่งปั่น

อันตะคุณัง นั้น

ละ ตัวเป็นมุงคุณ

(๒๒๖) อุททะริยง นั้น

คือว่า ตะ ตังวาม

กะรีสัง นั้น

คือว่า ทะ ขี้ฮวกตัวนี้แท้

(๒๒๗) มัตถะเก นี้

คือว่า ระ ปิงตัวนี้แท้

มัตถะลุงคัง นั้น

อัง ขนาดกล้า

(๒๒๘) โม ดินยีสิบเอ็ดนี้

คุณพ่อหลายมากล้น

บัดนี้มาจักไขอักษระให้

ไผผู้มานั่งใกล้

(๒๒๙) ออย่าได้เบิ่งแต่สคบคางข้อย

ให้เจ้ามานั่งใกล้

ปิตตัง นี้

นะ น้อยตัวนี้ให้

(๒๓๐) เสมหัง นั้น

คือว่า ปะ ตัวนี้แท้

บุพโพ นั้น

ผะ ตัวนี้ให้

(๒๓๑) โลหิตังนี้

คือว่า พะ ใหญ่นี้

เสโท นี้

ก็หากแมน ภาะ น้อย

(๒๓๒) เมโท นั้น

คือว่า มะ ตัวนี้มาก่อสร้าง

อัสสุ อันว่าน้ำ

คือว่า ยะ ตัวนี้ตั้ง

(๒๓๓) วะสา คือว่าน้ำมันเหลว

ระ ตัวนี้อันนี้

แมนไส้ออนเหลือหลาย แท้ตาย

แต่งแปงเป็นแท้

อาหารเก่าอยู่ในตัว นี้แล้ว

บังเกิดเป็นจริงแท้

บาลีเพินไขว่อาหารใหม่ จริงตาย

นาเจ้าแต่งแปง นั้นแล้ว

กระโบริงหัวเฮาทุกหมู่ จริงแล้ว

มาบั้นก็จั่งเป็น นั้นตาย

ชมองหัวเต็มอยู่

ตัวนี้แต่งเป็น แท้ตาย

รูปขันธธาตุเป็องพ่อ เฮาแล้ว

นาเจ้าเที่ยงจริง แท้ตาย

เป็นนามธาตุแม่ ก่อนแล้ว

ให้ฟังแจ้งจื่อจำ แท้ตาย

ขุนหนังสือผู้อ่าน พระนางเอี้ย

ฟังแล้วให้จื่อเอา พี่ถ้อน

คือปีเฮาหน่วยบักใหญ่

เป็นแท้เที่ยงจริง นั้นตาย

บาลีไขว่เสลด จริงแล้ว

แปงบั้นเกิดเป็น

คือหนองเฮาเป็นบาด

เป็นแท้จั่งเกิดเป็น นั้นตาย

พระธรรมไขไปว่าเลือด เฮาแล้ว

มาแท้แต่งแปง

พระบาลีไขว่เหงื่อ เฮาตาย

ตัวนี้เกิดเป็น ท่านเอี้ย

ขี้โคลเฮามีหลายยิ่ง จริงแล้ว

แปงบั้นจั่งค่อยมี แท้ตาย

ตาไสย้อยหยาด เฮานี้

จริงแท้แต่งแปง

เท่าท่วคิงเฮานี้

มาสร้างแต่งเป็น

เขโพนั่นแม่นน้ำ

ละ ตัวใหญ่ตั้ง

(๒๓๔) สิ่งขานิกา นี้

คือว่า วะ ตัวนี้ปั้น

ละสิกา นี้

คือว่าโคลค้ำวแท้

(๒๓๕) มุตตั้ง นี้

คือว่าน้ำมูตรแท้

นะ น้ำลิสสองนี้

จงค่อยจำจื่อไว้

(๒๓๖) คุณพ่อแม่นี้

ให้พากันยำแยงนบ

นะ น้ำลิสสองนั้น

โม ดินยี่ลิสเอ็ดได้

(๒๓๗) พะ โฟผินได้

ทะ ลมเจ็ดนี้ได้

ยะ ทวารทั้งเก้านี้

ไผหากยังอยากสู

ลายเขาอยู่ในปาก

แบ่งแท้ก็จั่งเป็น นั้นตาย

ไซไปว่าขี้มูก จริงแท้แล้ว

แบ่งให้เที่ยงจริง

ไซไปบทหนึ่ง

สะ ตัวนี้เกิดเป็น นั้นตาย

พระบาลีไซบทหนึ่ง

หะ ตัวนี้แต่งแบ่ง แท้ตาย

เป็นคองธาตุเบื่องแม่ เขาเอ๊ย

ไปหน้าอย่าสุลิม แต่เนอ

มีมากเหลือหลาย แท้ตาย

ก็หากยืนยาวมัน

เวทนาธาตุเบื่องแม่ จริงแท้แล้ว

รูปขันธแท้พอคิง นั้นตาย

สัญญาขันธอึ้ง

สังขารขันธแท้เที่ยงจริง

วิญญานขันธเทียวท่อง จริงแท้แล้ว

ให้เฮียนถ้อนจื่อเอา เจ้าเอ๊ย

ตอนคนทุกคนอยู่ด้วยพุทธธรรมคุ้ม

(๒๓๘) อันว่าตัวเฮานี้

เฮาจักไซตามธรรม

อันว่าธาตุทั้งสี่นี้

กับทั้งปัญจขันธ

(๒๓๙) มีทั้งงูพิษฮ้าย

เข้าอยู่เฮื่อ

กับทั้งหนอนขนาดแท้

กินในคิงเฮาทุกวัน

(๒๔๐) บัดนี้ จักกล่าวตำนาน

ให้ค่อยพากันจำ

อันว่าจักขุแก้ว

เป็นอันอโคกฮ้ายอึ้ง จริงตาย

ปานแปลมาแท้

ก็เต็มอยู่ในคิง นี้แท้แล้ว

ก็อยู่เต็มในเนื้อ

หลายตัวพอสี่ จริงตาย

ในคิงแท้แห่งเฮา นี้แท้แล้ว

เป็นคู่สองตัว

ก็จั่งมีคำเฒ่า

พระธรรมแต่งตนเฮา ก่อนเนอ

จื่อเอาเป็นแก้ว

ตาเฮาทั้งคู่

พระธรรมสังคินีเจ้า

(๒๔๑) ไผหากเจ็บตาให้

ชั้นห้าและชั้นแปดแท้

แล้วจึงหาเอาน้ำ

มาพราพร้อม

(๒๔๒) ให้ระนิกหาซื้อเจ้า

เถิงพันบท

อันว่าโสดังนี้

พระวิงคะเจ้า

(๒๔๓) ไผผู้เจ็บหูให้

ละนิกฮอดซื้อเจ้า

หากจักหายเสียเสีย

อย่าได้ประมาทด้าน

(๒๔๔) ขานังนั้น

พระธาตูกาเจ้า

ไผผู้เจ็บตังให้

ละนิกเถิงซื้อเจ้า

(๒๔๕) หากจักสูญหายแท้

อย่าได้คิดถ่ายเสีย

อดสาทำเพียรล้าง

อย่าได้เห็นแกไกล

(๒๔๖) ชิวหาอันว่าลัน

พระบุคคละบัญญัติเจ้า

ไผหากเจ็บหูลัน

ให้คณิงหาครุ

(๒๔๗) เถิงพันที่แล้ว

หากจักหายเดือดร้อน

อันว่ากายคิงเนื้อ

พระกถาวัตถุเจ้าแท้

(๒๔๘) มะนังนั้น

พระยมกะเจ้า

ไผหากเจ็บอันใดให้

แปงปั้นจั่งค่อยเป็น แท้แล้ว

มีเทียนเล่มบาท

มาตั้งที่ควร

จันท์หอมชั้นหนึ่ง

ประนมไหว้อำคณิง

พระองค์แต่งแปงตา

จิงส่วยตาตีแท้

หูเฮาสองฟาก

มาปั้นแต่งแปง แท้ตาย

มีคายนเสมอกล่าว นั้นเนอ

เถิงพันแล้วก็จิงทา

เจ็บหูดีสว่าง จริงแล้ว

พระธรรมเจ้าว่าบตี นั้นตาย

ดั่งเฮาทุกหมู่ คนนี้

แปงแท้เที่ยงจริง นั้นแล้ว

มีคายนเสมอกล่าว มาเถิน

พันที่แล้วก็จิงจา

โภยภัยทั้งพยาธิ

คณิงแท้ว่าบตี

บิวไปหลายเทื่อ จริงเถิน

บตีแล้วก็อย่าเสีย นั้นตาย

หวนหลงในปาก เหาณี

แปงสร้างก็จิงเป็น

ในปากทั้งคอ

ชื่อพระองค์ผู้มาสร้าง

ยอกินน้ำมนต์เสก

ในลันสว่างสบาย นั้นแล้ว

ของคนในโลก เหาณี

แปงปั้นต่อกัน

ใจของเขามีหลายปอง

จริงแท้แต่งเป็น เจ้าเอี้ย

คณิงหาองค์แต่ง ดีตาย

อย่าได้ประมาทด้าน

(๒๔๙) พระมหาปฏฐานเจ้า
สังฆวิธาปุกะยะปะนี้
ปัสสวาดหายใจลม
อา ปา มะ จุ ปะ นี้

(๒๕๐) ห้าคัมภีร์ที่กล่าวปลิ้น
อา นั้นคืออาทิกัมมิกะแท้
ปา นั้นปาจิตตีย์เลิศล้ำ
มะ นั้นคือว่ามหารรรคแท้

(๒๕๑) จุ นั้นคือจุลลวรรคแท้
ปะ นั้นคือปริวารเจ้า
ห้าคัมภีร์กล่าวไว้
หายใจเข้านี้

(๒๕๒) อักษาลมเข้าเนื้อ
บัดนี้จักกล่าวด้าน
เจ็ดคัมภีร์เที่ยงแท้
ที คือ พระทีฆะนิกายแท้

(๒๕๓) มะ คือมัชฌิมนิกายเจ้า
สัง คือ สังยุตตนิกายแท้
อัง คือ อังคุตตรนิกายเจ้า
ขุ คือ ขุททกนิกายแท้

(๒๕๔) พระพุทธเจ้าด้าน
ก็จึงเป็นคำสอน
ทั้งห้านิกายนี้
อักษหายใจเน่งอยู่แท้

(๒๕๕) ไผหากอิตอ่อนแค้น
ให้ค่อยคิดสอดเจ้า
อันว่าธาตุทั้งสี่นั้น
คือว่า ปฐวี นั้น

(๒๕๖) ธาตุหน่วยสองนั้น
เตโช เป็นหน่วยถ้วนสาม
วาโย นั้น

พระธรรมเจ้ายอดคุณ แท้ตาย
อักษาทะให้เสมอ นั้นแหละ
แม่นพระสูตรเจ็ดคัมภีร์ แท้ตาย
เมื่อออกไปเสมอแท้
พระวินัยเพิ่นไขกล่าว
แปลว่าให้สู่ฟัง เถาะเนอ
เป็นธรรมดวงประเสริฐ
ธรรมพระเจ้ากล่าวมา
ในคุณพุทธบาท
ลือล้ำประเสริฐดี
ตนบุญยวดยิ่ง
มาโฮมเข้าใส่กัน เจ้าเอ๊ย
พระวินัยอักษาทะทุกเมื่อ
เฮานี้บ่ให้เสีย แท้ตาย
อภิธรรมมาไขต่อ ไปตาย
สี่ไขให้จื่อเอา แท้ตาย
ตนดีล้ำยิ่ง จจริงตาย
เป็นแก้วแก่นพุทธโ
ใสงามดูยิ่ง
จริงแท้แน่นอน
ดวงดีหอมยิ่ง
โฮมแท้ใส่กัน
พระสูตรมีคำอ้าง
มีนามว่าอัสสะवाद
บ่มีได้หล่าหลง แท้ตาย
หายใจมีนเมื่อย
ฝูงนี้อย่าสุลิม แท้ตาย
เฮาจักไขแปลปาน
ก็เป็นธาตุของเฮา แท้ตาย
ชื่อว่า อาโป
ธาตุเฮาในเนื้อ
ก็มาเป็นยังธาตุ เฮาแหละ

อันนี้ถ้วนสี่แท้

(๒๕๗) อันว่าธาตุทั้งสี่นี้

ไผหากยังเบาบาง

อันว่าชั้นทั้งห้าชั้น

รูปชั้นนี้ นั้น

(๒๕๘) เวทนาชั้นนี้

สัญญาชั้นนี้

สังขารชั้นนี้ เต็มไป

วิญญาณชั้นนี้ ว่านี้

(๒๕๙) ฐพีสี่ตัวเข้า

ตัวหนึ่งชื่อว่า ปฐวีแท้

ตัวถ้วนสองนั้น

อันว่าถ้วนสามนั้น

(๒๖๐) ตัวถ้วนสี่นั้น

มันอยู่เนาในคิง

อันว่าหนอนสองตัวนั้น

เขาจักไขบอক্তาน

(๒๖๑) ตัวหนึ่งชื่อว่า ตาราแท้

โสมฮูปเพียง

ตัวหนึ่งชื่อว่า สุจิมุขแท้

ก็หากคือสิ่งเพียง

(๒๖๒) มันก็กินฮาก

กินทั้งขึ้นและเลือด

หลายปีแท้

ก็จึงเป็นพยาธิฮ้าย

(๒๖๓) ก็เพื่องูสี่ตัวนั้น

กินหมูหนังและขึ้น

ฟังเอาถ้วน

เป็นทื่อโศกล้ำ

(๒๖๔) อย่าได้โลคุณแก้ว

นบหาทุกค่าเข้า

อุ มะ อะ นี้

ฟังแล้วให้จ้อเอา นั้นเนอ

เสมอปานแปลมา นี้แหละ

ก็หน่ายตนตัวแท้

เขาจักจาไปทุกหน่วย ฟังเถื่อน

ก็เป็นต้นหน่วยดี

ก็เป็นชั้นหน่วยหนึ่ง

ก็ตั้งเป็นแท้หน่วยสาม

จตุตถาเป็นที่สี่ จจริงแหละ

เป็นที่ทำให้จ้อเอา

กินเขาเข้าค่า คินแหละ

เป็นค่าเชื่อมั่น

อาโป เป็นชื่อ มันตาย

เตโซแท้เชื่อมั่น

นามว่า วาโยแท้ตาย

คู่ชู้คนเขาแท้

ก็มีนามเสียชื่อ จจริงตาย

ตามค่าชื่อหนอน ก่อนเนอ

เขี้ยวแหลมดีด้าย

เสมอด้ามฮากตาล

เขี้ยวแหลมยาวยวดยิ่ง จจริงตาย

เข็มท้อประเทศจีน ฟันแหละ

ผมเขาทุกเข้าค่า คินแหละ

พุงไส้กระดูกเอ็น นั้นแหละ

มันกินทุกเมื่อ

ค่าเฒ่าชั่วชราแท้ตาย

ทั้งหนอนบุบูน

เขาแท้จิ้งชรา เจ้าเอี้ย

ทั้งหลายเอี้ยจำจ้อ เอาเถื่อน

ผางฮ้ายเที่ยงจจริงแท้ตาย

ทั้งสามเป็นที่เพ็ง เขาเอี้ย

อย่าลืมหั้หล่าหลง นั้นเนอ

เป็นธรรมดีแสนขนาด จจริงแหละ

จักกระทำพินชองนั้น

(๒๖๕) อุ นั้นเป็นแนวเชื่อ
มะ นั้นเป็นเอกเค้า
อะ นั้นเป็นตัวเจ้า
เรียกว่าเป็นหน่วยแก้ว

(๒๖๖) อันว่าใจบาปนี้
ใจบุญมี
ใจบาปนี้
ใจสองมี โทโส

(๒๖๗) ใจบุญนั้น
เอกัง จิตตั้ง นั้น
โสมนัสสะ สะหะคะตัง นั้น
เอกัง จิตตั้ง นั้น

(๒๖๘) ญาณสัมปะยุตตัง นั้น
เอกัง จิตตั้ง นั้น
อสังขาริกเมกัง นั้น
อันจักมีผู้มาชวนว่า

(๒๖๙) ก็บ่เอาใจต่อตั้ง
เอกัง จิตตั้ง นั้น
สะสังขะริกเมกัง นั้น
ทั้งหลายชวนกันสร้าง

(๒๗๐) อันนี้จิตหนึ่งแท้
อาการเหล่านี้เข้า
ชื่อว่าทวัตติงสการเลิศล้ำ
อันนี้ในบทห้อง

(๒๗๑) มันหากเหมิตท่อนี้
ไผหากโกธาฮ้าย
ก็หากเป็นปาปัง
ไผผู้เห็นคองแล้ว

(๒๗๒) ในคิงมีแต่สาบฮ้าย

ก็ดีได้ตั้งใจ แท้แท้แล้ว

พุทโธรงค์เป็นแก่น
พระธรรมเจ้ายอดบุญ แท้แท้แล้ว
พระสังโฆผู้่องอาจ
ทั้งสามแท้ประเสริฐดี นั้นแท้แล้ว

เป็นยอดสองประการ แท้ตาย
สี่ประการเป็นต้น
ประการหนึ่ง โลโก นั้นแท้แล้ว
พระยอดธรรมแปงไว้

มีบุญนับได้สี่ ตัวตาย
จิตเสาดวงหนึ่ง
ยินดีแท้บ่งวมเหงา
จิตเสาดวงหนึ่ง

รำพึงแท้ต่อบุญ
จิตเสาดวงหนึ่ง
บ่เป็นฮ้ายแก่ผู้ใด
ทำกรรมที่เป็นบาป

กระทำฮ้ายสิ่งใด
ก็เป็นจิตดวงหนึ่ง
ยินดีแท้ต่อบุญ
ทำบุญก็ชมชื่น ดอมนั้น

ดีล้ำเที่ยงจริง แท้แท้แล้ว
โสมมาเป็นหมู่ กันนั้น
ไผได้ประเสริฐดี แท้ตาย
ทวัตติงสการจำจื่อ เอาถ้อน

ยอไว้ฮ้าคิง นั้นเกิน
บ่อยด่าตนตัว ดั่งนั้น
บาปเวรเหลือล้น
ฟังไปก็ยินหน่าย เฮาเอ๊ย

ตายแล้วก็เนาเหม็น แท้แท้แล้ว ฯ

ตอนเวทดาร้างมนุษย์

(๒๗๓) บัดนี้ จักกล่าวตำนาน กับทั้งคุณพุทธเจ้า อันว่าผมเฮานี้ มาก่อสร้าง	ปฐมมาตั้งแต่ง แปะแล้ว มาพร้อมแต่งแปง นั้นตาย มีเวทดองค์หนึ่ง แปงแท้ให้ดี
(๒๗๔) ขนเอานี้ มาแต่งตั้ง เล็บมือเล็บตีนนี้ ตกแต่งปั้น	มีเวทดองค์หนึ่ง แปงให้แลบตี เวทดองค์หนึ่ง เป็นแท้เที่ยงจริง
(๒๗๕) แข็งเฮานี้ มาก่อสร้าง อันว่าหนังเฮานี้ มาก่อสร้าง	เวทดองค์หนึ่ง ฝิ่งไว้แก่นแข็ง เวทดองค์หนึ่ง โลมไว้ให้อย่างดี
(๒๗๖) อันว่ามังสังขึ้น เวทดองค์หนึ่งแท้ อันว่าเอ็นน้อยพร้อม หากมีเวทดามา	ในคิงเฮาเต็มทั่ว แปงปั้นให้เป็น นั้นแล้ว ทั้งหมู่เอ็นหลวง ก็ดี สร้างแปงเป็นแท้
(๒๗๗) กับทั้งกระดูกนั้น มาแต่งปั้น ชมองในกระดูกนั้น มาแต่งไว้	มีเวทดองค์หนึ่ง แปงให้แก่นแข็ง นั้นแล้ว มีเวทดองค์หนึ่ง ในหั้นจนว่าเต็ม แท้ตาย
(๒๗๘) หมากไขหลังนั้น มาก่อสร้าง อันว่าหัวเฮานี้ มาแต่งไว้	มีเวทดองค์หนึ่ง แปงปั้นก็จ้งมี มีเวทดองค์หนึ่ง มีแท้คู่ชูคน นั้นตาย
(๒๗๙) ตับเฮานี้ มาพริ้วพร้อม ฝิ่งฝืดนี้ มาแต่งไว้	มีเวทดองค์หนึ่ง พระธรรมเจ้าแต่งแปง มีเวทดองค์หนึ่ง เป็นแท้เที่ยงจริง
(๒๘๐) อันว่าพุงเฮานี้ มาก่อสร้าง	มีเวทดองค์หนึ่ง โฮมไว้ใส่อาหาร แท้ตาย

ปอดเฮานี้
 มาสร้างให้
 (๒๘๑) ไส้แก่นั้น
 บังเกิดให้
 อันว่าไส้อ่อน
 นิระมิตตั้ง
 (๒๘๒) อันว่าอาหารแก่นั้น
 มาแต่งเข้า
 อาหารใหม่นั้น
 มาแต่งตั้ง
 (๒๘๓) กลั้วท้ออาหารเข้า
 พระฮักษาอยู่ชู่มือ
 กระบองหัวนั้น
 มาแต่งตั้ง
 (๒๘๔) ขมองหัวนั้น
 แปะยัดไว้
 อันว่าปีเฮานี้
 มาก่อไว้
 (๒๘๕) อันว่าเสลดเฮานั้น
 ตกแต่งไว้
 อันว่าหนองเฮานี้
 เทวดาองค์หนึ่งแท้
 (๒๘๖) กับทั้งเลือดอยู่
 เทวดาองค์หนึ่งแท้
 อันว่าเหงื่อไหลย่อย
 มีเทวดาองค์หนึ่งแท้
 (๒๘๗) ไคลเฮานี้
 มาพรวดพร้อม
 น้ำตานี้
 มาแต่งให้
 (๒๘๘) น้ำมันเหลวนี้
 มาก่อสร้าง

มีเทวดาองค์หนึ่ง
 เป็นแท้ก็จั่งเป็น นั้นตาย
 มีเทวดาองค์หนึ่ง
 เป็นแท้ก็จั่งเป็น
 นั้นมีเทวดาองค์หนึ่ง
 เป็นแท้ต่อตาม
 มีเทวดาองค์หนึ่ง
 พุงพร้อมใส่เฮา นี้แท้แล้ว
 มีเทวดาองค์หนึ่ง
 กินข้าวเมื่อสิกลิ้น
 เมื่อในสิหลงปอง
 เพี้ยแท้ล่าคอย
 มีเทวดาองค์วิเศษ
 แปะปั้นเพื่อให้ดี แท้แท้แล้ว
 มีเทวดาองค์หนึ่ง
 เต็มล้วนอยู่เสมอ แท้แท้แล้ว
 มีเทวดาองค์หนึ่ง
 ในหันก็จั่งมี
 มีเทวดาองค์หนึ่ง
 จิงมีแท้เที่ยงจริง
 ในคิงนุ่มเนา
 เพิ่นมาตั้งแต่งเป็น
 ในคิงสีแดงยั้ง
 มาสร้างก็จั่งเป็น
 ในคิงเฮาเข้าค่า คินนั้น
 มาสร้างแต่งแปง
 มีเทวดาองค์หนึ่ง
 พระธรรมเจ้าแต่งแปง
 มีเทวดาองค์หนึ่ง
 เป็นแท้แน่จริง
 มีเทวดาองค์หนึ่ง
 วางไว้ก็จั่งมี

น้ำลายหานี้	มีเทวดองค์หนึ่ง
บังเกิดให้	เป็นแท้เที่ยงจริง
(๒๘๙) น้ำมูกนี้	มีเทวดองค์หนึ่ง
มาก่อสร้าง	แบ่งไว้เที่ยงจริง
อันว่าโคลค้ำนี้	มีเทวดองค์หนึ่ง
ตกแต่งไว้	มาแท้ก็จ้งมี
(๒๙๐) น้ำมูตรนี้	มีเทวดองค์หนึ่ง
มาแต่งไว้	จ้งมีแท้คู่ชู้คน นั้นแหละ
อันว่าเลาคีงหานี้	มีเทวดองค์หนึ่ง
ตกแต่งตั้ง	มาแท้แต่ปฐม
(๒๙๑) ขาเบื้องขวานั้น	มีเทวดองค์หนึ่ง
มาแต่งไว้	จ้งเป็นแท้ต่อกัน
ขาเบื้องซ้ายนั้น	มีเทวดองค์หนึ่ง
ตกแต่งสร้าง	เพียรพร้อมพรา่เสมอ
(๒๙๒) แขนขวานั้น	มีเทวดองค์หนึ่ง
แปงค่องแล้	วดีแท้ก็เล่าโฮม
แขนซ้ายนั้น	มีเทวดองค์หนึ่ง
มาแต่งไว้	เป็นแท้เที่ยงจริง
(๒๙๓) อันว่าหูสองเบื้อง	มีเทวดองค์หนึ่ง
ตกแต่งให้	เป็นแท้อีหลี
ตาสองเบื้อง	มีเทวดามาหลังล่า
จัดแต่งตั้ง	วงล้อมคู่ชู้ทาง
(๒๙๔) กลางคินตั้ง	ยังยามเท่าฮุ้ง
แล้วให้หมั้นเลียบอ้อม	ผองเท่าฮุ้งมา นั้นเนอ
อันหนึ่งฝูงหมู่หอกและง้าว	ของแห่ภูธร
ให้ค้อยผัดสีไส	อย่าให้มีคำเศร้า
อันหนึ่งในช่วงค้อม	มะโรงตัวแองอยู่
(๒๙๕) ให้ค้อยปิดกวาดแผ้ว	งามเกลี้ยงก็จ้งควร แท้ตาย
ฟังเอาถ้อน	ฝูงชายใช้ช่วง
ให้พากันจำจื่อไว้	อย่าได้คร้านค้อยเพียร แท้ตาย
อย่าให้หว่ายถึกกัน	แส้ฟาดกลางหลัง นั้นเนอ
(๒๙๖) ให้เอาใจเป็นธรรม	ปิ่นปวพระยาเจ้า

บุญยอมไม่ได้	คุณเล่ายังมี แท้ตาย
พระหากจักกฤณา	ผายโศกไปเมื่อหน้า
คนใดควรต้อม	แนวนามเชื้อโคตร
(๒๙๗) พระจักผายโศกให้	เป็นเจ้าของแก่เขา นั้นแหละ
ให้ค่อยสอนกันตั้ง	ในคองใช้ช่วง จริงตาย
ไผหากยังลั่นถ้อย	ให้ตีแท้ก็จ้งดี
อย่าได้อำปกไว้	หลายทีจักเกินฮีต ไปตาย
(๒๙๘) ผู้หนึ่งถ้อยถ้อยแล้ว	จักพาฮ้ายหมู่ชุม นั้นแหละ
บทนี้บรรจบแล้ว	สอนชายใช้ช่วง
ก็หากแล้วท่อนี้	ยอไว้ที่ควร ก่อนแหละ

ตอนสอนวิธีรักษาประตุ

(๒๙๙) บัดนี้ มาจักสอนขุนให้	ผู้รักษาประตุใหญ่ ก่อนแหละ
ไผหากอยู่เฝ้าคุม	ปักตุเจ้าให้จ้อเอา แท้ตาย
อย่าได้เห็นแก่หลับนอนแท้	โทโสจักเป็นโทษ จริงแหละ
โจรแต่งตั้ง	แปงแท้จ้งค่อยมี แท้แหละ
(๓๐๐) อันว่าตั้งเฮานี้	มีเทวดาองค์หนึ่ง
ตกแต่งสร้าง	วางไว้แต่ปฐม
อันว่าปากเฮานี้	มีเทวดาองค์หนึ่ง
มาแต่งสร้าง	แปงแท้ก็จ้งเป็น
(๓๐๑) อันว่าลั่น	ในปากจระจา
หากมีเทวดาองค์	หนึ่งมาแปงปั้น
อันว่าทวารทั้งเก้า	มีเทวดาองค์หนึ่ง
มาแปงให้	ไซแจ้งปล่องแปว
(๓๐๒) อันว่าใจเฮานี้	มีเทวดาองค์หนึ่ง
คิดให้ดีสอดแผ้ว	ผลาล้าต่อบุญ
เมื่อจักหายใจเข้านั้น	มีเทวดาองค์หนึ่ง
บให้ไวบให้ช้าแท้	พอด้ามพร้าเสมอ
(๓๐๓) หายใจออกนั้น	มีเทวดาองค์หนึ่ง
บให้ไวบให้ค่อยแท้	พอเพียงโล่งเสมอ นั้นตาย
เมื่อจักลีลาย้าย	ไปมาทางอื่น ที่ได้นั้น

เทวดาหากนำแวดล้อม

(๓๐๔) พระพุทธเจ้า

บให้ทำโภภย

ไผบนำคำเจ้า

พระยามารและเทวทัตเข้า

(๓๐๕) นับเมื่อจมลงพื้น

พระยามารชักจ่องน้ำ

ฟังเอาถ้อน

อย่าให้มารเข้าได้

(๓๐๖) ให้ค่อยมีใจตั้ง

อย่าได้ทำบาปกั้ว

ยามเมื่อเฮาเนาห้อง

เทวดาแวดล้อมห

(๓๐๗) ยามเมื่อมารดา้าย

เทวดาล่าเยี่ยม

ยามเมื่อคลอดว่านนั้น

มาช่อยให้

(๓๐๘) คั้นว่าออกมัมแล้ว

ทั้งบุตรา

เทวดานี้

ฮักษาเฮาเจ้าช้อย

(๓๐๙) เทียมตั้งเอาจันท์คู้

อย่าได้เอาหมิ่นหม้อ

อันใดตีให้

อย่าได้เฮ็ดหีบหยิ่ง

(๓๑๐) ไผบสั้มคุณเจ้า

คุณอินทร์พรหมอยู่ฟ้า

คั้นเกิดมีโภภยต้อง

ด้วยเดชคุณพระเจ้า

(๓๑๑) ไผหากเป็นพระยาสร้าง

อย่าได้เบียดไพร่น้อย

อย่าได้ทำเบียดเนื้อ

หลังเยี่ยมบไล นั้นแล้ว

จึงเทเทศนาสอน

ไสโตสิเป็นฮ้าย

กระทำไปตามวาด ใจนั้น

ฮักษาแท้สิสาบสูญ นั้นตาย

อเวจีสีคองข้าว หาแล้ว

ใจเข้าต่อกัน นั้นตาย

ทั้งหลายเอี้ยจำจื่อ เอาถ้อน

ใจเนื้อแห่งโต แท้ตาย

ทำเพียรอดยั้ง จริงตาย

คิงเนื้อให้หม่นหมอง เจ้าเอี้ย

อุทรคัพพะวิก

ลึงเยี่ยมอยู่ชู่ยาม แท้ตาย

ไปมากระทำเวียก สันนั้น

นำแท็บหอนไล แท้ตาย

เทวดาพร้อมพรว้า กันแล้ว

แบ่งกว้างปล่องทาง นั้นตาย

ฮักษาแม่มารดา

ค่อยแลหลังเยี่ยม

เป็นคุณหากมีมาก จริงแล้ว

ทุกวันแท็บหอนวาง แท้ณา

มันหอมล้างส่วย คิงนั้น

ตมได้ลู่คิง นั้นตาย

ประสงค้หาเฮียนฮ่า เอาถ้อน

คำฮู้บ่อยากคอย นั้นเนอ

มหาวงศ์พุทธบาท

เทวดาเจ้าบสั้ม ดั่งนั้น

สันใดก็หายง่าย จริงตาย

ชูค้ำบไล

ทรงเมืองตุ้มไพร ไปนั้น

ชาวบ้านต่ำสกุล นั้นเนอ

สัตว์สิ่งเดียวรัจฉาน แท้ตาย

เขาหากไถกันมา	ก็เพื่อบุญโตกว้าง
(๓๑๒) เทวดาเจ้า	องค์ดีเพิ่มมาอยู่ ดอมตาย
ฝูงหมูสัตว์สิ่งเนื้อ	มาเข้าเพิงบุญ เจ้าเอี้ย
ให้อี๋คู่สัตว์แท้	เสมอเป็นช้อยไพร่
อย่าได้ไปเที่ยวฆ่า	ให้ตายแท้คอบโต นั้นเนอ
(๓๑๓) เป็นพระยาแล้ว	คำกินบมียาก สั่งแล้ว
หากอยู่หากค่อยได้	มีคนเข้าขาบถวาย นั้นตาย
ดีท่อบำบุญสร้าง	ภาวนาเข้าค่า ไปเถิน
ยามเมื่อตรัสอาชญา	ค้ำกล้าอย่าให้มี แท้เนอ
(๓๑๔) มักกินข้าวน้ำพัน	ฮู้บสำบายตัว แท้ตาย
ให้กินพอสมควร	จั่งอยู่ดีบมีฮ้อน
มักประสงค์เสพ	กามคุณเหลือยิ่ง ก็ดีนั้น
พยาธิเกิดสิ้นสิ้น	มาแท้บ่ส่องเห็น ดอกนา
(๓๑๕) เป็นพระยาให้	เทียมจันทน์ท่อนใหญ่ ดีตาย
ไผจักตัดด้วยพริ้ว	ขวานนั้นก็หากหอม เจ้าเอี้ย
อันหนึ่ง ตั้งอ้อยอิว	แอบก็ยงหวาน เจ้าเอี้ย
ไผผู้เป็นราชา	บ่ท่อนลิมคุณแก้ว
(๓๑๖) ภาคหนึ่ง เป็นตั้งน้ำ	คุงคว้างใหญ่
บ่ท่อนไหลเข้าห้วย	เหมื่อนน้อยบวกควาย เจ้าเอี้ย
บ่ท่อนอมน้ำน้อย	ไหลหลังมาโฮม
อันว่ารางวัลทาน	ทอดไปบ่มีคร้าน
(๓๑๗) สงสารนี้	ฮูจิบหายหากมีมาก แท้แล้ว
นักปราชญ์ฝูงฉลาดฮู้	เพียรสร้างแต่งบุญ นั้นเนอ

ตอนทศพิธราชธรรม

(๓๑๘) อันหนึ่งสิบประการนี้	ก็เป็นคองพระยาใหญ่ จริงแล้ว
องค์ไต้ยังจื่อไว้	ดีแท้คู่ฮู้อัน เจ้าเอี้ย
สีลังนี้	ให้ถือศีลอย่าให้ขาด แท้เนอ
จิตให้คิดต่อตั้ง	ศีลนั้นอย่าสุลิม
(๓๑๙) ทานังให้	ทานไปทุกเมื่อ
ปริจาคังพร้อมข้าว	ของลันให้จ่ายไป

อาชชะวังให้
 ต่อพระพุทธเจ้า
 (๓๒๐) มัทพะวังนั้น
 อย่ามีใจโกรธกล้า
 ตะปงนั้น
 จักสเกิดเดือดร้อน
 (๓๒๑) อักโกธังนั้น
 อย่าได้บังเบียดหน้า
 อวิหิงสา นั้น
 ผุงหมู่ชาวไพร่น้อย
 (๓๒๒) ไผหากผิดคองแท้
 อย่าได้ตีตีไว้
 ชันตินี้
 อย่าได้ฟ้าด่วนฮ้าย
 (๓๒๓) อวิโรธนัง ให้
 ตามฮิตบ้าน
 สิปประการนี้
 ไผผู้จำจ้อไว้
 (๓๒๔) ฟังเอาถ้อน
 อย่าได้เบ้งแต่หน้าซ้อย
 ฟังเอาถ้อน
 อย่าได้แลเหลือดหน้า
 (๓๒๕) เฮาหากเป็นขุนเฒ่า
 อย่าได้ห้วยุ่มเปี้ย
 ฟังอันใดให้
 หากแม่นคำพระพุทธเจ้า
 (๓๒๖) คุณสัพพัญญูนี้
 หาอันใดสითอเพียง
 ทุกคำเข้านี้
 คั่นว่าบุญวางปละ
 (๓๒๗) องค์ใดเป็นกษัตริย์สร้าง
 ให้มีใจต่อตั้ง

มีใจอันชื้อ นั้นเนอ
 พระธรรมพร้อมพราสงฆ์
 ให้มีใจอันอ่อน
 แข็งทำใส่บุญ นั้นตาย
 อย่าทำกรรมแก้บาป
 เวรแท้บาปหลาย
 อย่ามีใจแข็งเคียด
 ชังแท้ใส่ไฟ นั้นตาย
 อย่าเหิงสาอริทาน
 ดีฮ้ายก็อย่าเตียน
 เอามากระทำโทษ เสียถิ่น
 ขวัญแท้บ่แม่นคอง แท้ตาย
 ให้มีใจอดยั้ง
 คำกล้าดำตี นั้นเนอ
 มีใจตั้งอยู่
 เมืองตั้งแต่งมา นั้นถิ่น
 เป็นคองดียวดยิ่ง จจริงตาย
 โภยฮ้ายบ่หอนมี เจ้าเอี้ย
 ทั้งหลายจำจ้อ เอาถิ่น
 สือายแท้อ่านบ่เป็น เจ้าเอี้ย
 ขุนหลวงเฒ่าแก่ ฟังถิ่น
 ไปป้ายใส่สาว นั้นถิ่น
 ให้ฟังเอาคองฮิต ดีตาย
 นำแท้ต่อสาว
 มีใจตั้งต่อ นำเดือ
 สอนไว้แต่เดิม แท้ตาย
 เหลือหลายแสนยั้ง จจริงตาย
 ปานแท้ก็บ่มี ดอกนา
 ก็มีหอบุญชู นี้แล้ว
 ก็มีมรณตายแท้
 ทรงเมืองตุ้มไพร่
 คุณแก้วอย่าสุไล แท้ตาย

แล้วให้อีกเผ่าเชื้อ
 ให้หึงดูกระบวนโสม
 (๓๒๘) ให้พระภูษาเลี้ยง
 จังสีอยู่แก่นมัน
 ก็เพื่อแนวนามเจ้า
 บ่จาปากกล่าวตำนาน
 (๓๒๙) ตั้งแต่ผีป่องให้
 ไผหากคดจากเจ้า
 คั่นว่าฝูงไพร่น้อย
 อย่าได้โกธาตัด
 (๓๓๐) ขวัญเขาจักอ่อนย่าน
 ขาติที่คำปากเจ้า
 ควรที่ตรัสพระโอฐให้
 พิจารณาหา
 (๓๓๑) อันใดแท้
 คั่นว่าความแน่แล้ว
 โทษเขามีมากน้อย
 ราชตรัสโองการ
 (๓๓๒) สัพพะปัญญาเจ้า
 บ่ห่อนให้สัตว์มิ่งเมี้ยน
 อันว่าเสนาท้าว
 พระหากผายโผดเลี้ยง
 (๓๓๓) เป็นพระยาให้
 โโกโทโหสลิกเว็น
 โทสาเป็นบาบฮ้าย
 ฝูงนี้เป็นเสสังของ
 (๓๓๔) ให้มีใจมุกุแท้
 อย่าได้กล่าวแข่งข่มข้อ
 ฝูงไพร่น้อย
 หาไผจักมาทุกซ์เผ่า
 (๓๓๕) ควรที่ภูษาเลี้ยง
 ผายโผดเลี้ยง

แนวนอนนามเดียว แท้เนอ
 ใหญ่ฮามนามน้อย
 เป็นพิมพ์ผ้าแผ่นเมือง
 บมีซ้ายโค่นคลอน เจ้าเอี้ย
 แข็งเมืองต่างราช
 ใจเว้าแบ่งสอง แท้ตาย
 เมืองพระใสเฮืองฮุ่ง ไปแท้แล้ว
 จักไปเข้าแผ่นแดง ฟันแท้แล้ว
 มีโทษสันไต่ กิติ
 อาชญาจามา
 หนีคิงไขป่วย ไปตาย
 ได้ยินแล้วยอมกลัว เจ้าเอี้ย
 ขุนแต่งต่างตา
 โทษโภยดีฮ้าย
 ตามขุนจักถามโจทก์ ดูเถิ่น
 เอาขึ้นขาบถวย นั้นแท้แล้ว
 พอที่เถิงตาย กิติ
 โผดเสียก็เป็นแท้
 ท้าวระมานปางก่อน คราวนั้น
 ตายแท้คอบพระองค์ นั้นตาย
 ชาวเมืองน้อยใหญ่ กิติ
 ทุกวันแท้ก็จั่งยัง เจ้าเอี้ย
 หากองดียิง จริงเถิ่น
 ใจตั้งต่อบุญ นั้นเถิ่น
 ให้หนีหลิกแวนไกล เจ้าเอี้ย
 ค่าชมพู่พัน
 อีดูสัตว์ทุกหมู่ จริงเถิ่น
 คำฮ้ายบตี แท้ตาย
 จักฮ้อนเตือดหนวย
 แหนเจ้าสิบมี ได้แท้แล้ว
 เสนาน้อยใหญ่
 ตามฐานพรำเสมอ นั้นเนอ

กิจจะโภยภัยฮ้อน
ให้เจ้าฟังถึ

(๓๓๖) คำรหัสให้

อย่าได้แผวซอดผู้

คนใดเป็นศัตรูให้

ไปมาทุกค่าเช่า

(๓๓๗) ฮักกันให้เที่ยวค้า

อย่าได้แพงมันนอน

ควรรที่ราชาเจ้า

กับทั้งตาให้ส่องแจ้ง

(๓๓๘) ผุงนี้ คองกษัตริย์แท้

องคืได้ทำขอบข้อ

อันหนึ่ง พระจักตกแต่งใช้

ให้มีทวนยงทั้งป็นไฟ

(๓๓๙) กับทั้งอาภรณ์ผ้า

คั้นว่ากับกายเช่า

อันใดให้พระตกแต่งตั้ง

ให้พระถืออาชญาธรรม

(๓๔๐) อาชญาจักให้

เป็นสายประทัดไว้

คั้นว่าผุงไพร่น้อย

ผุงหมู่เสนาตัด

(๓๔๑) ให้เอาในธรรมเจ้า

โทษเขาควรต้องข้อ

โทษเขาพิรุณแท้

พระก็ภูณามาย

(๓๔๒) ขุนพิจารณาให้

คั้นว่าโทษมากแท้

อันหนึ่ง เทวีเค้า

ให้พระวางทอดไว้

(๓๔๓) กับทั้งจิตใจให้

หากเป็นแนนคู่แก้ว

ขุนหลวงมาทูลคอบ ก็ดีนั้น

ถ้วนคณิงแล้วจ้งค้อยจา ชอบตาย

ไซเดียวมันจ้งชอบ

สองนั้นบตี เจ้าเอี้ย

มีใจแพงย้ง จริงเถิ่น

เพียรฮ้องปากจา นั้นเนอ

เดินจรค่าลำหัด

อยู่เฮือนจาหลิ่น

เอาหูไปหลายแห่ง

เห็นแท้ชูเมือง นั้นเถิ่น

สัพพญญสอนสั่ง มาแท้แล้ว

พระธรรมเจ้าก็จ้งยั้น เจ้าเอี้ย

ทูตาบองเมืองใด ก็ดี

ดาบตีวางให้

ผินใต้ตีให้ไปนุ่ง

คินแล้วจ้งขาบถวย ชอบตาย

หัวครูโลกหลักคำ ไวเนอ

มันคงจำไว้

ภูมิตั้งแต่ง

ชาวบ้านชอบซัณฑ์ นั้นเนอ

เป็นโทษสันใด ก็ดี

ให้คณิงปองถ้วน

มาเทียมซั๊กแพต กันถ้อน

พระธรรมเจ้าให้ว่าตาม นั้นเนอ

ตามอาชญาเป็น ตั้งนั้น

ตั้งใดกะเป็นแท้

ตรองดูให้ถ้วนถึ จริงตาย

เอาน้อยก็หากควร ดอกนา

เทียมพระองค์เช่าค่า ก็ดีนั้น

ของข้าวคู่ชู้อัน นั้นเนอ

มีคำสมเชื่อ เขาตาย

กันแท้แต่หลัง ฟุนตาย

อย่าได้จาโกรธกล้า

ควรที่มีอาชญาสอน

(๓๔๔) คั้นว่าความเจ็บไข้

กับทั้งสาวช่วงใช้

ควรที่พระโผดเลี้ยงห

ทันหมอม่าปัวเขา

(๓๔๕) อย่าได้มีใจค้อย

ใจให้หนักเก็งเป็ง

อันหนึ่ง กุมารน้อย

ควรที่ปันแจกให้

(๓๔๖) คั้นว่าพระหากลดล่วงแล้ว

ของบิดามารดาป็น

อันหนึ่ง คั้นได้ซื้อ

ราคามีสันไต้

(๓๔๗) บ่ควรจาคำเว้า

เขาก็เป็นไพร่น้อย

ก็หากผิดธรรมแท้

นักปราชญ์ผู้ฉลาดรู้

(๓๔๘) อันนี้ ขุนบุรมเจ้า

ไปอยู่ทรงท่อนท้าว

ไผหากยังหล่าม้าง

โภยภัยถึง

(๓๔๙) ไผหากยังจำถ้อย

อายุยืนยิ่งล้ำ

บทนี้ บรรจบแล้ว

มาจักสอนสั่งให้

(๓๕๐) เป็นเทวีให้

ฮักพระบาทผู้

ฮุ่งคำเข้า

ฝูงหมู่อาภรณ์ผืน

(๓๕๑) อย่าได้วางใจเข้า

ให้มีใจกล่าวตำนาน

แข็งข่มวาจา นั้นเนอ

สั่งความดีแท้

เถิงเทวีสนมหนุ่ม กิติ

ทาสาข้าไพร่เมือง

สิงหล่าคำคิง

เพื่อให้หายโภยฮ้าย

ภยากติฮักเบียง

ยอยแก้วพราเสมอ นั้นเถิน

บุตราตนลูก พระเมื่อนั้น

เงินเบี้ยสิ่งของ นั้นตาย

เขาบ่อาจเถียงกัน ได้นั้น

บ่ห่อนเถียงเอาได้

ของไพร่ชาวเมือง กิติ

จงให้เขาหมิดถ้วน

ภายลุนจั่งสิส่ง

กล้วย่านบ่ห่อนถาม เจ้าเอี้ย

ทั้งคองภูวนาถ

จักเตียนตันกล่าวขวัญ แท้แท้แล้ว

สอนบาเจ็ดอ่อน

เป็นเจ้าชู่พระองค์

คำเก่าโบราณ

คอบคิงคนนั้น

นำคำพระธรรมกล่าว มา

คำไฮ่บ่ห่อนมี แท้ตาย

จักไซ่ไปบั้นใหม่ ก่อนแท้แล้ว

เทวีแก้วจงค่อยฟัง แต่ถ้อน

มีพระทัยตั้งต่อ

เสมอเพียงพ่อตน นั้นเนอ

ตั้งต่อบัวระบัด

นุ่งทรงพระองค์เจ้า

ดอมนางสนมหนุ่ม

เดินถ้อยชู่อัน นั้นเถิน

ฝูงหมู่เสื่อสาดพร้อม

บ่ควรวไลวางปละ

(๓๕๒) ชั้นสลาพร้อม

ให้เจ้ามีอาชฎ์ต้าน

ยามเมื่อเนาในห้อง

หุดาจิต

(๓๕๓) อย่าได้วางใจไว้

ทั้งมวลสุดแต่เจ้า

อันหนึ่ง นางสนมต้อง

ที่บ่ควรสอดผู้

(๓๕๔) หลิงดูโทษใหญ่น้อย

ควรเทวีตี

เขาหากเอาใจเว้น

กับทั้งหาโทษต้อง

(๓๕๕) ก็จึงควรทูลแท้

ขอโทษอย่ารีบฮ้าย

ความหากควรเถิงเท่า

ให้เจ้าทันเสียกฮ้อง

(๓๕๖) แล้วจึงขึ้นขาบไหว้

คั้นพระโกธาแข็ง

อย่าได้ลวนทูลเว้า

ควรที่ทูลชอบเว้า

(๓๕๗) เจ้าหากเป็นผู้เลี้ยง

หญิงชายในโรงหลวง

แล้วให้อดสาเลี้ยง

ไผหากควรแต่งสร้าง

(๓๕๘) โลกนี้บ่เที่ยงมัน

ให้ค่อยมีใจอด

ให้นางกูดเลี้ยง

บุญเขาเคยฮ่วมห้อง

(๓๕๙) อันหนึ่ง ฝูงสนมหน้า

ให้เจ้าตกแต่งตั้ง

หมอนอาจสินอนเพียง ก็ดี

แต่สนมฝูงน้อย

พาเสวยภูวนาถ

เดินเว้าอย่าวาง แท้ตาย

หอรราชปรารงค์ทอง ก็ดี

ให้คณิงการเจ้า

ดอมไผพอง

เทวีเต้าผู้เดียว นั้นแหละ

โทษาเป็นโทษ ก็ดี

พระเมืองเจ้าอย่าให้เถิง นั้นเนอ

พอด่าตีเขา ก็ดี

สั่งสอนคำฮู้

ราชาภูวนาถ

เถิงเจ้าพระยอดเมือง ตั่งนั้น

คำระห้สมันแจบ

นำแล้วก็จ้งทูล นั้นเนอ

เสนาเฒ่าแก่ ก็ดี

มาเว้าจ่ามเชิง นั้นตาย

ภูวนาถเล็งโย

อย่าวางเขาแท้

จาเกินเป็นโทษ จจริงตาย

คำเจ้าที่อ่อนหวาน นั้นเทอญ

ชีวังยี้ดยาวไป

ก็เพ็งบุญจอมเจ้า

ตามคนหลายอย่าง ไปเถิน

สันไตแท้ให้ค่อยทำ นั้นเนอ

ฮู้เห็นवादหลายทาง เจ้าเอี้ย

จ้งสติเมื่อหน้า

เอาคนหลายล่า ไปเถิน

ดอมเจ้าก็จ้งเห็น นี้แหละ

เทียมพระองค์เข้าคำ ก็ดีนั้น

แบ่งใช้พรั่าเสมอ นั้นเนอ

ให้เจ้าหญิงตามใหญ่น้อย

ชาติที่เป็นเทวี

(๓๖๐) พระประสงค์หญิงไต้แท้

ชาติที่เป็นหน่อฟ้า

ให้นางอดสาไว้

บ่มีกลายหลักเว้น

(๓๖๑) มักแต่โลภภาพัน

ฮืดหากตกแต่งตั้ง

จงให้พาโคตรเชื้อ

กับทั้งนางสนม

(๓๖๒) ทำบุญสร้าง

ชาติหน้าแข่งเล่าได้

ฟังเอาถ้อย

พ่อหากสอนสั่งเจ้า

(๓๖๓) คำฝูงนี้

อย่าให้ไผ่กล่าวต้าน

เจ้าหากเป็นชาติแก้ว

อย่าได้กลายเป็นหิน

(๓๖๔) บทนี้ขุนบรมเจ้า

ก็หากเหมิตท่อนี้

เฒ่าหนุ่มยังสาว

ให้คิดเห็นใจเจ้า

ก็อย่าขึ้นชั้ววาด จริงตาย

กินหญ้าต่อไป นั้นแหละ

แบ่งไปตามवाद จริงเถิน

วางเจ้าผู้เดียว ได้แหละ

ตัมหากกลางคำ คีนนั้น

มาแท้ตั้งแต่ได้ เจ้าเอ๊ย

ทั้งไพร่ชาวเมือง

หมู่ฝูงสาวใช้

ทานไปติดต่อ

บุญยูกว่าหลัง เจ้าเอ๊ย

บุตราน้อยอ่อน ฟังถ้อย

ใจเข้าจื่อเอา พ่อถ้อย

เป็นธรรมสอนสั่ง มาตาย

เตียนเจ้าบตี พ่อเนอ

ให้ใส้อยู่ตามโสม พ่อตาย

แฮ่สะคองกลางบ้าน

สอนนางสะใก่อ่อน

ยอไว้ที่ควร ก่อนแหละ

ตอนข้อปฏิบัติสำหรับคนทั่วไป

(๓๖๕) แต่นั้น พระข้าสอนสนมหน้า

บุญหลังเคยก่อสร้าง

อย่าได้มีใจเว้น

พระจักตรัสอาชญา

(๓๖๖) ควรที่บวระบัตเจ้า

แลงกายทุกคำเข้า

อย่าได้ตามแต่หมั้น

ชาติที่เป็นนางสนม

(๓๖๗) ไผ่ผู้เพียรบวได้

นางงามน้อยหนุ่ม ฟังเถิน

ดอมเจ้าก็จั้งเทียม ได้แหละ

หนีพระองค์ชั้ววาด จริงเนอ

ตีแท้บอี่ตู นั้นตาย

ตามคองสนมหนุ่ม จริงแหละ

บวเจ้าอย่าหน่ายแหนง นั้นเนอ

และคร้านบวปีนบวระบัต

ตั้งเป็นเนรน้อย

คุณเณก็มีมาก

บุญก็เลยลวดได้
อันหนึ่ง อย่าได้ผิดเถียงถ้อย
บ่แม่นแนวฮืดห้าม

(๓๖๘) ไผหากผิดฮืดเจ้า
อย่าได้เค็ง ๆ เสียง
ไผหากยังเถียงถ้อย
บ่ฟังคำพี่น้อง

(๓๖๙) ก็จึงควรคอบเจ้า
ตามแต่เพื่อนลิขุบเลี้ยง
ราชาเป็นดั่งเจ้า
เทวีเป็นดั่งแก้ว

(๓๗๐) ให้พากันฮักเจ้า
กิจจะโภยภัยสัง
อย่าได้อำปกไว้
ใจให้คิดต่อตั้ง

(๓๗๑) ให้พากันปัวเจ้า
ทูตาให้อยู่ตั้ง
อันหนึ่ง อย่าได้เอากันเว้า
ไปมาให้ฮีบฟ้า

(๓๗๒) อันหนึ่ง อย่าได้นั่งแทบไกล
ผิดฮืดแนวราชา
อันหนึ่งอย่าปากเว้า
กับทั้งเดินดุงตัน

(๓๗๓) ไปมาให้
ก็จึงเป็นฮืดเจ้า
ให้ค่อยกลัวเกรงย่าน
เอื้อยก็ให้เป็นเอื้อยแท้

(๓๗๔) ไผผู้เป็นนางเอื้อย
อย่าได้เอาหมูน้อง
บุญหากได้ก่อสร้าง
จึงได้เป็นนางสนม

(๓๗๕) ก็หากเบาบางห้อง

ไปหน้าอยู่เสถียร นั้นแหละ
ซังกันบ้อยดำ จจริงตาย
คำนื้อยาเฮียน นั้นเนอ
ให้ค่อยบอกสอนกัน นั้นเนอ
ปากแองแกมฮ้อง

คำเค็มชวดาด
ผู้มาต่านสั่งสอน ตั้งนั้น
เทวียงค์พระแม่ เมืองนั้น
มันแท้ดั่งไต หั้นถ้อน
บิดาตนพ่อ จจริงตาย
มารดาแท้พระแม่คิง นั้นแหละ
ยวดยิ่งแสนถนัด

ให้กราบทูลเถิงเจ้า
คำมิให้ทูลชื้อ จจริงตาย
ดอมเจ้าก็จั่งดี
วันคืนเข้าคำ จจริงเถิน
นำเจ้าก็จั่งดี แท้แหละ
เป็นหญิงโงงคนชั่ว จจริงตาย
หาห้องก็จั่งดี

ชายหนุ่มนงฮาม นั้นเนอ
บ่ดีโภยสิต้อง
ดอมชายลับแลบ
ผู้เดียวนี้กะบ่ดี แท้ตาย

พอสองสามสี่ จั่งดีตาย
คองห้ามหมู่สนม แท้แหละ
ยากันตามอย่าง จจริงตาย
อย่าย้ายเชิงกัน นั้นเถิน

ให้สอนกันตามฮืด จจริงตาย
พาม้างฮืดคอง นั้นเนอ
หลายชาตินำมา
ฮ่วมกันเทียมเจ้า

กรรมเวรทุกสิ่ง จจริงแหละ

นับเมื่อขึ้นสู่ฟ้า

เป็นสนมให้

อย่าได้ขมเคียดค้อย

(๓๗๖) ควรให้ปากอ่อนนุ่ม

ก็จึงเป็นทำนอง

อันหนึ่ง อย่าได้โลละเนื้อ

นักปราชญ์ผู้ฉลาดรู้

(๓๗๗) อันหนึ่ง อย่างุ่นขึ้น

ฝูงหมู่ชายโง่งเห็น

เขาจักเนื่องนันทัน

ไผ่ก็คิดอยากสู้

(๓๗๘) อันหนึ่ง อย่าได้ทำมิตด้วย

ผิดฮืดเค้า

ยามได้ตกแต่งตั้ง

ให้ค่อยหลังแลดู

(๓๗๙) โภชนั่งข้าว

สิ่งใดเป็นบุดขั่ง

ให้ค่อยเพียรปัวเจ้า

แลงกายเสวยชุ่มมือ

(๓๘๐) อันหนึ่งกุมารน้อย

ให้พากันล่าเหยี่ยว

มีสังให้

อย่าได้หักผู้พุน

(๓๘๑) ให้เจ้าฮักกษัตริย์เจ้า

เขาบมีลิมคุณ

ชาติที่แนวกะกุสฐ์

องคี่ไต้ยังบ่ฮู้

(๓๘๒) อันหนึ่ง เป็นสนมหน้า

ไหว้พระทุกค่ำเช้า

คั่นว่าได้ลูกเต้า

โสมงามดี

(๓๘๓) ฟังเอาถ้อน

หาห้องส่วนบุญ พุนแห้ว

มีใจดียวดยิ่ง จริงเถิ่น

ใจสั้นบ่หอนดี แท้ตาย

เว้าม่วนหวานหู เพิ่นตาย

หมู่สนมจาด้าน

แบนนมปละไป จริงตาย

เห็นแล้วเขาสีเฮื่องกล่าวขวัญ เจ้าแห้ว

แบนไปสายปือ นั้นเนอ

เล่าสะออนบมีแล้ว

ไปมาทุกท้าว เมืองแห้ว

หลังเยี่ยมล้ำมอง นั้นตาย

ดอมฝูงหมู่สาว นั้นเนอ

พระยาเจ้าแต่ปฐม พุนแห้ว

ยังหมู่พาเสวย ก็ดี

อย่าให้มีแกมกลัว

ของเสวยให้ขาวยั้ง จริงตาย

เหม็นฮ้ายให้เล่าถอน นั้นเนอ

หาเอาอันที่ใหม่ ไปตาย

ให้เล็งลั่นพรำเสมอ นั้นเนอ

ในโองนั้นมามาก

แพงแท้พรำเสมอ นั้นเนอ

ป็นกันกินทุกท้าว กันตาย

ซังพีบตี แท้แห้ว

ปานลูกเกิดกบอ กำนัน

เมื่อใหญ่สูงไปหน้า

คุณโณจำจื่อ จังตีตาย

คุณนั้นบ่หอนเฮื่อง เจ้าเฮี้ยว

อย่าลืมนคุณฝ่าพระบาท จริงตาย

ก็ยีนมันสูงเฮื่อง แท้แห้ว

ก็สอนง่ายใจบุญ

ตั้งใจจงอ้าง

นางสนมลูกไก่พ่อ ฟังเถิ่น

ให้สุ่จำจื่อไว้

บัดนี้ ขุนบรมเจ้า

ก็หากเหมิตท่อนี้

(๓๘๔) พระซ้าสอนสาวใช้

เขาก็มานั่งอ้อม

ฟังเอาถ้อย

สุ่หากลวนลั่นถ้อย

(๓๘๕) ให้สุ่บวระบัดเจ้า

พระหากทันเสียบอ้อ

อย่าได้ทำแบ่งกัน

กลางเทื่อการเฮ่งฮ้อ

(๓๘๖) หุสองกำ

อย่าได้ปากลั่นพัน

อันหนึ่ง ให้พากันตักน้ำ

อย่าให้เงินขาดได้

(๓๘๗) อันหนึ่ง อย่าได้พาสนมหลั่น

มันจักมิดฮิตเจ้า

ได้ว่าเป็นสาวใช้

ให้ฉลาดฮู้

(๓๘๘) อย่าได้มีใจถ้อย

เพิ่นจักชังน้ำหน้า

อันหนึ่ง อย่าได้โสมเพียง

ทำเพศให้ต่างเจ้า

(๓๘๙) อันใดเพิ่นว่าฮ้าย

ให้ค้อยพากันเฮียน

ให้นางเทวีเจ้า

เพิ่นจั่งสมเชื่อใช้

(๓๙๐) อย่าได้พาโลแท้

ของเพิ่นวางทอดไว้

พระหากยังอยากได้

เมืองใดให้ฮีบเอามาถวย

(๓๙๑) อันว่านางสนมหน้า

คำเฒ่าสั่งสอน แท้ตาย

สอนสนมน้อยใหญ่

พระองค์เจ้าเล่าเขา แท้แท้แล้ว

ในโองทุกหมู่

ฟังเจ้าสั่งสอน

นางสาวใช้ช่วง ฟังเยอ

เฮาบเว้าก็เล่าฉิน แท้ตาย

เทวีสนมหนุ่ม จริงเถิ่น

ได้ฮีนแล้วฮีบไป นั้นเนอ

หนักเหลือนานอย่าง นั้นเนอ

บ่ทันเจ้าสิผูกตี แท้ตาย

ให้รอฟังเสียงเอ็งกล่าว หานั้น

นันท้อซัวแซว นั้นเนอ

มาเทโวในอ่าง

โกนแห่งบ่ทอนดี แท้แท้แล้ว

หลายเชิงต่าง ๆ ไปตาย

พระเมืองฮู้ก็เล่าฉิน นั้นแท้แล้ว

กลางโองภูวนาถ

คองเจ้าคู่ซ้ออัน นั้นตาย

ฮ้ายไปมานอนอยู่ สันนั้น

สียายแท้ต่อไป หั้นแท้แล้ว

นางสนมปุณเปรี๊ยะ จริงเนอ

สนมนั้นก็จั่งดี แท้หนา

อย่าได้ดวนตันทำ นั้นเนอ

ฮิตคองสาวใช้

มีใจฮักยั้ง

ไปได้คู่ซ้อทาง นั้นตาย

ใจโจรลักของเพิ่น จริงตาย

ที่ใดแท้ให้ล่าแยง

เอ็งบอกเอาเมือง

ค้อยคลานยอให้

บ่นาคองภูวนาถ

ให้พากันช่วยป้อง

อย่าได้พาหลิน์ชู้

ผิดฮิตคองภูมี

(๓๙๒) ดีท่อกันเยี่ยม

ไผหากยังลวงม้าง

ไผหากยังก่ายถ้อย

ให้พากันขาบไหว้

(๓๙๓) ความหากฮอดเพิ่นแล้ว

เพิ่นจักถูกราชา

อย่าได้อำปกไว้

จิตใจให้อักเจ้า

(๓๙๔) ให้อ้อยเฮียนคำฮู้

ใจอ่อนน้อม

ยามใดเจ้า

ให้ย่างฟ้า

(๓๙๕) อันใดดีให้

อย่าได้อำเชื่องไว้

เถิงเมื่อยามแลงให้

อย่าได้โลลาปะ

(๓๙๖) เขานั้น ใจบ่ตั้งต่อเจ้า

ใดหลังเห็นบุญภายหลัง

ให้อ้อยพากันเยี่ยม

นางใดมีผู้ซ้อ

(๓๙๗) มันจักแปงเพศไว้

คั่นจักไปทางใด

มักแต่ตัวเดียวย้าย

กลางเทื่อดำมีดบัง

(๓๙๘) อย่าได้เอาสาวใช้

ตั้งแต่ เอ็นเฮียกฮ้อง

นางนี้ดีหลากร้าว

ให้อ้อยพากันซอม

(๓๙๙) คั่นว่าเทวีให้

สอนแท้ก็จั่งควร

ต้านต่อคอมชาย แท้ตาย

ลีซ่าเสียดายเมี้ยน

หลังแลสนมหนุ่ม

คองเจ้าให้สั่งสอน นั้นเกิน

คำสอนเกินหมู่ ไปนั้น

เทวีเจ้าก็จั่งควร แท้ตาย

ตามแต่เทวี

สิ่งใดก็ตามแท้

กายลุนเป็นโทษ จริงแล้ว

จอมสร้อยก็จั่งดี นั้นตาย

วาจาต้านม่วน ไปตาย

หาแท้หมู่ฝูง นั้นเนอ

เทวีใช้ช่วง ไปนั้น

ไปแท้ฮีบมา แท้ตาย

หามาถวยบาท ดีตาย

แพงแท้แกโต นั้นเนอ

ฮักษาปล่องปีกตูโฮง แท้ตาย

แต่นางสนมเหน้า

ภูวนาทกะมีหลาย บฮู้นาง

ก็จั่งชมแพงเจ้า

ซอมกถการต่าง

คำเว้าก็ต่างหลัง นั้นแล้ว

บคือเก่าภายหลัง

ก็หากมีคำเว้า

เดินไปบ่มีคู่

กะมาห้องสูโฮง นั้นตาย

ไปมาเป็นคู่

หาแท้แต่ผู้เดียว ตั้งนั้น

ใจต่างทั้งหลาย แท้แล้ว

จอบตุกลเลี้ยว

ไปนำสนมหนุ่ม ก็ดี

เขาจักยามพี่น้อง
ให้ฟังคำระหัดเว้า
โตเป็นข้อยพระย่าเกล้า

(๔๐๐) อันหนึ่ง กุมารเจ้า
ฮักแพงถนอมไว้
อันหนึ่ง ให้อ่อนน้อม
อย่าได้เค็ง ๆ ยืน

(๔๐๑) ซาติที่แนวเสื่อให้
คั้นว่ามีผู้ไปกล่าวฟอง
อย่าได้ชมแข่งกล้า
บุญหลังเคยจ่องเข้า

(๔๐๒) แล้วให้ถือศีลตั้ง
พร้าเพียรใจอ่อนน้อม
แล้วให้ทำแปงสร้าง
ไผหากเจ็บป่วยใช้

(๔๐๓) บทนี้ บรรจบแล้ว
พระจึงสอนสั่งให้
ชายใต้ จักเข้ารับใช้
ให้ฟังคำเฮาสอน

(๔๐๔) ให้พากันเขียนฐู
ถามน่านักปราชญ์ผู้
อย่าได้ควรเฝ้าเจ้า
ให้ค่อยเอาหูฟัง

(๔๐๕) พระหากมีอาชญาใช้
อย่าได้ตามใจโต
อันหนึ่ง ราชาใช้
ให้เขามาพร้าพร้อม

(๔๐๖) อย่าได้ฟ้าว่วนย้าย
คั้นว่าภูมิถาม
เถิงเมื่อยามแลงนั้น
ให้คาดเวรอยู่เฝ้า

(๔๐๗) พระหากยัระยาดย้าย

เฮือนเห้าพ่อแม่คิง ดั่งนั้น
ดอมฝูงพ่อและแม่ เขาตาย
เอาใจเข้าต่อพระองค์ นั้นเนอ
ภูมิธรใหญ่

เมื่อน้ำก็จั่งดี แท้ตาย
อย่าหมุ่นางสนม
อย่างกลายแข่งกล้า
อย่าฮอยดียิ่ง จริงตาย

หวายเส้สีกหลัง นั้นแหละ
เถียงคำป้อยดำ กั้นตาย
หาเจ้าฮ่วมพระองค์ แท้แหละ
ภาวนาเข้าค้ำ จริงตาย

วอนไหวชูวัน นั้นเนอ
การโธงอย่าคร้านเมื่อย
อย่าโลถิมให้เบ็งกัน นั้นเนอ
ยอวางไว้ก่อน

ชายใช้พระยอดเมือง
ภูวนาถเล็งโย ดั่งนั้น
สั่งความจำไว้

เอาคงดียิ่ง
ฝูงฐูจื่อเอา นั้นเทอญ
เข้าค้ำวันคืน นั้นเนอ
พระเสียดหาทั้นฮ้อง

ให้ฮีบแล่นเร็วพลัน
ให้ค่อยไปจั่งดีแท้
ไปทันขุนใหญ่
ตัวแท้ก็จั่งดี แท้แหละ

มาก่อนขุนหลวง
สิบมีความเว้า
บ่ควรรอนก่อนพระบาท จริงเนอ
ปัวเจ้าคู่ชูวัน นั้นเนอ

เดินที่ทางใต้ ก็ดี

ให้พากันวงไวแแต่่ง

ไผเคยถืออันไต้

อย่าได้โลลาม้าง

(๔๐๘) ไผหากไปก่อนแท้

ให้หมู่ชายเมืองหนี

คั้นว่าสูงนุงผ้า

จงเอาแพรมัดไว้

(๔๐๙) อันหนึ่ง อย่าได้ต้านเสียดข้อ

บไซ่คองไผโย

ให้ค้อยเอาใจเว้น

เขานั้น เทียมตั้งต่อตุ้มไป

(๔๑๐) คั้นหากมีการไต้

ให้เขาวางทอดไว้

แล้วอย่าเฮ็ดยุ้มปาย

บไซ่แนวชายโถง

(๔๑๑) ยามเมื่อเทียวกลางบ้าน

ให้ฮีบหนีหลีกเว้น

แม่นว่าเป็นพี่น้อง

คั้นหากเป็นนางสนม

(๔๑๒) ควรที่หลิงแลเยี่ยม

บนำคองฮิตแท้

อันหนึ่ง อย่าได้วานหนีบผ้า

ชาติที่เป็นห้ามแล้ว

(๔๑๓) มันหากผิดฮิตแท้

พระจักพันคอตัด

อันหนึ่ง คำบตีให้

อย่าเอามาปากแก้ว

(๔๑๔) ให้ฮักษาพระบาทเจ้า

กิจจะโภยภัยมี

อย่าได้อำปกไว้

คั้นว่าความหากซอดเจ้า

(๔๑๕) อันหนึ่ง พระประสงค์อันไต้ให้

ฮักษาตามฐ้าน

กะให้เอาสิ่งนั้น

คองแท้แหงนองค์ นั้นเนอ

ให้เอิ้นบอกเตินไป

ฝีกไกลอย่าจนใกล้

ในคิงอย่าให้ชี่

ดีแท้คู่ชู้อัน นั้นเนอ

เถียงหมู่นางสนม แท้ตาย

อย่าสุจาเสินเล่น

อย่าเยียวไวมือม่อ นั้นเนอ

ใกล้ให้ฮีบกลาย

เอาของมายอเย็น ก็คั้นั้น

เสียแล้วก็จั่งเอา แท้แล้ว

หัวต่อดอมมัน นั้นเนอ

ปากดอมหญิงฮ้าย

เห็นสนมย้ายอย่าง มานั้น

อย่าจาเว้าปากดอม แท้ตาย

เชื้อเผ่าแวนนาม ก็ดี

อย่ารวนจนใกล้

นางไต้ใจถ้อย

สนมนั้นให้สั่งสอน นั้นเนอ

อาภรณ์ตุ้มหม่ม ตัวตาย

ไผบ่หอนใช้ฮ่วม เป็นตาย

ชนบตั้งแต่ปฐม ท่านเอี้ย

ขาดเสียก็เป็นแท้

วางเสียในที่อื่น ดีตาย

ในคุ่มขวงสนาม นั้นเนอ

ทังแจ่มเทวี นั้นเนอ

ให้ขาบทุลตามเส้น

กินสินของท่าน จริงเนอ

จักตีเขียนแทบตาย

หามาถวยฮีบ

อย่าได้อำเชื่องไว้
 อันหนึ่ง การมีเจ้า
 ให้พากันจ้อมัน
 (๔๑๖) อันหนึ่ง พระหากตกแต่งใช้
 อย่าได้พาเชียวคั้น
 คั้นว่าตามทางแท้
 อย่าให้ไหลลงเข้า
 (๔๑๗) อันสนมหากชี้ข้าง
 อย่าได้ขอกินพลู
 แล้วให้นั่งชี้ข้าง
 อย่าได้เหลียวคั้นหลัง
 (๔๑๘) อย่าได้ขับล้าแท้
 ใจหญิงบ่เพียงมัน
 ก็จักผิดฮีตแท้
 พระจักพันหัวเสีย
 (๔๑๙) อันว่านางสนมนี้
 ไผหากดันแล่นเข้า
 อันหนึ่ง พระหากเดินดุงดั้น
 ให้ค่อยพากันตาม
 (๔๒๐) กลัวท้อศัตรูต้อง
 เดินทางอย่าได้ก้ม
 ก็จึ่งเป็นชาติเชื้อ
 กลัวท้อศัตรูผก
 (๔๒๑) ยามเมื่อเชานอนยัง
 ให้ระวังรอบด้าน
 ให้อย่างพุน่างพี
 ให้พากันจัดเวร
 (๔๒๒) อย่าสุไลสืมถ้ม
 คนจักกล็กลอบเข้า
 ให้พากันเลียบค้อม
 กลัวแต่ชายลักขู้
 (๔๒๓) เถิงเมื่อยามแลงพร้อม

เมื่อน้ำบ่ดี แท้แล้ว
 ราชตรัสพระโอรส
 จำไว้อย่าสุสืม นั้นเนอ
 ไปนำหมุ่นางสนม กิติ
 คำจวนกลายด้าม
 ให้มีคนไปก่อน
 กลายไกล้แทบจน นั้นเนอ
 ตัวขึ้นายคอ กิติ
 หมากยานำแท้
 ขาสอดทั้งสอง
 ปากจาฮียุ่ม
 ทั่งหนังสืออย่าได้อ่าน ไปตาย
 เสมอบ้างฮ่อนคำ นั้นแล้ว
 บ่ชอบแห่งคองเมือง
 ตั้งใดก็เป็นแท้
 เทียมไฟกองใหญ่ จริงตาย
 ตายแท้เที่ยงจริง นั้นแล้ว
 ไปที่ทางใด กิติ
 ดุงนำทันเจ้า
 สันไต่บ่ฮู้ที่ จริงตาย
 ให้แหงนหน้าเบิ่งไป นั้นเนอ
 ฮักราราชเล็งโย
 จอบกระทำคำฮ้าย
 กลางทางพักจอด สันนั้น
 คนปองร้ายกะยอมมี
 เอ็นหมู่นำ
 อยู่ยามจนแจ้ง
 คองขุนฮิตเก่า
 ในคุ่มบ่ดี
 กลางคินเจ็ดเทื่อ ตีตาย
 สนมน้อยแห่งพระองค์ นั้นแล้ว
 ยามกายเข้าออก ไปนั้น

ที่บ่ควรออกแท้
 ไผหากออกแท้
 ให้สูหลังแลดู
 (๔๒๔) คั้นว่ากลายยามแล้ว
 อย่าให้ไผลวงเข้า
 อันหนึ่ง ไผบ่เคยเข้าคุ่ม
 ให้สูถามหากล
 (๔๒๕) แล้วให้ขึ้นขาบเท้า
 ให้พันมาเฝ้า
 อันหนึ่ง เขามาฟ่อง
 ความบ่ควรสอดเจ้า
 (๔๒๖) ควรให้ตันไต่ถ้อย
 หากเขามีใจยอม
 เขาหากยังตันถ้อย
 ก็จ้งขึ้นขาบเท้า
 (๔๒๗) อันหนึ่ง หลึงชายบ้าน
 มันจักเข้ามาคุ่ม
 ให้สูหลังดูถ้วน
 อย่าให้มีเลสเสี้ยว
 (๔๒๘) หลึงไต่ พายกระยังพร้อม
 ให้สูจกค้นปลิ้น
 หลึงไต่ บ่ควรเอาเข้า
 อย่าให้เขาเอาไป
 (๔๒๙) อันหนึ่ง นางสนมหน้า
 ให้พากันแต่งตั้ง
 แล้วให้ไปก่อนหน้า
 คั้นหากเห็นไปมา
 (๔๓๐) คั้นหากเมื่อถึงห้อง
 อย่าให้เขาล้วงขึ้น
 เขาจักขบอ่านฮ้อย
 ผุงหมุ่นางสนมเห็น
 (๔๓๑) เขาจักมีใจค้อย

อย่าขึ้นตันดุงไป นั้นเนอ
 กลายแห่งปีกกะตุ ตั้งนั้น
 หน้าตาจำไว้
 กลางคินเด็กตื่น
 ในคุ่มออกไป แท้ตาย
 แลมาสู่ปีกตุหลวง
 เหตุการณ์เขานั้น
 ทูลราชเล็งโย
 พระองค์จ้งพาขึ้น
 เป็นความสับส่อ กันนั้น
 อย่าเอาขึ้นขาบตุล นั้นตาย
 น้อมเหนี่ยวทั้งสอง
 ต่อกันควรแท้
 บ่ยอมกันคั้นว่า ไปนั้น
 ทูลเจ้าชู้อัน
 คนใดคนหนึ่ง ก็คั้น
 หาเจ้าหมู่สนม ตั้งนั้น
 ในคิงเขาทุกที่
 ในเนื้อแห่งเขา นั้นตาย
 คอนบุงหาบกะตา ก็ดี
 หลึงเยี่ยมคูชู้อัน นั้นเนอ
 หานาถนางสนม ตั้งนั้น
 บอกคินอย่ารอช้า
 จักไปยามพ่อแม่ เขานั้น
 นำแท้อย่างวาง
 คนหนึ่งบ่ควรลืม แท้ตาย
 ผีกหนืออย่ามาใกล้
 เฮือนชานพ่อแม่ เขานั้น
 หาชู้หลิ้นสาว แท้ตาย
 เว้าจ่ายปัญหา
 สิหวังเวใจน้อย
 คนิงหาชู้เก่า เขาแล้ว

ใจหยิ่งบ่เที่ยงมัน
 ดีที่อพากันต้าน
 อำเฮียนคองฮืดห้าม
 (๔๓๒) อันว่านางสนมหน้า
 อย่าให้เดินดั่งต้น
 นางไต่ยงลั่นถ้อย
 ให้ไปถึงเทวี
 (๔๓๓) อย่าได้อำปกไว้
 อย่าได้อักหนุ่มหน้า
 ตัวหากเป็นช้อยเจ้า
 พระจึงภูณผายโผด
 (๔๓๔) คั้นหากพาสนมหน้า
 อย่าได้พาถีบฟ้าวก
 กีบชอบฮืดห้าม
 มันจักเป็นโภยภัย
 (๔๓๕) ฟังเอาถ้อน
 ให้มีใจต่อตั้ง
 อย่าให้คุมแป่ม้าง
 ทั้งโธงชาน
 (๔๓๖) ให้พากันแปงสร้าง
 อย่าให้พระบาทด้าน
 แล้วให้อาหุห้าง
 ให้ฮีบปนแล่นฟ้าว
 (๔๓๗) พระบาทเจ้า
 ให้เขามาหน้าตัว
 อันหนึ่ง ความระหส์ให้
 อย่าได้อำเชื่องไว้
 (๔๓๘) คำหากถึงเพิ่นแล้ว
 พระจักทรงพระทัยคิด
 ให้มีใจฮักเจ้า
 อย่าให้ใจเปียงเลี้ยว
 (๔๓๙) บทขุนบรมเฒ่า

เสมอบ้างฮ่อนคำ นั้นแล้ว
 เดินสอนเข้าคำ
 สนมเจ้าก็จั่งดี
 เดินไปเข้าคำ ก็ดีนั้น
 ไปแท้เปลี่ยวเดียว นั้นเนอ
 เกินฮืดภูมิ
 ขาบพุดตงฝ้ายน
 ภายลุนเป็นโทษ จจริงแล้ว
 สนมเจ้ากว่าพระยา แท้ตาย
 เอาใจใส่บริสุทธิ์ นั้นเนอ
 ชีวังยีนมัน
 เทียวทางเดินดั่ง ก็ดีตาย
 ลางคินนั้นดั่งเดิน แท้ตาย
 เสียวค้ำกลางคิน ท่านเฮี้ย
 สิ่งใดบ่มีฮู้
 นายปักตุคุมใหญ่ ฟังถ้อน
 คุมปักตุเฝ้าอย่าไล นั้นเนอ
 ปักตุต่อยเพพัง นั้นเนอ
 แผ่นผาชั้นใดขึ้น
 งามดีทุกทั่ว
 เดินเว้าลืบตี นั้นแล้ว
 ฟังดูพระองค์กล่าว
 ไปแท้ฮอยานาน
 ใช้ไปที่คนใด ก็ดี
 ก็จิงควรอาชญาใช้
 ไปพุลเฮวฮีบ จจริงตาย
 ให้พุลเจ้าลับบัง นั้นตาย
 อย่าต้านปากไปมา
 สิ่งใดก็ตามเจ้า
 ภูมิยวดยั้ง จจริงตาย
 สองชั้นแงงอน นั้นเนอ
 สอนสั่งนายปักตุ

ก็หากเว้าท่อนี้
 แต่นั้น พระข้าสอนเสนาแก้ว
 ให้ฉลาดรู้
 (๔๔๐) อันหนึ่งอย่าประมาทเจ้า
 บุญหากเคยเทียมองค์
 ดีท่อดีปองให้
 เป็นที่ฝูงไพร่น้อย
 (๔๔๑) อย่าได้ทำคนด้วย
 ดีท่อดีสืบสร้าง
 ให้หมั่นเฝ้าเจ้า
 อย่าได้ไลลาละ
 (๔๔๒) อย่าให้ภูมิต้าน
 ลางเทื่อการเฮ้งฮ้อน
 อันหนึ่ง ชาวเมืองฟ่อง
 พระให้ตัดไต่ข้อ
 (๔๔๓) อย่าได้ละลายไว้
 จงพากันฮีบเว้า
 ยามเมื่อตัดโทษนั้น
 ทั้งโทสาจัก
 (๔๔๔) กับทั้งระยาพร้อม
 โลภาเห็นแต่อยากได้
 ยามเมื่อตัดโทษนั้น
 อย่าได้วาจาตัด
 (๔๔๕) เขิญเอาคองเมืองย้าย
 ตัดแต่ปากกล่าวเว้า
 ลางขุนนั้น ฉันทาแท้เห็น
 ออกปากตัดโทษให้
 (๔๔๖) ลางขุนโทสานั้น
 ตัดโทษให้
 ลางขุนระยาแท้
 ตัดให้แท้
 (๔๔๗) ลางขุนโมหาแท้

จำไว้อ่าหลง นั้นเนอ
 ตางตาภูวนาถ
 คองตั้งคู่ชู้อัน นั้นเนอ
 ภูวนาถราชา แท้ตาย
 จึงเกิดลงมาพร้อม
 เมืองโตใสสูง ไปตาย
 ชาวบ้านเพ็งพา
 สุราใจถ่อย นั้นเนอ
 บุญกว้างให้ฮุ่งเฮือง นั้นแหละ
 ตามฮิตโบราณ
 ชูวันเพียรเจ้า
 ทั้นเอาจักบ่ชอบ คองตาย
 พระเมืองเจ้าโกรธเค็ม
 เถียงกันเป็นความใหญ่
 จาเว้าจามเชิง ดั่งนั้น
 เหิงนานจักผิดอาชญ์ จริงตาย
 จาแล้วขาบทุล
 ให้หลีกฉันทา ทานเฮี้ย
 บาปเวรลงหม้อ
 โมหาจักเป็นบาป จริงตาย
 เงินแท้บ่ดี
 ให้หลังล่าคูดอง
 แต่เสียงโตแท้
 ลงมาหลังล่า ดูเถิ่น
 ใจขุนเฒ่าฮู้แงงอน แท้ตาย
 แก่แนวนามเชื้อโคตร โตตาย
 เต็งพุ่นบ่เสมอ นั้นแหละ
 คนซังกันมาแต่ก่อน
 สันนั้นก็บ่ควร แท้ตาย
 กลัวเกรงยกใหญ่
 คนน้อยข่มเหง นั้นแหละ
 มัวเมาหลงหล่า

ควัดค้วกล่าวต๋าน

लगขुनโโลกาแท้

เห็นแกลีนทอดแท้

(๔๔๘) ห้าประการนี้

ให้ค้อยเอาใจหนี

เมืองใดตัดความแท้

เทวดาย่อมย่อง

(๔๔๙) อันหนึ่ง จดหมายแท้

อย่าได้ไลหล่าม้าง

ให้เน่งไว้

อย่าได้ตามใจเขา

(๔๕๐) อันหนึ่ง ภูมิฮ้าย

อย่าได้เถียงตอบถ้อย

อันหนึ่ง พระบาทเอิ้น

อย่าได้เหิงนานไป

(๔๕๑) ลางเท้อมีการฮ้อน

คองหาอยากปากเว้า

ก็จักผิตฮิตแท้

ชาติที่ควายเทียมเกวียน

(๔๕๒) บ่อยากไปก็อยู่บ่ได้

อันหนึ่ง พระบาทเจ้า

ให้ค้อยพากันหลง

อย่าให้เนืองนันทัน

(๔๕๓) ไผหากเคยขาบไหว้

ควรให้ผัดสีแก้ว

แก้วจักหมองกำปี้

อันหนึ่ง ยามเฝ้าเจ้า

(๔๕๔) อย่าได้จาคำเสิน

ยามใด ภูมิเว้า

ให้ค้อยจาแต่ละน้อย

คำไต่ยังบ่ควรต๋าน

(๔๕๕) ความไต่ควรขาบหลิ่น

เหลือแท้ฮิตคอง

มีใจมักมาก

ตัดให้เปียงคอง

ไปสู่เวจี แท้ตาย

หลีกไกลถอยเว้น

เอาคองมาแพด

เมืองบ้านก็อยู่ดี นั้นตาย

เป็นหลักคำตั้งแต่ง

คองเจ้าบตี แท้หลัว

ชาวบ้านเมืองขาม

จักเศร้าสุญเมืองบ้าน

โกธกริ้วโกรธ

คำเจ้าบตี แท้ตาย

ทันฮีบเฮวพลัน

เฝ้าพระองค์กลายล้ำ

ภูธรจักต๋านกล่าว

ภูมิเจ้าสิโกรธเค็ม แท้ตาย

พระเอาโทษตามคอง แท้ตาย

บ่อยากไปก็ตีเต็น

ฟาดแล่นนำเกวียน นั้นหลัว

เกินฮิตคองกษัตริย์ ก็ดี

ขาบพุลค่าน้อย

หลายคนพุลคอบ จริงตาย

จิงพุลเจ้าลับบัง นั้นตาย

มุงคูลให้ใสฮุ่ง ตีตาย

ควรให้ซ่อมสี นั้นตาย

ภูวนาธราชา

หลิ่นรวนคำเจ้า

ตรัสพระองค์จาก่อน สันนั้น

นำเจ้าแต่เบา ชอบตาย

อย่าเอาพุลหลวงคอบ

จิงพุลเจ้าซัวหัว

ยามหัวนั้น
 บ่แม่นคองผู้เฒ่า
 อันหนึ่ง พระจักเขิญเสด็จย้าย
 (๔๕๖) ให้ค่อยตกแต่งผู้
 แล้วให้เดินพวกคุ่ม
 ให้ฮักษานางเทวี
 อย่าได้โลเลม้าง
 (๔๕๗) ชาติที่ควายอยากหญ้าม้าอยาก
 น้ำ
 เป็นเสนาให้
 อย่าได้กินแต่เหล้า
 ไผหากินเหล้าแล้ว
 (๔๕๘) มันจักจาคำเสิน
 แล้วจักผิดกันแท้
 ขุนศาลจักพลิกปลิ้น
 อันว่าเป็นขุนนี้
 (๔๕๙) ความเกิดมีใหญ่่น้อย
 ชาติที่เป็นขุนแต่้ม
 ดวงดอกใต้ลุ่มฟ้า
 อันหนึ่ง ควรให้ปลูกแปงสร้าง
 (๔๖๐) ให้มีสิ่งชะเจ้า
 ก็จึงเป็นใจแก้ว
 อย่าได้คร้านแต่งสร้าง
 อันหนึ่ง ภูมิห้าม
 (๔๖๑) อย่าได้กลายเป็นถ้อย
 ให้ค่อยเคารพยัน
 ชาติที่เป็นหน่อฟ้า
 อันว่าเป็นเสนาให้
 (๔๖๒) พระบาทตรัสอาชญาต์้าน
 อันหนึ่ง อย่าได้สงวนสนมหน้า
 ชีวิตจักสิ้น
 อย่าได้รวนกล่าวต้อน

อย่าเนืองนินเกินหมู่ จริงตาย
 เสนาคำแต่งเมือง นั้นตาย
 ทางใดทางหนึ่ง ก็ดี
 เสนาพร้อมพรำนำ ชอบตาย
 ผุงหมู่นายปักตู
 หมู่นมสาวใช้
 ไปมาให้หลังล่า
 เห็นแล้วเล่นกิน นั้นตาย
 คนิงคองเข้าคำ จริงแล้ว
 คองเมืองเจ้าบ่หา นั้นตาย
 อย่าลงสู่ศาลา แท้ตาย
 ลิ่นคองเมืองตั้ง
 เถียงคำยาดว่า ไปตาย
 เป็นกวนเว้าว่าแก่กัน
 เรียนคองเมืองให้ถือถัก กันตาย
 ให้เห็นพร้อมพรำกัน นั้นเนอ
 ลิงลายเขียนขีด
 ให้เห็นฝ้ายนชูแนว นั้นเถิน
 อาฮามหลวงวัดใหญ่
 หลายลันฮุ่งเฮือง
 แข็งเมืองเฮืองฮุ่ง ไปตาย
 บุกุกว้างสืบไป นั้นเนอ
 การใดการหนึ่ง ก็ดีนั้น
 คำเจ้าสิปตี แท้แล้ว
 ยำแยงพระตรัสอาช ญานั้น
 ใจกล้าดั่งไฟ นั้นแล้ว
 ฮู้จักใจภูวนาถ จริงเนอ
 ฮู้จักข้อก็จิงควร เจ้าเฮีย
 นางฮามใช้ช่วง พระองค์ตาย
 บ่ยีนได้ต่อไป นั้นแล้ว
 ถามสวักคำเสิน

(๔๖๓) ให้ค่อยเอาใจหนี

ดีที่อพากันเยี่ยม

นางได้ไปหล่าม้าง

ฟังเอาถ้อย

(๔๖๔) เขาก็สอนสั่งให้

บทนี้ย่อยกไว้

ฝูงหมู่หญิงใหญ่่น้อย

ไผ่ผู้เป็นเมียท้าว

(๔๖๕) กับทั้งเมียไพร่บ้าน

เป็นเมียอย่าได้กล้า

มันจักลงอเวจี

ควรให้ยาแวงย้าน

(๔๖๖) คองเมียเป็นตั้งเจ้า

บวระบัดให้

อย่าให้เขากล่าวเว้า

ให้มีใจแผ่กว้าง

(๔๖๗) ทั้งชาวเมือง

โตหากเป็นนางเฒ่า

ใจให้ดีแผ่กว้าง

แล้วให้หมั้นเฝ้าเจ้า

(๔๖๘) หลอนว่ามีโภยภัย

เห็นว่าโตสุขแล้ว

คั้นว่าความเดือดร้อน

โตหากเป็นนางเฒ่า

(๔๖๙) ความดีสอนสั่งให้

ยามได้จักเฝ้าเจ้า

ให้มีสองสามคน

แล้วอย่าจาคำต้าน

(๔๗๐) ความมีให้ขาบไหว้

อันหนึ่ง อย่าได้นั่งแทบใกล้

ให้ค่อยสอนนางสาว

อย่าได้ทำสหายด้วย

อย่าจาคำหลิ้น

ซอมกันอันต่าง

คองเจ้าให้สั่งสอน นั้นเนอ

เสนาน้อยใหญ่ ฟังถ้อย

ขุนผู้จื่อคอง นี้เนอ

จักจาไปบั้นใหม่ เสียแล้ว

ขุนเฒ่าจื่อเอา แท้เนอ

เสนาขุนหมื่น ก็ดีนั้น

จักสอนให้ฮืดคอง นี้เนอ

ปากข่มเหงผิว แท้ตาย

หม้อหลวงจมนั้น

ผิวตนเทียมตั้งพ่อ ดีตาย

ณรน้อยช้อยพระสงฆ์ นั้นแล้ว

ชาวเมืองย่องยั้ง จริงเถิน

คำฮ้ายแกโต นั้นเนอ

ฮักลูกทั้งหลาน

อย่าให้มีคำค้อย

ขุนหลวงคือตั้งแม่ เขานั้น

ปานฟ้าครอบดิน นั้นเนอ

โสมสะอาดเทวี แท้ตาย

พระบ่วงไลแท้

บ่เที่ยวไปหาเพื่อน

จึงไปเฝ้าก็บ่คือ แท้ตาย

ควรจาเว้าม่วน

สนมน้อยก็จั้งควร แท้ตาย

นางนาถเทวี

ก็จั้งควรไปเฝ้า

เตียนขวัญสับส่อ ไผ่ตาย

ทูลเจ้าแต่เบา นั้นเถิน

ปนหมู่นางสนม แท้ตาย

หนุ่มฮามนางน้อย

ดอมสนมน้อยหนุ่ม จริงเนอ

(๔๗๑) มันจักผิตฮีตเจ้า

อันหนึ่ง อย่าได้ซัซซิบเว้า

ดอมนางฮาม

ความจักไปเถิงเจ้า

(๔๗๒) โตหากปากกล่าวแก้

ก็จักเป็นโทษต้อง

ฝูงหมู่ชาวเมืองหยัน

อันหนึ่ง นางสนมขึ้น

(๔๗๓) อย่าให้เหิงยิ่งล้ำ

อย่าได้ให้อยู่เว้า

บิไซคองนางสนม

เป็นขุนนางให้

(๔๗๔) อย่าได้เขินแต่ฝ้าย

แล้วไหสอนลูกเต้า

ให้ทำบุญผาย

อันหนึ่ง ฮุ่งค้ำเข้า

(๔๗๕) โตหากเป็นเมียเขา

ให้ค่อยบวระบัดเจ้า

ให้มันใสฮุ่งเหลื่อม

อย่าให้นุ่งผ้าฮ้าย

(๔๗๖) ฝูงหมู่ชาวเมืองจัก

ปานได้ว่าเป็นผัวแล้ว

ควรให้แพงยิ่งล้ำ

บุญหากเคยลงสร้าง

(๔๗๗) บ่ควรหมางฝีกเว้น

อันหนึ่ง อย่าได้โกธาฮ้าย

ตั้งแต่เหิงเพิ่นพุ้น

ควรให้คีตฮ้ำฮู้

(๔๗๘) ซาติที่เป็นของกิน

อันหนึ่ง คั้นว่าบุญผัวได้

เอามาเป็นมิ่งเหง้า

อย่าได้ขมเคียดฮ้าย

บุญฮามเผ่ากล่าวมา นั้นแล้ว

น้อยใหญ่คำระหีส

หมู่สนมสาวใช้

ราชาจักถามโจทย์ หาดาย

อันไตแท้ก็บ่คีน นั้นตาย

ตั้งถึกเถิงตัว นั้นแล้ว

ซัวแขวนนพิน

หาเหือนเล่าเว้าปาก ก็ดี

จำให้ฮีบเมื่อ นั้นเนอ

เท่าค้ำเหิงนาน แท้ตาย

เถียวเหือนจาหลิน

เฮียนคองตียิ่ง จจริงตาย

ตาบ้ายใส่ผัว นั้นเนอ

เชื้อเผ่าวงศา

ต่อไปเมื่อหน้า

ให้หาฮิตคองผัว นั้นตาย

อย่าได้โกธาฮ้าย

ขุนหลวงผัวมิ่ง โตนั้น

โสมเกลี้ยงก็จิ่งดี

ลงสู่ศาลา แท้ตาย

สิบขามย้าฮ้าน

โสมผางฮ้ายยิ่ง ก็ดีถ้อน

บวระบัดให้ฮุ่งเฮือง

ดอมกันแต่ชาติก่อน มานั้น

เวรฮ้ายสิจ่องนำ บ่อย่าแล้ว

พาโลมกโลก หลายเตือ

เหิงพีบ่ฮอนดี

ใจเพิ่นทั้งหลาย แต่เนอ

ซู้คนเฮาฮู้

สาวฮามน้อยอ่อน

เมียน้อยช้อยมือ ดั่งนั้น

ให้ค่อยบอกสอนเขา นั้นเนอ

(๔๗๙) อย่าได้เค็ง ๆ เสียง

เขาจักจนใจแท้

ตั้งแต่ย่านพื้นฮ้าย

เขาจักปบแล่นขึ้น

(๔๘๐) แล้วจักทานขวัญโต

ความจักลือชาเท่า

พระจักชมเศียดค้อย

ให้ค้อยจาระจาด้าน

(๔๘๑) สัพพัญญูจ้งยอมย่อง

ให้ค้อยอดขันตีด้วย

อย่าได้มักแต่ได้

เขาจักทานขวัญเจ้า

(๔๘๒) ผูกหมู่ชาวไพร่บ้าน

ก็จักเสียหน้าเจ้า

คั้นว่าลงศาลา

คั้นว่าฮักผัวให้

(๔๘๓) ก็จึงเป็นผ้ากั้น

อันหนึ่ง โตหากได้ลูกเต้า

เป็นนางสนม

ควรให้ผัดสีแท้

(๔๘๔) อย่าได้หมองหม่นเศร้า

อันหนึ่ง เขาหากเจ็บป่วยฮ้าย

คั้นว่าโภยภัยหาย

ยามไदनางสนมเหน้า

(๔๘๕) อย่าให้ชายล่องเข้า

เขาจักมีใจค้อย

จิตเขาบ่เที่ยงมัน

เขาหากเป็นสนมแล้ว

(๔๘๖) ซาติที่เฮียวยอดไม้

แสนจักเป็นแนวเชื้อ

อย่าได้รวนนั่งไกล้า

เป็นสนมนี้

เสียดเขาคำกล้า

ทำอันใดบ่ฮู้ฮ้อม

ใจสั่นนั่งเหงา นั้นแหละ

เฮือนเพิ่นวางผัว

ฮู้ฮ้อมเสียหน้า

ราชาภูวนาถ

คำฮ้ายใส่โต แท้ตาย

สอนเขาคำม่วน ไปตาย

ยอขึ้นฮุ่งเฮือง

สมเป็นนางกวนใหญ่ จริงเนอ

ใจสั่นซี้ถักิน นั้นเนอ

ทั้งเมืองซี้ซั่ว จริงแหละ

จักโตนเต้นออกหนี นั้นตาย

ผัวเมียมิ่งกวนหลวง บ่อย่าแหละ

บ่มีผีนากัน

แพงผูกบ่าวไพร่ จริงตาย

บังหน้ามิ่งผัว นั้นแหละ

เอาถวยราชเล็งโย

เทียบเทียบพระองค์เจ้า

ของดีทรงนุ่ง

สันนั้นบ่คือ

ขอเอาออกมาบ่าว ดั่งนั้น

ให้รีบไปถวยเจ้า

ยังเขาเฮือนโตอยู่

ขับเว้าอ่านโคลง นั้นเนอ

สะออนนำสาวบ่าว

ดอมเจ้าสิแบ่งสอง นั้นแหละ

บ่แมนแนวสิไปเถียว

วงข้างหล่างสิเฮียว บ่อย่าแหละ

วงศาติดต่อ ก็ดีเถิ่น

จาหลั่นต่อสนม นั้นเนอ

คิงหอมยวดยั้ง จริงตาย

(๔๘๗) ตั้งแต่หาขมื่น
ตั้งผ้าชายนี้

ทะแนมว่าได้เข้าซ้อน
เฮาจักสอนสั่งไว้

(๔๘๘) ก็จักเป็นโทสา
อันหนึ่ง อย่าได้ยืมเสื้อผ้า
มานุ่งเอ้

อันหนึ่ง อย่าได้วานสนมหน้า

(๔๘๙) อย่าได้ทำแก่นลิ่ง
อันหนึ่ง อย่าได้วอนวานให้
กับทั้งวานติดผ้าย
กับทั้งเอาเงินเจ้า

(๔๙๐) ให้พากันขาบไหว้
อย่าได้มับแมบเว้า
พระจักตัดหัวเสีย
ฟังเอาถ้อน

(๔๙๑) เฮาหากสอนสั่งให้
ให้ค่อยพากันสร้าง
เมืองมิ่งบ้าน
คั่นว่าลดชั่วแล้ว

(๔๙๒) บ่ห่อนมีโทโส
บพนี้บรบรรแล้ว
ขุนบุรมแก่นให้
พระข้าสอนสั่งให้

(๔๙๓) ให้เขาทำสวนสร้าง
อันหนึ่ง อย่าได้ฝีบาบเปี้ย
ให้มีใจแพงฮัก

อันหนึ่ง อย่าได้คร้าน

(๔๙๔) ทั้งเมืองเขา
เพิ่นจักเอามาฆ่า
กับทั้งไหมบิบเปี้ย
อันหนึ่ง ราชาให้

ผัดแบ่งอัวจันท์

ยินหอมจิตอ่อน ไปตาย

ตายนั้นบ่ชะแห่ง ว่าตาย

อย่าให้นั่งเฮียงกัน นั้นเนอ

โทษมีเต็งเนื้อ

ดอมนางสนมหนุ่ม

ตัวนั้นบ่แมนคอง แท้ตาย

หยิบแพรผีนแผ่น

รวนต่านบ่แมนคอง

ทอแพรผีนแผ่น

เซ็นด้ายปั่นไหม

นางสนมไปจ่าย

เทวีฮู้ก็จั่งตี นั้นตาย

บังเลศลวงสลับ

มิ่งมรณตายเมี้ยน

ขุนนางเฒ่าแก่ ฟังเถิ่น

จำไว้ชู้คน นั้นเนอ

กินทานติดต่อ ไปตาย

จึงยูสร้างอยู่กะเสริม เจ้าเอี้ย

ได้เมื่อสู่อสวรรคสุข แท้ตาย

บาบเวรลงหม้อ

จักสอนไปบั้นใหม่

พระองค์เฒ่าสั่งสอน แท้แล้ว

ฝูงไพร่ชาวเมือง

การเอือนอย่าคร้าน

ไหมหมู่เมืองเดียว แท้ตาย

เชิงกันชู้คนแท้

แบ่งเรียกการเมือง นั้นเนอ

ย่อมสิซังทูลเจ้า

ตีเสียโทษใหญ่

เงินหน่นบ่แก่นถง แท้ตาย

สูแต่งกระทำการ ก็ดี

(๔๙๕) อย่าได้ตามใจโต

คั่นว่านานไปแท้

พระจกทำโทษให้

ชาติที่การเมืองนี้

(๔๙๖) บ่หอนเหมิตบ่หอนเสียง

ชาติที่เป็นไพร่น้อย

ไผหากเอาใจหนี

อันหนึ่ง อย่าได้เตียนขวัญเจ้า

(๔๙๗) ชาติที่เป็นไพร่น้อย

อันหนึ่ง พระบาทเจ้า

คั่นว่านานไปหลาย

อันหนึ่ง นายตาแสงต้าน

(๔๙๘) อย่าได้เถียงตอบถ้อย

ให้ค่อยอดใจมัน

เทวดาก็ล่าเหยียม

หากจักถูกลาได้

(๔๙๙) ผู้ผิวให้

ใจอย่าฮ้าย

ให้ค่อยสอนลูกเต้า

อย่าได้ตามใจเขา

(๕๐๐) บทนี้บรรจบแล้ว

ทำเวียกอย่าได้คร้าน

ยามไต่ฝั้วมาห้อง

กระทำเวียกเหย้า

(๕๐๑) อย่าได้ตามแต่ฝั้วสีสร้าง

โตหากตั้งแต่คร้าน

เขาจักวาจาต้าน

เขาบ่ดูหน้าหน้า

(๕๐๒) เป็นคนในโลกนี้

อย่าให้เป็นหญิงเก

อย่าให้เป็นแม่ฮ้าง

สัพพัญญูทั้งอินทร์พรหม

ให้แต่งแงบมันแล้ว

ผิดคงพระองค์สั่ง จริงตาย

ไหมฮื้อดำตี แท้ตาย

มีหลายเหลือยิ่ง จริงตาย

เป็นแท้แต่บูฮาน ฟันตาย

กระทำแต่การเมือง นั้นตาย

จากการสilingหม้อ

ราชาขุนใหญ่ จริงตาย

ปานข้อยส่วนสาม นั้นแล้ว

ทันฮีบเฮวมา นั้นเนอ

จักโกรธเค็มความฮ้าย

เดินการบนบอก สุนั้น

คำแก้หลักหนี นั้นเนอ

ทำการอย่าคร้านเมื่อย จริงเนอ

พระอินทร์เจ้าก็ล่าคอย แท้แล้ว

เฮืองฮู่ใส่ไป นั้นตาย

จกบ่เมียคำม่วน

คำส่มเสียดทวง

ฮื้อฮืดคองเมือง นั้นเนอ

นังนอนทั้งหลิน

จักสอนเมียฝูงไพร่ ฟังเถิ่น

ถนอมไว้ให้แกฝั้ว นั้นเนอ

ให้พากันตักแต่ง

การนั้นให้เร่งเร็ว แท้ตาย

โตนอนเนงอยู่ บ่ตีตาย

เขาสิฮ้างแล่นหนี นั้นแล้ว

เป็นหญิงคนถ้อย ไปตาย

ซังซ้าบ่อยากคอย นั้นแล้ว

ให้ฮื้อฮ้อมคำผิต นั้นเนอ

แม่สะเลกลางบ้าน นั้นเนอ

ฮามศึกหลายฝั้ว แท้เนอ

ก็บ่มีค้าย่อง

(๕๐๓) หญิงใต้ผัวกระทำสร้าง ไปได้ปละละข้าง ผัวก็ตีใจแท้ เห็นหน้าเมียพริ้วพร้อม	การเอือนทุกสิ่ง ไปพร้อมพริ้วกัน คั่งนั้น ทำการบ่คร้านเมื่อย มือตาย ใสใจสร้างให้สูงเฮือง นั้นแหละ
(๕๐๔) ยามใต้ผัวหนีห้อง สาดหมอนแขวนห่อไว้ อย่าได้เค็ง ๆ ฮ้าย ผัวเอากาเจ้าฟ้า	ไปเอากาภูวนาถ เสียนั้น บูชาไหว้ก็จั่งตี แท้ตาย ผิดกันบ่อยค่า จริงตาย ไปหน้าสืบดี นั้นแหละ
(๕๐๕) ให้ฮักผัวยิ่งล้ำ ตัวหากเป็นเมียเขา แล้วให้พากันสร้าง ก็จั่งเป็นเส้นขึ้น	ปานพ่อคิงโต นั้นเนอ ขอแดนมาเกี่ยว ทำบุญติดต่อ ไปเนอ เมื่อฟ้าสู่สวรรค์ พุ้นแหละ
(๕๐๖) อันหนึ่ง ให้มีใจแผ่กว้าง ทั้งวงศา อันหนึ่ง อย่าเถียงบ่อย ใจให้กว้าง	ฮักลูกหลานเหลน ค่อยจาคำระห้อย เถียงกันหมางหน่าย จาต้านให้ม่วนหู เพ็นเนอ
(๕๐๗) ไผบ่นำคำเฒ่า จักจิบหายมุดเสี้ยง ฟังเอาถ้อย ก็หากเหมิตท่อนี้	โบราณสอนสั่ง มานี้ เฮือนเหย้าบ่สูงเฮือง แท้แหละ ฝูงหญิงจำจื่อ เอาเถิน ฟังแล้วให้จื่อเอา แท้ตาย

ตอนข้อปฏิบัติสำหรับผู้เป็นเจ้านายคน

(๕๐๘) บัดนี้ มาจักสอนนายบ้าน ฮักษาทางด้านเจ้า คั้นเห็นคนลวงเข้า คั้นหากยังสงสัย	ทั้งตาแสงขงขอบ เมืองแหละ กันห้ามอย่างดี แท้ตาย ให้ถามโจทย์ตามคอง นั้นเนอ ให้เข้ามาหาเจ้า
(๕๐๙) อย่าได้กลัวคำเฒ่า ให้มีใจอ่อนฮ้าน อันหนึ่ง ให้ล่าเหยี่ยม กับทั้งโจรมารหลอน	ฝูงเขาเมืองต่าง จริงตาย คำเจ้าแห่งโต นั้นเนอ ฟังที่คำระหัส ลวงเมืองเพม้าง
(๕๑๐) คั้นว่าการเมืองฟ้า	เร็วไปทูลพระบาท

อย่าได้เหิงห่างไว้

หุตาวไว้

ไผหากขัดแข็งข้อ

(๕๑๑) ไผหากกล่าวได้

ให้พากันขาบไหว้

อันหนึ่ง การเมืองหากถึก

ให้พิจารณาตก

(๕๑๒) อย่าได้เห็นแก่แนวนามเชื้อ

ให้สูตงแต่งพร้อม

อันหนึ่ง อย่าได้หลบหลีกเว้น

เขาเขียนกันเป็น

(๕๑๓) โตจักผิดการเจ้า

กลางเทื่อพระบาทฮ้าย

โตหากเป็นพ่อบ้าน

กับทั้งกินสุรา

(๕๑๔) โตจักหลงไหลต๋าน

เขาจักพลิกปลิ้นขึ้น

เป็นตาแสงให้

ชาติที่เป็นพ่อบ้าน

(๕๑๕) แล้วให้เฝ้าเจ้า

อย่าได้ไลลาปละ

อันหนึ่ง ลูกหยาบข่า

เป็นค้ำหนัก

(๕๑๖) ควรให้มีค้ำห้าม

อย่าได้ฟ้าวเคียดฮ้าย

เขาหากยังสิ้นถ้อย

ก็จึงควรมหา

(๕๑๗) อันหนึ่ง คองเมืองตั้ง

กฎหมายพระแต่งตั้ง

อย่าได้ไลลาม้าง

เป็นที่ราชาทั้งเสนา

(๕๑๘) บทนี้บริบวรแล้ว

กลายล้าลั่นคอง แท้ตาย

นำฝูงบ่าวไพร่ จริงแหล้ว

กันนั้นให้สั่งสอน

ตามคำสอนสั่ง

ขุนท้าวใหญ่สูง นั้นเนอ

ลูกไฮ่ชวานา ก็ดี

แต่งเสมอกันแท้

ทางโตทางเพิน

กันแท้พรวดเสมอ นั้นเนอ

ผู้ปากหยาบคางแข็ง นั้นตาย

คู่ชู้คนจริงแท้

คนบ่ทันเงินขาด

จามาผูกตี นั้นตาย

อย่าคร้านหลีกคนสลบ นั้นเนอ

แต่งเมืองปตีแท้

จำเขาไปบ่แม่น

ความเว้าบ่ต่อเขา แท้ตาย

จำใจมันแก่น

ใจให้กว้างจื่อจำ นั้นเนอ

ภูวนาถพระยาเมือง

เล่าลีมคองเฝ้า

จาตอเบียงกัน

กินพันกันแท้

ดอมเขาเสียก่อน

นำขึ้นขาบทูล นั้นเนอ

กลายฮืดคำสอน เมื่อได้

ขาบทูลขุนเฒ่า

ให้จำนำจงแน่

จำไว้อย่าหลง นั้นเนอ

คองเก่าบูฮาน

กล่าวหาหุ่มย่อง

ยอวางไว้ก่อน

มาจกสอนสั่งให้
เป็นเมียตาแสงให้
ช่างปากให้ช่างเว้า

(๕๑๙) ยามเมื่อใดทุตาใช้
สาดหมอนทั้งน้ำเต้า
คั้นว่าผิวหนีแท้
ให้ฮีบไปรับต้อน

(๕๒๐) อย่าได้วางทอดให้
เขาก็จกเตียนขวัญโต
ณรงจักนอนสูงแท้
คำคิดฝูงลูกบ้าน

(๕๒๑) อันหนึ่ง โตหากได้
ฝูงหมู่เด็กถ่าน้อย
อย่าได้ซำงำหน้า
อย่าได้เคียดด่าฟ้าง

(๕๒๒) ให้ค้อยปันแบ่งให้
เขาจึงชมแซวเสียด
ยูท่างโตหาใช้
เขาบมีฟิงก้อย

(๕๒๓) เจ้าหากเป็นแม่บ้าน
เขาหากผิดคองเมือง
แล้วให้หันไปเฝ้า
ก็จึ่งเป็นทำนอง

(๕๒๔) คั้นหากคร้านเมื่อยแท้
แต่คาแม่เฒ
อันหนึ่ง ให้ค้อยบวระบัดห้อง
ไผหากมาลวงขึ้น

(๕๒๕) เป็นหญิงในชาตินี้
หญิงใดจักแพงฮัก
บวระบัดผิวได้
ฝูงหมู่ชาวไพรบ้าน

(๕๒๖) จงให้พาเขาสร้าง

เมียท้าวพ่อตาแสง ก่อนแห้ว
ใจเดียวดิ่ง จริงเถี้ยน
อรอ้วนอ่อนหู นั้นเนอ

หัวเมืองมาซาแ้ว
ทั้งข้าวฮับขุน นั้นเนอ
โตยงเฮือนคอมหมู่ สันนั้น
จาเว้าเปลี่ยนผิว นั้นเนอ

ฝูงไพร่ชาวเมือง
สิบก่กลัวความเว้า
ภิกขุลงนอนต่ำ เสียั้น
สิเกินขึ้นสิ้นนาย นั้นแห้ว

ของกินหลายสิ่ง ไปนั้น
ไทยบ้านแล่นขอ
หลับตาซังสวยเสียด
ดินเท่งทีบเฮือน นั้นเนอ

ตามสิ่งของหลาย
ช้วนันเนื่องย่อง
จำไปทุกสิ่ง
ใจสั่มสิ่งใด ได้แห้ว

กว้างแผ่ใจจิต นั้นเนอ
ให้ค้อยปันแบ่งเว้า
เทวีสมสะอาด
แม่ตานายบ้าน

ปีเถ่อตุงามตา
อยู่ไกลจำใกล้
เฮือนโตให้ใสสูง จริงเนอ
เห็นแล้วเล่าสะออน หั้นแห้ว

ให้ยอมแต่ผิวโต นั้นเนอ
เก็งโตบมีแล้ว
เทวดาก็ย่องยั้ง
กะยอยองว่าดี แท้แห้ว

ทำบุญติดตอ ไปเถี้ยน

บุญนี้เป็นมิ่งแก้ว
 บทนี้บรรจบแล้ว
 พระขี้ตั้งตัวหน้า
 (๕๒๗) ให้เจ้าจัดหมายไว้
 เป็นสายประทัดไว้

พาเข้าสู่สวรรค์ นั้นตาย
 จักไซ้ไปชั้นใหม่ ก่อนแล้ว
 จาตุ์นลูกพระองค์
 ทั้งหลายจำจื้อ
 เมืองบ้านจ้งอยู่ดี พอดาย

ตอนข้อปฏิบัติสำหรับผู้ใช้เส้นทางด้วยกัน

(๕๒๘) บัดนี้ พระบาทเจ้า
 ไผจักเดินไปมา
 ฃีว่าเห็นสนมหน้า
 ให้สุหนึ่หลีกเว้น
 (๕๒๙) ฃีว่ายังจนไกล
 มั่นหากเหมิดโทษแล้ว
 อันหนึ่ง ไผหากชี่ข้างม้า
 เห็นนางสนมให้
 (๕๓๐) บ่หลีกนั้ให้ตีเสีย
 เหมิดโทษแล้ว
 อันหนึ่ง ผู้ไต่ยังไปอยู่
 ชี่ม้ากลายราชา
 (๕๓๑) ให้เอาส้สามง่านั้
 ตามโทษแล้ว
 ฃีว่าเป็นกะกุลแท้
 เฝ็งพรั่าพร้อม
 (๕๓๒) ชี่กลายป่วนางหน้า
 ให้ตีเสียห้าบาทส้
 สมมานั้
 คองกล่าวไว้
 (๕๓๓) ผู้ไต่ได้ชี่ม้า
 ให้ฮีบโตนลงมา
 คั้้นว่าหากยังบ่เว้น
 ควรตีเสีย

สอนสั่งคนเที่ยวทาง ก่อนแล้ว
 ให้ค้อยแลหลิงเยียม
 เที่ยวทางยั้วระยาต ไปนั้
 ไปแท้ชู้ไกล นั้เนอ
 ตีเสียสิบบาท
 วางไว้ปล่อยเสีย
 สัตว์สิ่งง้วควาย ก็ตี
 หลีกไกลเอาเว้น
 สามสิบสามบาท
 วางไว้อย่าเสีย
 ผิดแห่งคองเมือง
 พระยอดเมืองเป็นเจ้า
 ตีเสียสามบาท
 วางไว้ปล่อยเสีย
 ให้สมมาเงินห้าบาท
 เฝ็งแท้ฮอดพัน
 เสนาขุนใหญ่ ก็ตีนั้
 สมมาแท้โทษมัน
 มีเงินห้าบาท
 มีแท้เที่ยงจริง
 กลายหมู่สังโฆ ก็ตี
 อย่างนั้เทิงหลังม้า
 ยังชี่เดินกลาย ตั้งนั้
 บาทเติมคองแท้

(๕๓๔) ฝ่าเสนาเจ้า
ให้ขาดอื้อ
คั้นหากยังอยากได้
ถึงฮอดฮ้อย
(๕๓๕) หากแมนทางคดเลี้ยว
อย่าได้พาโลกถาย
บดงั้น
ยอมมือแปะใส่เกล้า
(๕๓๖) ผู้ใดได้ชี้ข้าง
ทั้งสังโฆ
คั้นว่าทางหอมแท้
บดงั้น
(๕๓๗) บัดนี้มาจักบอกบ่อนให้
ทั้งทาสา
ทั้งหมู่วงศาเชื้อ
ให้ค่อยเคารพน้อม
(๕๓๘) ให้ค่อยหลังกระบวนเบื่อง
อย่าได้กลายสิ้นถ้อย
ก็จักผิดฮืด
พระจักทำโทษา
(๕๓๙) คั้นจักนั่งเฝ้าเจ้า
อย่าได้ทำตัวเฮียง
ฝูงหมู่ขุนหลวงเจ้า
ให้นั่งเบื่อง
(๕๔๐) คั้นว่าพระบาทเจ้า
อย่าได้ทุลกอนเจ้า
ยามได้พระกล่าวตำนาน
ก็จ้งยอมมือทูล
(๕๔๑) อย่าได้เนืองน้นเว้า
ก็บ่ชอบที่ข้อ
พระจักฟังคำผู้
ให้ขาบทูลต่อเจ้า

ทั้งขุนเสนต์ ก็ดี
เอาข้าวสิ่งของ นั้นเถิน
มีเงินมาไถ่
เงินแท้จ้งวาง
ให้รีบซื้อคั้นหนี ไปเถิน
โทษตั้งโตแท้
จุงยีนนั่งอยู่
กลายแล้วจ้งดั่งไป นั้นเนอ
กลายพระบาทเล็งโย
ให้หลีกหนีกลอยเว้น
ให้ยอมมือบนอบ
ตีเสียแท้ฮอดหวาย แท้ตาย
ฝูงหมู่เสนา
หมื่นแสนมวลพร้อม
เป็นกะกุลยศใหญ่ ก็ดีนั้น
ย่ำยันเชิงกัน นั้นเนอ
ยศศักดิ์สูงผู้เป็นใหญ่ จริงตาย
รวนตำนานบ่ยา นั้นเนอ
เจ้าครองราชราชา
สิ่งใดเป็นแท้
ให้เรียบราบลงไป
ผู้ใหญ่สูงบ่ดีแท้
เสนาน้อยใหญ่ ก็ดี
ฐันหน้าก็จ้งควร
บ่ถามไผ่ให้นั่งอยู่ จริงตาย
คองเฒ่าบ่มี
ถามเชิงขุนไต่ ดั่งนั้น
ขาบทลอนถวายเจ้า
ชิงกันทูลคอบ
พระทัยเจ้าสิหวังเว
ขุนไต่ก็ยินยาก พระทัยตาย
ผู้เดียวแท้ก็จ้งควร

(๕๔๒) อย่าให้หนังเท้าซ้าย
 อย่าได้เหลียวไปมา
 ให้เอาสติมัน
 อย่าให้พระบาทฐี

(๕๔๓) อันหนึ่ง นามนั่งเฝ้า
 ผุงหมู่เป็นกะกุล
 บ่แม่นคองเมืองแท้
 อย่าได้กลายลั่นถ้อย

(๕๔๔) อันหนึ่ง กิจจะโภยภัยฮ้อน
 เขาก็นำได้เข้า
 ลงสู่กว้าน
 หลายขุนพิจารณา

(๕๔๕) ให้เอาคองเมืองย้าย
 อย่าได้ตามแต่เว้า
 ให้เอาคองเมืองเว้า
 เมืองจึงสุขอยู่ล้วน

(๕๔๖) ให้ออดขันตีตั้ง
 คืดชูขึ้น
 อันได้พระบาทเจ้า
 จงให้พาริปได้

(๕๔๗) อันหนึ่ง อย่าเบียดเบียด
 ให้ค่อยมีใจแพง
 อย่าได้โลภากัน
 ผุงไพร่น้อยบ่หุ่ม

(๕๔๘) เป็นขุนให้ฉลาดฐี
 กับทั้งคองบุฮาน
 ขุนได้ไผ่ผุงนี้
 โทษก็บ่ถุกต้อง

(๕๔๙) อย่าได้มักเบียดฆ่า
 กับทั้งกินสุรา
 อันหนึ่ง อย่าได้ปากกล่าวต้าน
 มันจักเสียโคตม

โอปากอะแฮมจาม
 เปิดคองเงยหน้า
 แพงตัวไว้แน่
 กลเลี้ยวแกงอน นั้นเนอ
 อย่าปนหมุ่นามกะกุล แท้ตาย
 ก็อย่าแกมขุนแต่่า
 ผิดฮืดคำอาชญาแต่ง มาตาย
 คำเจ้าสั่งสอน นั้นเนอ
 มาถึงผุงไพร่
 มาฮ้องว่าความ
 ศาลาหลวงกว้างใหญ่
 ถ้อยความสองข้าง
 ลงเบิ่งเอาตาย
 จักไปเข้าแผ่นดินแดง บ่อย่าเหลือ
 ตัดตามโบราณเก่า จึงตีตาย
 เทวดาย่องว่าดี เจ้าเอี้ย
 มีใจเพียรมาก นั้นเนอ
 ตางเจ้าแต่งเมือง
 มีใจประสงค์มาก
 ไปเฝ้าขาบทูล
 ผุงไพร่ชาวเมือง นั้นเนอ
 ตั้งแนวนามเชื้อ
 หลายความมักมาก
 หอมเจ้าสิจุ่มจม นั้นตาย
 ฮืดแต่งแปงการเมือง นั้นเนอ
 ให้ไต่ถามเฮียนไว้
 บ่มีใจมักมาก
 ยืนมันอยู่เสถียร แท้เหลือ
 สัตว์สิ่งมั่งสิ่ง นั้นเนอ
 บ่ดีพระธรรมห้าม
 คำสวกใส่เีย นั้นเนอ
 ฮืดคองเมืองตั้ง

(๕๕๐) อันหนึ่ง เป็นเสนาให้

อย่าได้สับส่อเว้า

หลังดูการหนักแท้

ให้แต่งโสภาพแท้

(๕๕๑) อันหนึ่ง ให้คู่ตนทุกซี้เฮ้

ฝูงหมู่ฮามแลงงาย

ฝูงไต่ยงขมอดฮ้ายให้

พิจารณาตัด

(๕๕๒) อันหนึ่ง เป็นเสนาเจ้า

ให้ค่อยเพียรตื่นเช้า

ให้ค่อยสอนตัวแท้

ก็จึ่งคือผู้เฒ่า

(๕๕๓) อันหนึ่ง สอนตาไว้

หูพรวดพร้อม

อันหนึ่ง ควรไปแท้

ที่บ่เป็นประโยชน์นั้น

(๕๕๔) อันหนึ่ง สอนใจไว้

กับทั้งเมียท่านนั้น

อันหนึ่ง ให้อย่าเฒ่า

บุญเขาหลายแผ่กว้าง

(๕๕๕) อันหนึ่ง อย่าได้ลืมหาผู้

จงค่อยหลังล่าเยี่ยม

อันหนึ่ง อย่าได้พาโล

มันจักเป็นบาปฮ้าย

(๕๕๖) อันหนึ่ง ให้แต่งตั้ง

อันว่าทางคดเลี้ยว

อย่าให้ใจโรฮ้าย

จงให้พากันคิด

(๕๕๗) ก็จึ่งเป็นเสนาแก้ว

ยูท่างฝูงไพร่น้อย

อันหนึ่ง อย่าได้หล่ำม้างค

ให้หมั่นเที่ยวเฝ้าเจ้า

แพงกันยวดยั้ง

สวนถ้อยใส่กัน นั้นเนอ

การเบาทุกแห่ง จริงตาย

บุญฮามตั้งแต่หลัง นั้นเถิ่น

คนมั่งมูลหลาย นั้นตาย

บ่พอเฮือนเหย้า

หลังล่าดูกระบวน

แต่งแปงตามฐ้าน

อย่าหลั่นนอนนานตื่น

บูชาไหว้พระยอดคุณ นั้นเนอ

อย่ามีใจคร้านเมื่อย

เสนาเจ้าผู้แต่งเมือง แท้ตาย

ไปทางใดให้หลังล่า

ฟังแจ้งชู้คอง นั้นเนอ

ให้เร็วไปแวนขอบ

บ่ควรร้าย่างไป นั้นเนอ

อย่าเอาของเพิ่น

ให้หนีเวินห่างไกล นั้นตาย

ลุงอวฝูงแก่

เป็นคนเฒ่าอยู่ยั้น นั้นตาย

กระทำคุณมาแต่ก่อน นั้นเนอ

อย่าควรให้ต่ำถอย แท้ตาย

พันมิจฉาจารเมียท่าน

หมองเศร้าต่ำลง นั้นแหละ

นายปักตูฮูด่าน

หลายเส้นให้ทับเต็ง นั้นเนอ

เคิกเบียดเบียนเมือง

ชู้คองปูนป่อง

แข็งเมืองภูวนาถ

ยูสร้างไฮ่นา นั้นตาย

องราชาแหนแท้

ทุกวันแท้ชอบคอง ท่านเฮี้ย

(๕๕๘) ยามเมื่อพิจารณาถ้อย

ให้พากันจำมั่ว

ผู้ใดมากล่าวต้าน

อย่าให้ใจเบี่ยงค้อย

(๕๕๙) จงให้ทันมาแท้

ไผหากผิดฮีตเจ้า

ไผหากยังผิดแท้

อันว่าผู้แมนั้น

(๕๖๐) อย่าเบี่ยงถ้อย

ให้ค้อยตรงตราตัด

ความไปพิจารณานั้น

โทษเขามีและน้อย

(๕๖๑) หากผิดถึงเงินเบี้ย

ให้กวนและจำบ้าน

ความหนักถึงฮอดร้อย

ถึงกวนเมือง

(๕๖๒) ตัดให้แล้ว

อย่าได้เบียดไพร่ร้อย

ความหากหนักกว่าร้อย

พิจารณาตัด

(๕๖๓) ผูกหมู่เสนาท้าว

ให้พากันอยู่มั่น

ก็จักเป็นบาปแท้

จงให้บรรเทาจิต

อย่าจาไปความใหม่ จริงตาย

เชิงข้อให้อยู่ความ

มีมูลยกก่อน ก็ดีนั้น

ฟังแท้แต่ฝ่ายเดียว นั้นตาย

ทั้งสองถามไต่ ไปตาย

เอาเข้าสู่คอง ชอบแล้ว

ให้ตัดตามเป็นโทษ

วางไว้ชอบคอง ท่านเอ๊ย

เห็นที่โลกา นั้นเนอ

ตั้งยอยเสมอแท้

อย่าฟ้าว่วนตัดสิน นั้นตาย

บ่ควรได้ฆ่าเสีย นั้นเนอ

เมื่อเทิงห้าบาท ก็ดี

ตัดแล้วแต่เบา นั้นเกิน

ควรที่นำมา

ค้อยพิจารณาให้เจนแจ้ง

ตามคติภายนอก

คนไฮ่ไพร่เมือง นั้นเนอ

ควรฮอดหมู่เสนา

ขาบถวยทูลเจ้า

พิจารณาตัดแต่ง ความนั้น

ใจอย่าซ่ายฟังเพียร นั้นเนอ

ไปสู่เวจี นั้นเนอ

หลีกไกลกลอยเว้น

ตอนกฎหมายที่คนโบราณใช้

(๕๖๔) บัดนี้ จักกล่าวต้าน

โลกถ่ายพัน

ขุนไต่เฮ็ดผอกพัน

เหลือใจเขา

(๕๖๕) เสนาพร้อม

ฝูงขุนใจบาป ก่อนแล้ว

โหมข้าไพร่พล

โหมไพร่ชาวเมือง

เล่าเลยมาฮ้อง

ทำพิจารณาตั้งถี่

หากแม่นยำผู้ฮ้อง
 คั้นได้เอาของเขาแท้
 ก็หากชอบที่ซ้อ

(๕๖๖) ผิบขึ้นเขาแท้
 ควรที่เสนาใหม่
 อันหนึ่ง ผู้บ่ฮู้
 ควรถือขันสมมา
 (๕๖๗) ขุนหากยังชอบแท้
 ให้ขุนใหม่ผู้ฮ้อง
 ไผหากพามันขึ้น
 ให้มันเสียโทษแท้

(๕๖๘) ผิวไพร่บ่ฮู้
 ยอมมือถวาย
 ไพร่บ่มีผิดแท้
 ให้ใหม่ขุนบ่ฮู้

(๕๖๙) กับทั้งขันแปงนั้น
 ตัดตั้งนี้
 บัดนี้ มาจักตั้งแต่งไว้
 เขาจักจาตามคอง

(๕๗๐) อันหนึ่ง เมียเล่นซู้
 ยังเล่ามีคนไต่
 ขันใหม่นั้น
 ให้ผู้เว้า

(๕๗๑) ผิวหากกุมเอาได้
 ให้เอามาฮั้นให้
 อันหนึ่ง ผิวหากฮู้
 ยังเล่ามีคนมา

(๕๗๒) ขันใหม่นั้น
 สองส่วนนั้น
 ส่วนหนึ่งนั้น
 ก็หากชอบที่ซ้อ

(๕๗๓) ผิวหากเสียค่าแล้ว

สันนั้นโทษมี
 ให้ขึ้นเขาตั้งเก่า
 คองตั้งแต่งมา
 ผิดฮืดคองเมือง
 อย่าให้แพงเกินแท้
 ยังฮืดคองเมือง
 ขาบถวายถึงเจ้า
 ตามคองตัดแม่นยำ
 ทั้งเขียนก็จั่งสม
 หาขุนเสนาใหญ่
 ขันแปงนั้นก็จั่งควร
 ควรถือสมมา ชอบแท้แล้ว
 ขาบทูลพระเมืองเจ้า
 ขุนก็เลยกุมผูก เอานั้น
 สองร้อยก็จั่งควร
 เป็นเงินห้าบาท
 เสมอแท้แม่นยำ เจ้าเอี้ย
 คองแห่งมิจจาจาร ก่อนแท้แล้ว
 แต่หลังแปงไว้
 ผิวบ่มีเห็น
 กล่าวมาจวงเว้า
 มาขุนเป็นถ่อง
 กินแท้กะจั่งควร
 ขันใหม่ก็อย่าผ่า
 ผิวนั้นคู่ซู้ฮั้น
 มันบ่เอาเป็น
 ซ้อยบองเอาได้
 ปันเป็นสามส่วน
 ปันให้แก่ผิว
 ปันให้ผิวมาซ้อย ควรแท้แล้ว
 คองตั้งแต่งมา
 เอามาสู่เฮือนตน

ควรที่เอาชายเสีย
 ฝันว่าฝันบ่เสียค่านั้น
 ลุงตามีใจแพง

(๕๗๔) จงให้ขึ้นเมียให้
 เมียให้ได้เงินฮ้อย
 คั้นว่าลุงตาได้
 อย่าได้เอาสมบัติ

(๕๗๕) อันหนึ่ง เมียมีชู
 ฮักแต่ชู
 มันประสงคี่ใส่จวน
 กับทั้งเอาของผิว

(๕๗๖) ควรให้พิจารณาแท้
 คั้นว่าเสียค่าแล้ว
 อันหนึ่ง เมียหากมีชูแล้ว
 ยังอยากเอามาชม

(๕๗๗) ให้มันหาเอาเผิ่ง
 การวะต่อผู้
 อันหนึ่ง เมียเล่นชู
 เลยเล่าเอากันตาย

(๕๗๘) อันว่าของผู้ชู
 คองกล่าวไว้
 อันหนึ่ง ฝันหากเห็นชายชู
 ฝันฮีบฆ่า

(๕๗๙) อันหนึ่ง ชูหากไปลักฆ่า
 ให้เอามันฮื่อถ้อยฮ้าย
 ทั้งชายชู
 อย่าได้ฮักยิ่งล้ำ

(๕๘๐) ไผหากแพงมันไว้
 บ่ฮึดเมียกะแมนลูก
 อันว่าของชูนั้น
 เอาขันใหม่

(๕๘๑) บัดนี้ มากกล่าวตำนาน

คำมันแพงไว้
 และมาสู่เฮือนผิว
 ย้อนเมียมาให้
 ลุงตาสันเก่า
 สมมาผู้มึงผิว ชอบแห้ว
 แพงปลูกเป็นเฮือน ดั่งนั้น
 ส่งคืนวางให้

เป็นใจสาโหด
 ปองฆ่าตั้งแต่ผิว
 ยาเปือกินตาย
 ลักทอมชายชู
 ครอบดูถ้วนถึ
 ฝันฆ่าก็แมนคอง แท้ตาย

ได้ใส่ขันใหม่
 เสพสมสันกั
 พอพันเงินหนึ่ง
 เป็นเจ้านั่งเมือง
 ฝันก็เล่าเสียตาย
 คอบสารสมจวน
 มีสังน้อยมาก ก็ดี
 เอาให้ใส่สิน
 โคมเมียโตเต็งอยู่
 ทั้งสองนั้นกะชอบคอง แท้แห้ว

ฝันตายมรมิ่ง เสียนั้น
 เมียนั้นฆ่าหน้า
 เอามาฟันให้ตายจุ่ม
 แพงไว้บ่ฮอนดี
 ในเฮือนหลายเทื่อ ไปนั้น
 ผุ่งข้าที่อยู่เฮือน นั้นแห้ว
 ควรมอบลุงตา
 ขาบถวายพระเมืองเจ้า
 เชื้อเผ่าพงษ์กษัตริย์

ตามแนวนาม	หน่อกะกุลเป็นเจ้า
ชั้นใหม่นั้น	หยุดลงผ่าถ่อง
เป็นห้าฮ้อย	สันนั้นก็จั้งควร
(๕๘๒) ชั้นแปงนั้น	ให้ผ่าถ่องชั้นใหม่
เป็นสองฮ้อยสิบบาทแท้	คองตั้งแต่หลัง
ชั้นสมมานั้น	ให้ผ่าถ่องชั้นแปง
ตามคองเมือง	แต่งมามีแท้
(๕๘๓) อันว่าเสนาท้าว	ขุนหลวงยศใหญ่
ชั้นแปดฮ้อย	มีแท้ค่าคอ
ชั้นใหม่นั้น	ยุติลงฐานต่ำ
เป็นสี่ฮ้อย	สันนั้นชอบคอง
(๕๘๔) ชั้นแปงนั้น	ให้ผ่าถ่องชั้นใหม่
ชั้นสมมา	ผ่าถ่องชั้นแปงแท้
เมียขุนเฒ่า	เสนาน้อยใหญ่ ก็ดี
ชั้นห้าฮ้อย	มีแท้ค่าคอ
(๕๘๕) ตั้งแต่นั้น	มันก็ละกะกุล เจ้าเอี้ย
ตามแต่ลำดับคน	ต่ำลงเป็นฐาน
ฟังเยอ เสนาท้าว	แสนพระยาขุนใหญ่ ฟังถ้อน
ให้พากันจำจื่อแจ้ง	จำมันอย่าลืม แท้ตาย
(๕๘๖) ตามโทษหนักแท้	ปานกลางฐานต่ำ
ตัดเนงให้	เสมอเพียงอย่าเบียงคอง นั้นเนอ
อันหนึ่ง ไผหากไปลักข้าว	ในนาของท่าน
เขาจอบได้	ฟันฆ่าอย่าว่าสัง นั้นตาย
(๕๘๗) คั้นว่าตายนอกฮิ้ว	มัมเขตนามัน
ให้พิจารณาหา	โทษตามคองตั้ง
ผิวว่าปู้ได้ฆ่า	ตัดใส่สินไหม
มันหากเอาท่อไต่	ให้ใช้แทนจริงแท้
(๕๘๘) คั้นหากได้	ของเก่าคืนมา
ขุนพิจารณาตัด	ห้าบาทเงินก็ควรแท้
ไผผู้ยังลักข้าว	ในเหยียของท่าน ก็ดี
เจ้าข้าวฆ่า	คาเล่าอย่าว่าสัง นั้นตาย
(๕๘๙) คั้นว่าปู้ได้ฆ่า	จำแทนห้าท่อ จริงตาย

ไหมพรำพร้อม

ผู้ลั่น

มันหากฆ่าเจ้าข้า

(๕๙๐) หากบ่ได้ฆ่าแท้

ให้มันหากคนมา

ขุนใหญ่ซ้ำ

ก็จึ่งสมความมัน

(๕๙๑) คั้นหากเอามันได้

ของมันมีมากน้อย

ไผหากเป็นแนวเชื้อ

บ่ควรให้ตัวปลิ้น

(๕๙๒) คนได้ไปลักแก้ว

หาท้อให้

คั้นว่าได้

ให้ใส่ขันสมมา

(๕๙๓) ผิดว่า เป็นขุนแท้

คั้นว่าลึกลิ้นลิ้น

ฝูงได้ยักขาเครื่องเจ้า

คนใดเห็น

(๕๙๔) มีสักซีแท้

ค่าเครื่องมีมากน้อย

ผู้ฮักขานั้น

การวะเจ้า

(๕๙๕) คนได้ลักคราดพร้อม

ให้มันหากมาแทน

คั้นว่าได้

ให้มันหากมาแทน

(๕๙๖) ขุนไหมซ้ำ

ให้มันหากเอามา

ของพิจารณานั้น

ส่วนหนึ่งนั้น

(๕๙๗) ส่วนสองไว้ให้เจ้า

เงินฮ้อยก็จึ่งควร

พาโลใจบาป

ตายแท้ก็ควรให้ฆ่า

มันเพิ่งพระสังโฆ ดั่งนั้น

ห้าคนแทนหน้า

ให้ตัดใส่ขันไหม

ถ้อยคนเกินเจ้า

ให้ฟันเสียตามโทษ

ท้อใดให้ขาบถวาย ชอบแห้ว

ลุงตาเฒ่าแก่ มันนั้น

เป็นถ้อยยกยอ แท้ตาย

ทั้งแหวนผ้าแผ่น เขานั้น

มันใช้ก็จึ่งควร

ของเก่าคืนมา

ท้อของฝูงนั้น

ขันค่าคอตใส่ มันเถี้ยน

ยศศักดิ์นั้นให้ถอดเสีย ชอบแห้ว

พลอยเล่ามาเสีย

เล่าเอามาไว้

จำไปให้เถ

ท้อใดแท้ให้เถคืน

มีเงินอยู่ห้าบาท

บุญกว้างพระยอดเมือง

ทั้งแอกไถนา ก็ดี

เหลืออันพอห้า

ของเก่าคืนมา

สี่อันควรแท้

ตัดใส่สมมา

ท้อของฝูงนั้น

ปันเป็นสามส่วน

ถวายพื้นบาทคำ

วัตถุเก่าตามครอง

ส่วนสามขุนเสนา
ไผหากปากกล่าวต้าน
ขุนพิจารณาถามเล่า
(๕๙๘) ความปมี้สักซีแท้
จงให้มันมาเสีย
อันหนึ่ง ไผผู้ทำใจเลี้ยว
คั้นว่าเมียเก่าได้

(๕๙๙) ให้ใหม่ซ้ำ
ก็จึ่งชอบที่ซื้อ
ไผหากยังเห็นแท้
ถ่องคำให้มันผู้ได้
(๖๐๐) คั้นปได้ผู้ลิกนั้น
คุณมันมีถ่อง
หากแมนไทยไกลได้
ส่วนหนึ่งให้

(๖๐๑) อันหนึ่ง มีซ้ำฮ้าย
ให้ปาวฮ้อง
ฮอดเขตบ้าน
จำเขานำ

(๖๐๒) ฮอดบ้านนำ
เถิงคาม
หลงฮอยที่ไต่แท้
ก็จึ่งคินขาบไหว้
(๖๐๓) คั้นว่าสงกาด้วย
ให้เอาไม้แทกแท้
จึ่งให้ไปเถิงเจ้า
พิจารณาดู

(๖๐๔) หากแมนแท้
ฮอยหากกลายดงดอน
ก็จึ่งหายเสียแท้
นายตาแสงและพ่อบ้าน
(๖๐๕) นำฮอยบ่มบ้าน

แบ่งปันกันแท้
บักท่านเป็นโจร
ปมี้คำเค้า
เล่าบักตูเป็นโจร ดั่งนั้น
ถ่องขันคาคอแท้
ลักเอาเมียท่าน หนีนั้น
ให้มันใช้สื่คน
ขันคำคอตัดใส่
คองตั้งแต่งมา เจ้าเอี้ย
เอามาหาผิวเก่า มันนั้น
มานั้นก็จึ่งควร
ได้แต่คนโต ดั่งนั้น
คำหัวปันให้
ปันเป็นสามส่วน
มันผู้ได้ตอบคุณ นั้นเนอ
ลักเอาของท่าน ไปนั้น
นำสันไต่ฮอย
เฒ่าแก่ฝูงไต่ ก็ดี
ไต่ฮอยไปหน้า
หน้าไต่เดิมไป
แห่งไต่ให้นำสัน
แบ่งสักซีไว้ให้แน่
นายบ้านพ่อตาแสง นั้นเนอ
ฮอยตื่นปูนแปลก กันนั้น
ฮอยนั้นจึ่งต่าวคิน
เฒ่าแก่เสนา
แทกยังฮอยเค้า
ให้นำไต่ตามไป
ที่ไต่ก็มีฮู้
คำสงกาเหมิดโทษ
สบายสร้างขึ้นชม
บักลายเขตมุกาโต ดั่งนั้น

อันหนึ่ง คนกินจ้วน

ไผเล่าแก้

ค่าหัวนั้น

(๖๐๖) ส่วนหนึ่งนั้น

อันหนึ่ง ทาสเข้า

ไผหากได้

บัดนี้ จักกล่าวข้อย

(๖๐๗) มีคำผิด

ไปเพิงเสนาท้าว

อย่าให้ทันค่าแท้

คั้นว่าทางไกลแท้

(๖๐๘) ให้สืบถามถ้ำถ้วน

คอบผู้เจ้า

คั้นว่าเหิงนานหลาย

โตจักเป็นโทษใช้

(๖๐๙) แสนจักปากกล่าวเว้า

เจ้าคั้นหากฮู้แล้ว

คั้นว่าเหิงนานมัน

อย่าได้ผิดเถียงถ้อย

(๖๑๐) โตหากฮู้แล้ว

เจ้าคั้นฮู้เมื่อแล้ว

นำไปขอเอาคั้น

แมนว่าโองภูมิให้

(๖๑๑) กับทั้งสองหน่วยเบีย

เฮือนเสนาผู้

ให้ฮีบฟ้าว

เอาไปไหว้

(๖๑๒) สิบหน่วยเบีย

หากแมนเสนาเฒ่า

ตกแต่งให้

มีเหล็กพร้อม

(๖๑๓) กับทั้งห้าหน่วยเบีย

ยาตายอันเปื้อ

ยาฮ้ายบ่ตาย ตั้งนั้น

ปุ่นเป็นสองส่วน

ปุ่นให้ตบคุณ ชอบแหลัว

ลักหนีไปเมืองอื่น

คุณให้ถ่องตัว นั้นเนอ

คนและเมียไฟ กิติ

ลวดหนีเฮือนเหย้า

ขุนหมบ่าวไพร่ กิตินั้น

ควรรให้ตบความ

มันเดินมาอยู่ ดอมนั้น

เสียแล้วฮีบไป

คนผู้บปมา นั้นเนอ

เขามิงมรณตายแท้

คนเขาตายดอก

สันไตแท้กะบ่กลาย ได้แหลัว

ให้ฮีบด่วนนำเอา แท้เนอ

สิตุงหนีก็ค่าแล้ว

โหมกันกับแมน คองตาย

วางไว้ห่างเหิง นั้นตาย

ให้หาฮิตตามคอง

ตบคุณเขาเลี้ยง

มีเงินเบียหนึ่ง

ยอขึ้นขาบถวย

ขุนหลวงยศใหญ่

หาของแล้วดุงไป นั้นเนอ

มีเงินบาทหนึ่ง

ยอให้ชอบคอง

หัวเศิกทั้งสี่ กิติ

มีพร้อมเครื่องแข็ง

ทั้งเงินหกซีก

นำให้จึงควร

เสนาฐาน
 ให้ฟังฟ้า
 มีเหล็กพร้อม
 (๖๑๔) หกหน่วยเบี้ย
 เป็นขุนแก้ว
 สองหน่วยเบี้ย
 เป็นกวนคำ
 (๖๑๕) ฮีตกล่าวไว้
 ให้หาเหล็กไปพร้อม
 สองหน่วยเบี้ย
 เอือนไพรน้อย
 (๖๑๖) ให้หาตามคองเมือง
 ให้มีเหล็กพร้อม
 กับทั้งเบี้ยพร้าพร้อม
 เจ้าค้นหากให้แล้ว
 (๖๑๗) ภายลุนเลย
 ควรสอดเสนาเฒ่า
 หากจักไปบอกให้
 เจ้าเอือนบไปเฝ้า
 (๖๑๘) เขาหากเห็นจักผูกคคล้อง
 เจ้าเอือนบกล่าวต้าน
 ควรให้ตัดชันใหม่
 มันทากยังเคียดฮ้าย
 (๖๑๙) ไส้ชะคนหนีฮาม
 ฝิวาคนอยู่มั่น
 ควรให้มันหาเงินท่อน
 อันหนึ่ง ไผหากโกธาฮ้าย
 (๖๒๐) โทษบ่สมพอดี
 เมียเล่าปล่องวั้งขึ้น
 ควรที่ขึ้นขาบไหว
 กับทั้งแข็งเอือนพร้อม
 (๖๒๑) คองกล่าวไว้

ศูนย์วังกวนใหญ่ กิติ
 พลันแท้แต่งไป
 ทั้งเงินห้าซีก
 นำให้อย่างลาย
 มีเงินหกซีก
 เหล็กให้ตอบคุณ
 กวนขุนบ้านนอก
 อย่านได้หล่าหลง แท้ตาย
 ทั้งเงินสองซีก
 ไปให้ก็จั่งควร
 ผุงหมู่มัวเมือง กิติ
 แต่งไปอย่ารอช้า
 ทั้งเงินซีกหนึ่ง
 เอาให้หน่วยเดียว ชอบແหล้ว
 ของแต่งแปงเอือน ดั่งนั้น
 เล่ากุมคนไว้
 ไปทูลภูวนาถ
 เอาได้เที่ยวคืน หั้นແหล้ว
 คนเขาบ่ฮู้เมื่อ สันนั้น
 เอานั้นอย่าว่าสัง นั้นตาย
 ชัดวาดสันไต่ กิติ
 ไส้มันพอฮ้อย
 เถียงตอบคำแข็ง ดั่งนั้น
 ท่างการให้มันใช้
 เถิงขบปีปลาย
 ค่าคนวางให้
 บ้อยดำตีเมีย ดั่งนั้น
 เล่ากระทำคำฮ้าย
 เเทิงโฮงภูวนาถ
 ถวยเจ้าถ่องคน นั้นແหล้ว
 บรรบวรทุกสิ่ง
 โดยด้ามแต่หลัง นั้นແหล้ว

ผิวว่าเลือดบ่ออกแท้

ให้มีชั้นสมมา

หากตีแท้

(๖๒๒) จงแต่งให้

อันว่าโทษเขาสมพอดีแท้

เขาเล่าปบแล่นขึ้น

คองกล่าวไว้

(๖๒๓) ไผหากเอากลายคอง

อันหนึ่ง ผิวว่าหากกินเหล้าฮ้าย

มันก็กลัวตายปบ

คองกล่าวไว้

(๖๒๔) ออย่าทะเลอนกลาย

คั้นว่าสองที่ขึ้น

ชั้นสมมา

กับทั้งแข็งเฮือนให้

(๖๒๕) ออย่าได้กลายฮิตบ้าน

อันว่าเลือดบาดค้อน

โตหากโกธาตี

ผิวว่าเฮือนเสนาแท้

(๖๒๖) เลือดบาดค้อน

ชั้นพันนั้น

เลือดบาดค้อน

ขุนกวนแท้

(๖๒๗) เลือดบาดค้อน

คั้นว่าตีเขาแท้แต่

ให้แต่งตั้ง

เฮือนจำบ้าน

(๖๒๘) เลือดบาดค้อน

ผิวว่าเฮือนไพร่น้อย

เลือดบาดค้อน

อันหนึ่ง ควายตัวเข้า

(๖๒๙) ขนหมูเหี้ย

ลวดแล่นถึงโฮง ตั้งนั้น

ขาบถวยพอฮ้อย

แต่บ่พอเลือดออก สั้นนั้น

แข็งเฮือนแล้วส่งคืน ชอบตาย

ตีพอเลือดออก ก็ดี

เฮือนเหี้ยแห่งใด ตั้งนั้น

มีแต่แข็งเฮือน นั้นแหละ

โทษมีพระเมืองฮ้าย

ตีดำเมียตน

ขึ้นเฮือนไผ่นั้น

มีแต่แข็งเฮือน นั้นแหละ

ให้นำไปให้

หาเฮือนขุนหมื่น

ใส่เงินหกเบี้ย

นำไปคือกล่าว มาเถิน

คองเฒ่ากล่าวมา ไว้ตาย

ฮ้อยหนึ่งสมมา

ดำเมียใจฮ้าย

สมมาฮ้อยหนึ่ง

สามเบี้ยก็จ้งควร

ให้สมมาหกบาท

หกเพ็องจ้งควร

สมมาห้าบาท

ห้าเบี้ยสั้นนั้นก็จ้งควร

บ่พอเลือดออก

แข็งเฮือนแล้วส่งคืน

ให้มีเงินเบี้ยหนึ่ง

เถินแท้บาทเงิน

สมมาเงินบาท

เงินเพ็องจ้งควร

ไปชนควายเพิ่น

เฮือนฮ้านแห่งเขา ตั้งนั้น

หากแม่นเฮือนเสนาฐาน

ควรให้มีเหล่าแท้

ช้อยไพรแท้

(๖๓๐) ควรที่มีไก่เหล่า

เจ้าเฮือนไปบอกแล้ว

เจ้าเฮือนเอาควายเสีย

บัดนี้ จักกล่าวตำนาน

(๖๓๑) ผิวามีเหมืองฝายไหล

ไผ่ผู้เป็นใหญ่แท้

ไผ่หากยังชี้คร้าน

ให้มีสักชีฮู้

(๖๓๒) ทางพูนพี

อย่าให้น้ำ

คั้นว่ามันไปลัก

คั้นบตีมันแท้

(๖๓๓) ก็จึงปรับแบ่งให้

ฝูงหมู่อันหลายบ้าน

ให้อีกเพียง

อย่าได้เหิงสาลัก

(๖๓๔) ผู้หนึ่งมาช้อยแท้

ให้ไปเถิงเสนาไหม

ผู้หนึ่งหมั้นเรียบน้ำ

ผู้หนึ่งปองชุดคลอง

(๖๓๕) ให้มันผู้

ขุนสั่งให้ผู้

ไผ่หากไปลักน้ำ

เจ้าฝายไปบอกแล้ว

(๖๓๖) มีสักชีแจ้

เจ้าฝายจักบันเนื่อ

อันหนึ่ง โจรหากฆ่า

ให้ฆ่าซ้ำ

(๖๓๗) เมียและลูกเต้า

กะกุลแสนหมื่น

หมู่อันอย่างกลาย

ชาวเมืองทุกหมู่

สนั่นจึ่งควร

ตัวเล่าไปไปแบ่ง ดังนั้น

อย่าว่าความปมี่ขึ้น

ฝูงหมู่อันทำนา ก่อนแล้ว

ฮอดกันหลายเจ้า

ยามจักตันให้เดินป่าว กั้นตาย

บ่มาสร้างช้อยแบ่ง ดังนั้น

สองสามคนแจ้แจบ

สองเบื่องฮู้เมื่อน้ำ

ไหลผ่านามัน

ให้เขียนตีพ้อฮ้อย

ให้ไหมเงินห้าบาท

ไทยเหมื่อนนั้นท่อกัน นั้นตาย

เหมื่อนนาหุ่มช้อยกัน ชอบตาย

ปานเกิดอุทรเดียว นั้นเนอ

โลกเอาขังน้ำ

เจ้าของบ่กุณา

ใส่มันพ้อฮ้อย

บ้านที่เหมื่อนเพ

เป้งเอาขังน้ำ

ชุดคลองบาทหนึ่ง

มันบ้านเบึงฝาย ชอบตาย

ในเหมื่อนฝายท่าน

สามทีแล้วก็บ่ฟัง

พ้อสองสามสี่

พันฆ่ากะแมนคอง

นายเหมื่อนตายมรมิ่ง เสียขึ้น

มันนั้นพร่านาน

ถวยบาทภูธร

ทั้งนาสวน
อันหนึ่ง ฝ่ายพระยาเจ้า
เด็กน้อยเขาบ่สู้
(๖๓๘) ให้บอกแก่พี่น้อง
ไปแปงดี

ชื่อว่าผู้ใหญ่แท้
ควรแปงแทน

(๖๓๙) หากเหลือกำลังแท้
ฝูงหมู่ขุนใหญ่เจ้า
ของทั้งมวลนั้น
ขุนจงตัดให้ใช้

(๖๔๐) เถิงฤดูแล้ง
เป็นเหล่าเฮื้อ
จงให้ที่ดูข้าว
ตัดให้ใช้

(๖๔๑) แม่นว่าผู้น้อยแท้
ให้ยอขันสองที
ไผหากลักขุดน้ำ
ทั้งเหล่าฟันแป่ม้าง

(๖๔๒) โทษอันนี้
ขุนทั้งหลายเอ๊ย
อันหนึ่ง คนไต่ยังชี้คร้าน
เลยเล่าไปไหม้บ้าน

(๖๔๓) ควรตัดใส่ทำฮ้อย
ก็จึ่งสมโทษา
คั้นว่าหัวหมื่นหัวแสนแท้
ตัดโทษให้

(๖๔๔) ขุนหมื่นข้า
เป็นขันใหม่ฮ้อยห้า
ชื่อว่าบ้านไพร่น้อย
เป็นขันใหม่

(๖๔๕) ฅิว่าคนคหัดส์แท้

มอบเวรถวายเจ้า
ฝ่ายเสนาแสนหมื่น ก็ดี
ไปม้างจูดเผา
พ่อแม่ของเขา
อย่าว่าสังเสียดอน

ไปฟันเผาจูด
ใส่ขันใหม่ซ้ำ
แปงฝ่ายบ่ฮอด
จาเว้าให้แก่เขา นั้นตาย
ยอเป็นผ้าถ่อง
เถิงห้าซู่อัน ชอบแล้ว

วางนาเสียเปล่า
เงินน้ำหางิน ตั้งนั้น
ในน่าน้ำฮอด
ตงเสียดอย่าหลอ

ไปจูดเผาเสีย ก็ดี
เถิงขันแปงนั้น
เหมือนนารินกาย
ฮางรินน้ำกายนา ท่านนั้น

ประมาณถ่องเหมือนฝ่าย นั้นตาย
จงให้มันมาใช้
ฮักษาไปบ่ฮอด
เมืองท้าวที่สถาน

ตามโทษขันใหม่
โทษมันคนฮ้าย
สมกะกุลฐานต่ำ
สามฮ้อยก็จึ่งควร

ฝูงหมู่ไทยภู ก็ดี
บาทเงินควรแล้ว
ฝูงหมู่คาเม ก็ดี
ฮอดเงินหกเปี้ย

ขันใหม่ฮ้อยหนึ่ง

ผูกหมู่ขุนกวนเจ้า
 คั่นหากไหมหลายแท้
 ไหมน้อยแท้
 (๖๔๖) ไผ่ผู้ยืมหนังสือแล้ว
 ตัดโทษให้
 หนังสือหากขาดแท้
 คั่นว่าเพ่งหลาย
 (๖๔๗) คั่นหนังสือเสียแท้
 อย่าได้ผายโผดแท้
 ชันสมมาพร้อม
 เทียนห้าคู่แท้
 (๖๔๘) อันหนึ่ง ผู้ได้ฮู้
 สักซิมี่ฮู้แจ้ง
 คั่นหากคนเฮียนแท้
 หากตายมอดเมี้ยน
 (๖๔๙) อันหนึ่ง ไผ่หากผิดท่านแล้ว
 ภายหลังมี
 ควรที่ตัดชันไหมแท้
 เงินฮ้อยเบี้ย
 (๖๕๐) คั่นว่าคนทุกซ์แท้
 ควรถีกปาราชิกแท้
 ไผ่ผู้ได้
 ซ้ำเล่าเถียงตบถ้อย
 (๖๕๑) ก็หากมีโทษแท้
 ตามอาณาจักร
 ไผ่หากบักโทษฮ้าย
 ภายหลังถาม
 (๖๕๒) ควรที่ตัดโทษแท้
 ตามแต่ความหนักเบา
 บัดนี้ จักกล่าวเรื่อง
 ให้จื่อจำ
 (๖๕๓) พ่อเวียกบอกลูกเวียกแล้ว

ให้ดูฐานต่ำสูง นั้นเถิน
 ตามคองตกแต่ง
 ตามฐานต่ำลง นั้นเนอ
 พอปีบมาส่ง
 สมมาแท้จั้งควร
 ให้หลังล่าดูกระบวน
 ถ่องหนังสือจำใช้
 จำมันใช้เหมิดค่า
 ยืมไปแล้วบฮักษา
 มีเงินห้าบาท
 สมมานั้นก็จั้งควร
 มนต์ยាយแฝด
 สันนั้นอย่าได้เฮียน แท้ตาย
 ผู่คนซังมาแต่เก่า
 ควรใช้ค่าหัว แท้ตาย
 เลยเล่าเถียงความ
 โทษตั้งมันนั้น
 ชันแบ่งใส่ตี้ม
 แถมซ้าขอบคอง
 บมีสังเสียโทษ
 ตัวเข้าครอบคอง
 สองพามันมาว่า ความนั้น
 ขุนกวนนั้นข้อยมัน ตั้งนั้น
 ตัดถ่องชันไหม นั้นเถิน
 กล่าวมาสันนี้
 ใส่ท่านความได้ ก็ดี
 บมีค่าเว้า
 ใส่ถ่องชันบัก
 ให้พิจารณ์เจนแจ้ง
 ผู่หมู่กระทำการ ก่อนแล้ว
 คำสอนสั่งมาสันนี้
 มันบฟังความ

นายมันจาไปหลาย
 ลูกเรียกถึกโทษแท้
 ตามคองเมือง
 (๖๕๔) เขาบ่คำต้าน
 โทษนายมีเพียงแท้
 ชู้คนชู้หากฮ้าย
 กีบ่เป็นโทโส
 (๖๕๕) อันหนึ่ง ไผหากโกธาฮ้าย
 ควรรที่ตัดโทษซ้ำ
 คั้นเป็นผู้หญิงแท้
 จังชอบแท้ค
 (๖๕๖) อันหนึ่ง ซ้อยไพร่น้อย
 ชั้นแปงควร
 อันหนึ่ง ผู้ใดมาหาเวียกเจ้า
 ชาวว่าไทยเฮือนเจ็บ
 (๖๕๗) ควรถ่านายบ้านให้
 อย่าให้ฮามเวียกเจ้า
 ลูกเมียบ่ป่วยไข้
 ให้มันไปทำการยุน
 (๖๕๘) หากบ่ไปยุนแท้
 เงินคำเอา
 อันหนึ่ง นายบ่บอกเวียกเจ้า
 ให้นายเอาเงินสอง
 (๖๕๙) อันหนึ่ง ไพร่กระทำเวียกเจ้า
 อย่ากุมเอา
 อันหนึ่ง ไพร่หากย่าน
 อย่าได้ถือทณซัง
 (๖๖๐) คั้นหากนำตีแท้
 ตามฮิตบ้าน
 บัดนี้ จักกล่าวต้าน
 ตามแต่ราคาปี
 (๖๖๑) คั้นว่าปีถึถึนั้น

เล่าเลยเถียงถ้อย
 ควรรใส่ชั้นแปง
 ถึกมันหกเบีย
 นายมันหากตีคำ สั้นนั้น
 หกเบียก็จังสม
 คำตอบเถียงกัน ดั่งนั้น
 หากเสมอกันแท้
 เลยมาคำเพิ่น
 ชั้นแปงแท้ใส่มัน
 ชั้นแปงหกบาท
 องตั้งแตงมา
 คนพลอยทุกซยาก ก็ดี
 ใส่มันหกเพื่อง
 ฮอดที่กลางทาง
 อยากตัวคินหลังเยียม
 ทั้งหลายไปเผี้ยน โตตาย
 การแท้บ่ควร
 ควรรเวียกหนีคิน ดั่งนั้น
 เวียกมันผู้ไปเกื้อ
 ให้เอาค่าแสมมัน
 ท่อสองแสมแท้
 เล่าฮามเวียกการเมือง
 ท่อเวียกมันมาใช้
 มีอยู่คุมฮักษา
 เอ็ดเฮือนตัวแท้
 โตตายหนีไป
 ไล่ตีเขาแท้
 ให้ขุนแปงขวัญไพร่
 คองตั้งแตงมา
 กู้ข้าวไฮ่นากิน ก่อนแล้ว
 ถึกแพงขายซื้อ
 ใช้ท่สามบุง

ตามคองเมือง

ไผหากไปกู่ข้าว

ให้กล่าวตำนาน

(๖๖๒) เจ้าข้าวเขาหากกล่าวตำนาน

ความหากเป็นสันไต่

หากบ่มีข้าวแท้

เจ้าข้าวจักให้ใช้

(๖๖๓) หากบ่มีอันแทนแท้

มันหากหลายมากน้อย

พระบาทเจ้า

ก็จั่งโดยตามตรัส

(๖๖๔) อย่าได้เถียงคำตำนาน

พระหากเป็นผู้เลี้ยง

อันหนึ่ง ไผจักไปหากู้

มุนนายก็ฮู้แจ้งเจ้า

(๖๖๕) ฝิวากู้สามร้อย

กู่สี่ร้อย

หลายปีแท้

ควรสั่งให้

(๖๖๖) อันหนึ่ง ไผหากเป็นข้อยเจ้า

จักไปกู่ข้าวน้ำ

ควรให้ไปคอบเจ้า

เพิ่นมีคำสันไต่

(๖๖๗) คั้นว่าโตลักให้

ฮึดกล่าวไว้

และฮ้อยนั้น

โตหากให้มากน้อย

(๖๖๘) อันหนึ่ง ช่างกินข้าว

ให้ไปเถิงเสนา

แล้วให้แทกเผือกล้อม

แล้วจั่งไปเวียนดู

(๖๖๙) คั้นว่าเป็นฮวงแล้ว

ตัดกล่าวมาสันนี้

มากินปียาก แพงนั้น

ตามแท้ที่ดู นั้นเถิน

ยามเมื่อมาเอา

ให้ตั้งดวงตามคนไฮ้

เหิงนานกลายขวบ ฤดูนั้น

แทนแท้กะบ่มี

สังขยาตุค่า

ควรขึ้นขาบทุล

มีอาชญ์สันไต่ กิติ

พระโอรสลงมาแท้

เตียนความพระองค์กล่าว

แพงข้าไพร่เมือง

เงินค่าของเพิ่น

ของให้ก็จั่งควร

เป็นสินใช้ช่วง

เป็นข้อยค่าเงิน ขอบแท้แล้ว

ให้มันหาแทนท่อเก่า

มันนั้นให้ออกไป

ราชาขุนใหญ่ กิติ

เงินค่านั้นจ่ายกิน ตั้งนั้น

ข้าวฮู้เมื่อตอมตัว

ก็จิงวางเวนให้

จักผิดคองเป็นโทษ

สันนี้แต่งมา

ขันใหม่ห้าบาท

ลำดับขึ้นตีมแถม นั้นแท้แล้ว

โนไฮ่นาสวน

เบ็งตุตงเผี่ยน

ทันที่มันกิน

หมุย้งวงฮ้อม

ให้เอามาเย็บ

ข้าวหากหลายมากน้อย

อันที่ข้าวบ่อนข้าง

มันหากยังล่อเหลือ

(๖๗๐) อันหนึ่ง เจ้านาไปไล่ข้าง

ให้ฮีบนำไปถึง

คั้นว่าความข้างไซ้

ควรให้พี่น้อง

(๖๗๑) หากบไปเอาแท้

ข้างหากกินมากน้อย

อันหนึ่ง เจ้านาฮ้าย

คั้นว่าเจ็บมากน้อย

(๖๗๒) อันหนึ่ง ข้างย้อยแท้

ความหากผีปองเหิง

ข้างหากกินข้าวแท้

สองส่วนให้

(๖๗๓) เจ้านาหากซื้อคร้าน

คั้นว่าเหือนถัดกัน

คั้นว่าเหือนข้างนั้น

ข้างหากกินมากน้อย

(๖๗๔) ให้หลังดูความข้าง

ข้างหากมักข้าวตัดแท้

หากพางงานเฝียง

กับทั้งแทนข้าวข้าง

(๖๗๕) อันหนึ่ง ม้าบเลี้ยง

ให้บอกเอาไปแทน

แล้วให้เอานายม้า

เพื่อว่ามันบ่ย่าน

(๖๗๖) อันว่าม้าหากเลี้ยง

อย่าได้เอาครกติ

อันหนึ่ง เถิงล่าดูเลี้ยง

ไผหากยังบ่เลี้ยง

(๖๗๗) อันหนึ่ง ควายกินข้าว

ผู้ได้เลี้ยงจงให้แทน

กินแปเปพพัง

ท่อดี้ให้ความขุนายข้าง

ข้างบ่หนีนา ดั่งนั้น

บอกความขุนายข้าง

มีภัยหลายสิ่ง กิดิ

ไปป่องช้อยเอา

พางานตันอยู่

จำใช้ส่วนสอง ชอบແหล้ว

ยิงแทงข้างทำน

ตามฐานให้สู่ขวัญ

เหลือที่กำลั้ง

จ้งเอามันได้

ปูนเป็นสามส่วน

ความข้างเล่าแทน ชอบແหล้ว

บไปบอกเอา ดั่งนั้น

ก็บ่ควรให้มันไซ้

อยู่ไกลไปบ่ฮอด

ท่อดี้มันให้ทดแทน

ไปเฝียงหนีหลิก นะนั้น

ให้มันไซ้ท่อดิติน

ให้ตีเสียสิบบาท

กินนั้นท่อดิติน

กินข้าวไฮ่นาสวน เฝิ่นนั้น

ท่อดิตินควรแท้

มาตีสามบาท

นายแท้บ่ลำแยง

เต้นแล่นไปกิน

จึงให้แทนท่อดิตินข้าว

จ้วควายม้ามิ่ง

ตีฆ่าอย่าว่าสัง นั้นตาย

นาสวนกลางค้ำ คินนั้น

คั่นว่าตื่นฮุ้งเช้า
 คั่นว่าทางไกลแท้
 เจ้าควายให้ฮีบฟ้า
 (๖๗๘) คั่นไปเอาพร้อม
 เขาหากเหม็ดมาน้อย
 ควายหากบ่เสียแท้
 ให้ไล่เอาดอกเบ็ญ
 (๖๗๙) คั่นว่าเขาบ่เลี้ยง
 เจ้าควายจักได้ใช้
 เจ้านาจับบ่ได้
 โตบไปจับเอา
 (๖๘๐) เจ้านาจับควายได้
 ควายหากเสียไปกิน
 อันหนึ่งควายกินข้าว
 ควรแต่ไปต่อมตุ้ม
 (๖๘๑) ควายหากเลิง ๆแท้
 ให้ไปวงเปียกแล้ว
 ยังเหม็ดมาน้อย
 ข้าวอันควายกินยัง
 (๖๘๒) อันหนึ่ง ควายกินข้าว
 ให้มีเหล่าไก่พร้อม
 ควายเกือกนา
 เหล่าไก่พร้อม
 (๖๘๓) ชนกองข้าวบ่ล้่ม
 ตามแต่ทั้งหลายตัด
 คั่นหากว่าชนกระจัดม้าง
 เหล่าไก่พร้อม
 (๖๘๔) ข้าวอันเหม็ดมาน้อย
 แล้วจึงจำนแทน
 อันหนึ่ง ควายหากไปชุนม้าง
 หมูเหล่าพร้อม
 (๖๘๕) ชันไต่หากน้อย

ฮีบไปเว้าฮยานาน
 ฮีบเดินไปเดินป่า
 ไปเอาแห้อยานาน
 ควายเสียก็แล้วอย่า
 ท่อไต่ให้ทดแทน
 เจ้านายังเลี้ยงอยู่ เห่งนั้น
 เขาเลี้ยงก็จึงควร
 จักกินไปท่งใหม่
 ไปหน้ามากหลาย แท้แล้ว
 ไปเล่าหลายที่
 ฆ่าเสียก็กลางแล้ว
 บ่ไปป่าสัญญา
 ข้าวไฟให้มันใช้
 ในนาเขียวอ่อน
 กอข้าวให้ตี นั้นแล้ว
 รวนกินหลายเล่า
 จงไปอ้อมหมู่เขา
 ให้ใช้ท่อมันเสีย
 ท่อไต่ให้เจ้านาได้
 แหกทั้งมันชี้ใส่
 ทำขวัญแท้ก็จึงควร
 ให้มีเงินสองซีก
 มีแท้ก็จึงควร
 ให้หลังล่าพิจารณา
 ท่อไต่จงแทนให้
 ให้มีเงินสองซีก
 นำให้แต่งแปง
 ทั้งหลายให้หลังล่า ดูเถิน
 ท่อทินควรแท้
 ยังชันไต่ตกแป สันนั้น
 ยอให้แต่งแปง
 บ่มัดลูกเคียนดี

ควายหากไปขุนตก

ชนกองพินพร้อม

เจ้าควายจงฮีบฟ้า

(๖๘๖) บ่ควรวไหมกันให้

คองบ่ตั้ง

อันหนึ่งยามนาให้

อย่าได้โลละไว้

(๖๘๗) อย่าได้ตามใจแท้

พระจ๊กทำโทษต้อง

นานันให้เฮ็ดฮั่ว

คิดว่าบ่ให้จ้วควายบุ

(๖๘๘) ก็จึงมีใจตั้ง

ไผเฮ็ดนาบ่ล้อมฮั่ว

นาไผหากใกล้บ้าน

จึงให้พากันทำ

(๖๘๙) ไผหากบ่ช้อยแท้

คั้นหากคนไปกิน

อันหนึ่ง นาซี้เฮ้

ควรพากันซุดคู

(๖๙๐) ไผบ่ช้อยแท้

คั้นหากกินโลดเลย

ควายไผหากฮ้ายแท้

ควรให้เร็วพลันไป

(๖๙๑) เถิงที่ไต่ให้

คั้นว่าโตหากได้

โตหากบ่บอกแท้

ก็จ๊กเคื่องเสนา

(๖๙๒) คั้นว่าบ่บอกแท้

ควรให้สอง

คั้นว่าบ่พอเจ็บแท้

กับทั้งหาตัวใหม่ให้

(๖๙๓) อันหนึ่ง หมูและแบ้

แบ้เสื่อกกลางแล้ว

ทั้งชนลูกไก่ กิติ

แบงแท้ให้ดี นั้นตาย

เสื่อกของด้วยชื่อ

มาแท้อย่าตน นั้นเนอ

ฮักษาควายหมูไก่

พอมือถ่องคีน แท้เนอ

บ่นาคองเดินป่า

ดีเขียนเที่ยงจริง แท้ตาย

วงรอบมันดี

แบ้เพมีได้

ทำนาเลี้ยงพ่อแม่

บุญานเผาบ่ฮ่อนมี แท้ตาย

หมูไก่ควายตอม ตั้งนั้น

ช้อยมันแบงฮั่ว

ให้ซังไก่ทั้งหมู

ฆ่าตายก็กลางแล้ว

ไม้ตอกบ่มีหลาย

แวนนาระวังไว้

กินที่เดียวให้ใช้ท่อ

เจ้านาฆ่าอย่าว่าสัง

ตั้งเชือกเดินหนี

ไต่ฮอยนำสัน

เดินไปทุกแห่ง

ควายให้เล่าความ

จ๊กเสียดเวียกการเมือง

ใส่ขันตีแท้

มันชนควายเพิ่น ตายนั้น

ตัวแท้เที่ยงจริง

บัวดีจั่งส่ง

เฮ็ดนาแล้วจั่งส่งกัน นั้นเนอ

ม้ามิ่งจ้วควาย

กินของฝั่ง

ขุนพิจารณ์ให้

ฮั่วหากดีเที่ยงแท้

(๖๙๔) เสียท่อใดให้

ฮั่วบตีให้ใช้

คั้นบได้ล้อมฮั่วตั้ง

ให้หมู่เสนาเอา

(๖๙๕) อันหนึ่ง หมาหากขบหมูเลี้ยง

อันว่ามังสังหมู

ค่าหมูนั้น

คองเมืองมีกล่าวไว้

(๖๙๖) อันหนึ่ง ไผหากจับข้างม้า

ให้ฮีบเดินปาวให้

คั้นหากกลายสิบมือ

ถึงเมื่อเดือนหนึ่งแล้ว

(๖๙๗) คั้นว่านานถวายแท้

ควรจำผู้เลี้ยง

คั้นเจ้าของมาเห็นแท้

คองกล่าวไว้

(๖๙๘) คั้นว่าเจ้าของให้ผ้าถ่อง

หากบ่ส่งให้

อันหนึ่ง เจ้าได้นำโจรแท้

ควรผู้ได้

(๖๙๙) อันหนึ่ง ฮั่วว่าควายตัวฮ้าย

มันเล่าชนเพื่อนล้ม

ค่าตัวตายนั้น

จำให้ใช้

(๗๐๐) ฆิวาชนคนแท้

จงให้มันฮีบได้

เสียองคะแท้

ใช้ผู้หนึ่งแท้

(๗๐๑) เจ็บไหมแท้

ปลูกในวงฮั่ว

หลังคูฮั่วแค

พางานม้างเข้ากิน ดั่งนั้น

ไปแทนเสมอเก่า

แทนแท้ถ่องเดียว นั้นแล้ว

แข่งข้อพางานกัน

โทษมันไหมซ้ำ

นอกเขตสวนตาย

ให้แบ่งปันกันแท้

มีท่อใดให้ใช้ถ่อง

สันนี้สืบมา

งัวควายของท่าน

สัญญาแท้ต่อไป

บ่มีไผมาว่า

ควรขึ้นขาบถวย

เลยเสียเดินเล่น ไปนั้น

มันใช้ถ่องค่าตัว ชอบแล้ว

ให้ขึ้นกันตามฮิต

อย่ากลายด้านบ่หอนดี

คองเมืองตั้งแต่ง มานั้น

ก็ควรฮื้อยาดเอา นั้นเกิน

มีสักซีเห็นบ่อน

เห็นนั้นถ่องตัว

บ่ขายไปยังเลี้ยงอยู่

ตายแท้มีมรณ

มีท่อใต้น้อยมาก ก็ดี

แทนเลี้ยงก็จ้งสม

ตายไปมรณต เสียนั้น

สองคนให้ก็จ้งควร

การเมืองเงินขาด เสียนั้น

ทิ้งเหล่าและหมู ชอบตาย

แปงเงินฮ้อยหนึ่ง

หมูปราพร้อม

ยังเจ็บน้อย

หมูปราพร้อม

(๗๐๒) อันหนึ่ง ควายชนม้

จงให้ใช้

คั้นบ่ตายแท้

ควรให้หาหากไม้

(๗๐๓) อันหนึ่ง แปงขวัญม้า

ตัวชั่วให้

ม้าหากเจ็บน้อยแท้

อันว่าเงินคำขวัญ

(๗๐๔) อันหนึ่ง ม้าหากขบม้าแท้

ผ่าถ่องขึ้น

ตัวเป็นนั้น

คองกล่าวไว้

(๗๐๕) อันหนึ่ง จ้วควายได้

เพหมุ่ฮั่ว

ตัวตายนั้น

ตัวเป็นก็ให้ไว้

(๗๐๖) ของสวนเสียท่อใต้

ตัวตายอย่าได้เตื้อง

ควายหากบ่ตายแท้

เจ้าสวนอย่าได้ให้

(๗๐๗) คั้นบมีฮั่วอ้อม

เจ้าสวนจักเป็นโภย

อันหนึ่ง สองคนดั้น

หาบหากหนักยิ่งล้ำ

(๗๐๘) ฝิว่ทางคตฮ้าย

ก็บ่เป็นความผิด

คนใดถือหาบหนักแท้

ม้าให้หนีหลีกเว้น

(๗๐๙) คนผู้ถือหาบนั้น

ทั้งเหล่าสู่ขวัญ

แปงเงินเบี้ยหนึ่ง

ทั้งเหล่าสู่ขวัญ

ตายเสียมรมิ่ง

ตัวม้าท่อดิน

พอเจ็บป่วยไหมก็ดี

เอาเมื่อเลี้ยงปีนปีว

ตัวดีห้าบาท

เงินเบี้ยสู่ขวัญ

มันปีนปีวดี ดั่งนั้น

อย่าให้มีจริงแท้

ตายไปตัวหนึ่ง

ตัวม้าจ้งควร

ปีนกันคนถ่อง

สันนี้เที่ยงจริง

ชนกันกลางป่า

สวนม้างมุ่นทะเลาย

ปีนกันคนถ่อง

กันแท้ถ่องตัว

ให้ตัวยังเป็นแทนท่อหนึ่ง

นำถ่องบ่ควร

ยังทั้งสองให้ใช้ฮ่วม กันถื่น

แปงฮั่วบ่ควร

อย่าได้เล่าคนแทน

โทษมีคองเมืองตั้ง

เดินทางมาจวบ กันนั้น

ควรให้หลีกกัน นั้นถื่น

ได้ถึกชุนกัน ก็ดี

อย่าว่าสังแก่กันแท้

คนเบาให้หลีก

ทางข้างก็จ้งควร

ให้เว้นหลีกหนีเกเวียน

กฤษฺฐโรทงฺอัสสา
 ผิวยังบ่เว้น
 ของหากเสียปานใต้

(๗๑๐) อันหนึ่ง การมีใช้
 ให้หมู่ฝูงไพร่น้อย
 คั่นว่าบ่ฝีกแท้
 ก็บ่เป็นโทษา

(๗๑๑) คั่นว่าคนเป็นเปลี้ย
 ผู้ขี่ม้าให้
 คั่นว่าบ่ป่าวเอ็น
 เป็นโทษา

(๗๑๒) อันหนึ่ง หมาหากฮ้าย
 คนพันตาย
 ฮู้ว่าหมาตัวฮ้าย
 ยังเล่าขบคนตาย

(๗๑๓) ขบบ่ตายแท้
 จ้งให้พาผู้หนึ่งใช้
 แล้วให้หาเอาเหล่า
 ไปให้ค้ำ

(๗๑๔) อันหนึ่ง ทั้งหลายพร้อม
 เอาไพร่พร้อม
 ให้พากันเฮ็ดฮั่วฮ้อม
 ก็จ้งเป็นสำคัญ

(๗๑๕) คั่นว่าไผหากเลี้ยง
 กลางคินข้ง
 คั่นว่าบ่ข้งเข้า
 คั่นค้ำแล้ว

(๗๑๖) ของสวนนั้น
 โทหากไล่ฆ่า
 คั่นว่าตายในสวนขิ้น
 คั่นว่าตายนอกฮั่ว

(๗๑๗) ให้หลังกระบวนฮั่ว

ให้หลีกคนเที่ยวทางนั้น

คนผ่าซุนไป ดั่งนั้น

ให้มันแทนห้าอย่าง

อาชนัยให้เอ็นป่าว

เห็นฮู้ฝีกหนี

ม้าย่าคนตาย ดั่งนั้น

โทษโภยสังแท้

ตาฟางเด็กอ่อน

หนีเว้นให้ห่างไกล

ม้าเหยียบคนตาย

ค่าคนจำใช้

เลยเล่าขบคน

อย่าว่าสังจริงแท้

แล้วบ่ฮักชาติ

ให้มันแทนถึงห้า

ท้อเสียดกาลฎวานถ

เอาการใช้เปลี่ยนตัว

ทั้งหมู่ตัวหนึ่ง

คุณแท้ฮู้ขวัญ ขอบตาย

แบ่งเฮือนบ้านใหม่

โสมตั่งอเนกนอง

ไขว่เวตเฮือนตน แท้ตาย

เขตเฮือนโตตั่ง

สัตว์สิ่งมั่งสิ่ง ก็ดี

ขอบคองพระเมืองตั่ง

กินสวนของท่าน เสียนั้น

กลางคินฆ่าอย่าว่าสัง

ท้อได้กะตามช่าง

ตายแล้วต่อมเขา นั้นตาย

บ่ขิ้นกะตามช่าง

ควรให้จำมเชิง ก่อนเถิน

ดีหรือฮู้ว่าชั่ว

คั้นว่าฮั่วซัวฆ่า

ควรให้ไปบอกเจ้า

ยังไปเอาเมื่อ

(๗๑๘) เจ้าของยังเพียรเลี้ยง

ฝูงหมู่นุญใหญ่ให้

บัดนี้ จักกล่าวตำนาน

หญิงแปดจำพวกนี้

(๗๑๙) หญิงหนึ่งหมิดพ่อแล้ว

หญิงหนึ่งบิดายัง

หญิงหนึ่งมารดาให้

หญิงหนึ่งมีพี่อ้าย

(๗๒๐) หญิงหนึ่งน้องชายยัง

หญิงหนึ่งพงศ์พันธน์แนว

หญิงหนึ่งภิกขุเจ้า

หญิงหนึ่งเณรเบิ่งเลี้ยง

(๗๒๑) หญิงแปดจำพวกนี้

ควรให้ตัดชันใหม่

คองเมืองตั้งชันใหม่

เลาห้าหน่วย

(๗๒๒) คั้นจักเป็นเงินนั้น

เป็นฮ้อยหกบาทเฟื้อง

บัดนี้ จักกล่าวห้อง

ควรที่ทั้งหลายฟัง

(๗๒๓) เมียหนึ่งหมายหมากพร้อม

เมียหนึ่งพระบาทเจ้า

เมียหนึ่งท่านได้ซื้อ

เมียหนึ่งข้าเป็นกัน

(๗๒๔) เมียหนึ่งชายใต้ให้

เมียหนึ่งชายให้เครื่องนุ่งแล้ว

เมียหนึ่งพ่อแม่ให้

เมียหนึ่งท้อแต่ตำนาน

(๗๒๕) เมียหนึ่งซ้อย

ตายนั้นโทษมี แท้แท้แล้ว

ของไล่ไปชิง

ฆ่าตายก็คำแล้ว

วันคืนเข้าคำ ดั่งนั้น

คินจั่งไต่ตรงตรง นั้นเกิน

เดิมคองเมืองแต่ง มาตาย

ฟังจั่งชู่คน นั้นเนอ

ยังแม่ดูแล

แม่ตายพ่อดูแลไว้

บิดายังหลังล่า

ฮักษาไว้ล่าแยง

อยู่ฮักษาดี

อยู่ฮักษาปูนเลี้ยง

ครุราชาหลังล่า

ฮักษาไว้จั่งใหญ่สูง

ไผ่ผู้นอนดอม กิติ

ใส่ชายจริงแท้

เบี้ยห้าหมื่นปลาย

พันเบี้ยก็จั่งควร

จักจาไปให้ฮู้เมื่อ ฟังถ้อน

จริงแท้ชอบคอง เจ้าเอี้ย

เมียแห่งสิบสอง ก่อนแล้ว

จื่อจำจมนั้น

ไปดอมตำนานกล่าว

จาตำนานว่าเสีเอา

ของว่าเป็นเมีย

อยู่ดอมตายตู้

ของมาบริโกค

เลยได้อยู่ดอม

มีจั่งลวดอยู่ ดอมนั้น

โอมแล้วเล่าเอา

ในเฮือนเอาเป็นมิ่ง

เมียหนึ่งเขาเล่ามาอยู่ข้าง

เมียหนึ่งไปเค็ได้

เมียหนึ่งพ่อแม่ฝูงพี่น้อง

(๗๒๖) เมียฝูงที่กล่าวนี้

ผิวหากเห็นคาเอือน

ทั้งหลายหากบู้

ควรแต่ตักแต่งเหย้า

(๗๒๗) ลางเมียควรเอาแท้

ลางเมียแปงแต่ด้า

ทั้งหลายหากฮู้แจ้ง

มิจฉาจารย์ทั้งหญิงชาย

(๗๒๘) ฝูงหมู่เสนาให้

เมียหากหลายจำพวกแท้

อันหนึ่ง ของเสียแท้

จงให้รับฟ้าว

(๗๒๙) คับเห็นแท้

ทั้งหมู่อามาตย์ให้

คับหากบได้แท้

ฝูงหมู่คนทั้งเมือง

(๗๓๐) อันหนึ่ง ฝูงลูกค้ำ

ให้ฮีบไปหาขุนตก

บ่ทันไปหาเจ้า

ไผหากไปเที่ยวซื้อ

(๗๓๑) ขุนหากตกกาดแล้ว

ขุนหากตกกราคา

ก็จักผิตขุนเฒ่า

ชู้คนชู้ชายแป่ม้าง

(๗๓๒) อันหนึ่ง ของลูกค้ำ

คับมีสักซีเห็น

คับมีสักซีแท้

คับว่าเมียบู้

(๗๓๓) เมียหากฮู้

ในเอือนแล้วเล่าเอา

เป็นเมียเทียมเทียบ

วางให้ชอบคอง ดั่งนั้น

ชายได้คู่สมสอง ก็ดี

ฆ่าตายก็คำแล้ว

ว่าเป็นเมียของท่าน เสียนั้น

ผีด้าอย่างกัน นั้นเถิน

ของเขามาตักแต่ง

ผีแล้วส่งคืน

ว่าได้แต่งเอาเป็นเมีย ดั่งนั้น

ก็หากดูตามฐาน

ตริกตรองให้ถ้วนถี่ จริงตาย

มิจฉาจารย์นั้นก็หากหลาย แท้ตาย

บู้ไผ่ลักเชื่อง เอานั้น

สามวันนั้นชอกดู

ให้ไปทูลภูวนาถ

เดินด้านทั่วแดน

อย่าได้อ่าวคิงหา

ช้อยบองยังบได้

มาเที่ยวถึงเมือง

กาดเมืองชายซื้อ

เสนาขุนใหญ่ ดั่งนั้น

ไผแท้ชอบคอง นั้นแท้แล้ว

ตามแต่สียายไป

อย่ารวนกลายด้าม

จักเอาของอันซื้อจ่าย ไปตาย

คาเฒ่าโทษมี

ชาวเมืองเล่าไปยืม

มิ่งมรณ์ก็คำแล้ว

ให้ถามเมียดูก่อน

บ่ควรให้เที่ยงจริง

ก็หากขึ้นของเก่า

ของเก่ายังบ่ได้
 อันหนึ่ง เอาแต่ของหนักแท้
 ให้ค่อยเว้า
 (๗๓๔) อันหนึ่ง หลิงดูคนเคยลั้ง
 ก็จ้งไปกล่าวกู่
 ขุนพิจารณาให้
 อย่าให้ผิดฮีตเจ้า
 (๗๓๕) อันหนึ่ง ผุงลูกค้า
 ในเมืองโต
 เป็นช่างม้า
 ให้มีบังคับให้
 (๗๓๖) เขาหากบ่บอกแท้
 ควรให้เสนาตก
 คั้นบ่นำคั้นแท้
 เสนาจักไต่ไซ้
 (๗๓๗) บ่ตั้งนั้น
 เพินให้เป็นเสนา
 อันหนึ่ง ผู้ผิดและผู้บ่ผิดแท้
 ผู้ฮู้และผู้ฮู้ฮั้น
 (๗๓๘) คั้นสับสอถ้อย
 ลางคนแปงคำตัว
 ลางคนใจแข็งกล้า
 ลางคนเหลือแต่เว้า
 (๗๓๙) คั้นจักพิจารณาให้
 คนผุงเฮากล่าวตำนาน
 อันหนึ่ง ไผหากได้
 ควรให้มีผู้ฮู้
 (๗๔๐) กลายหายแล้ว
 เขาก็ขาดบ่ได้
 ของหากเสียในเว้า
 เสียทั้งของเจ้าผู้
 (๗๔๑) มันหากเอาของนั้น

ก็ควรให้ท้อทั้น ชอบตาย
 ของเขาเป็นค่า
 จาด้านให้เที่ยงธรรม นั้นเถิน
 แพงกันฮักยิ่ง
 ของนั้นต่อกัน
 คณิงตรองหลายอย่าง ไปเถิน
 คองตั้งแต่งมา แท้ตาย
 ซื่อจ่ายเอาของ
 ออกไปเมื่อบ้าน
 จ้วควายสัตว์สิ่ง
 นายบ้านต่อไป ชอบตาย
 ลักออกหนีไป ตั้งนั้น
 แต่งนำเอาแท้
 ของเสียจักเป็นโทษ
 ควายข้างหมู่เสีย นั้นแหละ
 จักผิดอาชญ์ขึ้นควาย
 แต่งเมืองบ่วงอ้อม
 ตรองตราดูถี่ จจริงตาย
 คณิงแจจ้งจิว
 ทำให้ท่านจิบหาย ก็มี
 ใ้ว่ามันมีแท้
 จากความข่มท่าน
 เงินเบี้ยบ่มี
 คณิงดูถ้วนถี่
 มานับบ่ฮอนดี แท้ตาย
 ฝากสิ่งของคอมท่าน
 เขียนแท้เครื่องหมาย
 คั้นมานานฮอด
 เสียแล้วอย่าชะแห่ง
 จากกันยินยาก
 เอาไว้อ่าสั่ง
 ไปแทนหนีใหม่ เสียนั้น

คืนมาเอาก็ได้

คืนทันแท้

อย่าได้กลายเป็นเมือง

(๗๔๒) แล้วท่อนี้

คุณนั้นก็ยอมมี

ควรบ่มีคุณ ดอกตาย

หีบเหียงกันแท้

ถวายให้พ่อยอดคุณ ก่อนแห้ว

อวสานพจน์

ริจนาแล้ว ยามแสงเดือนสีม้อดวันสี จุลศักราชราชาได้พันสองฮ้อย สีสิบห้าตัว ปี
มะแม แลท่านเอี้ย

ถ้าว่าบุคคลผู้ใดหากมายืมไปอ่านนั้น อย่าได้ไต่กระบองใกล้ อ่านดูท่านเอี้ยเอาไป
แล้วให้มาส่งไว ๆ